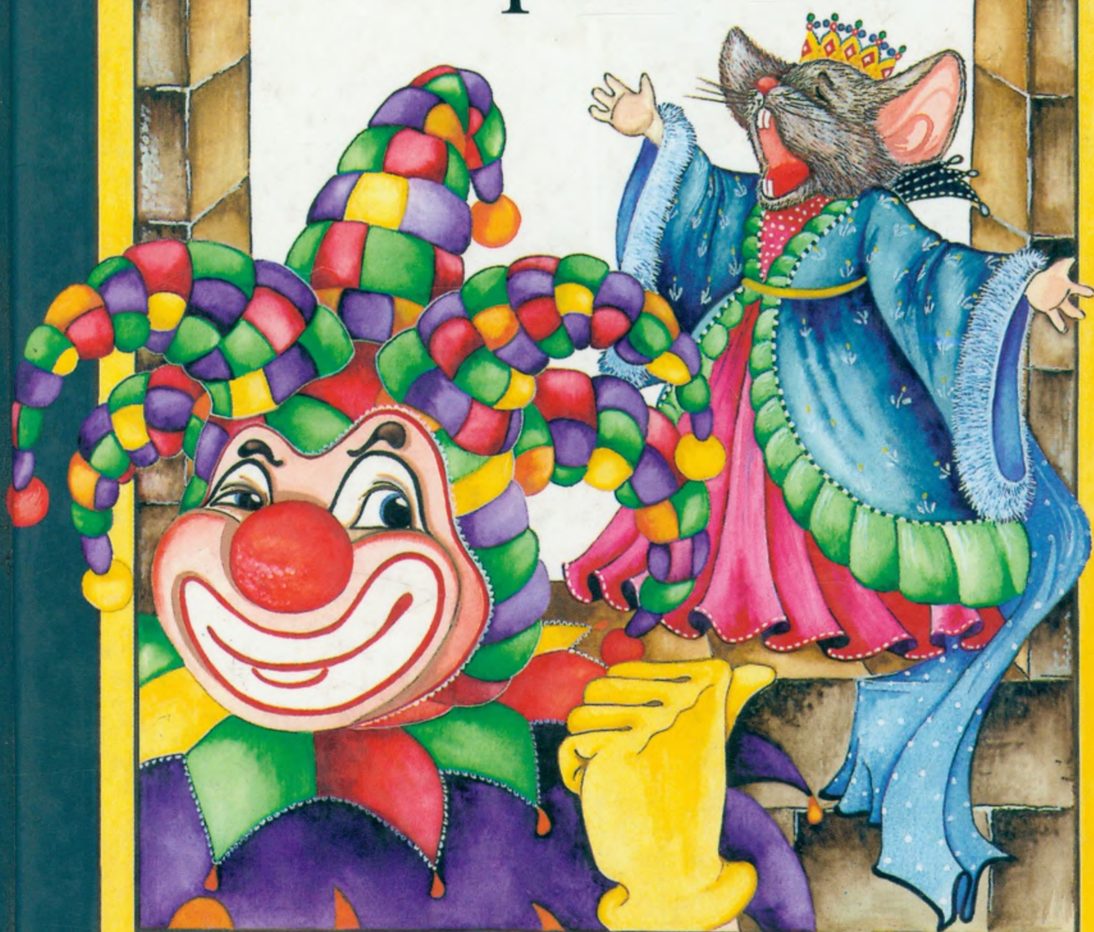
Gražiausios Anderseno pasakos

Gražiausios Anderseno pasakos

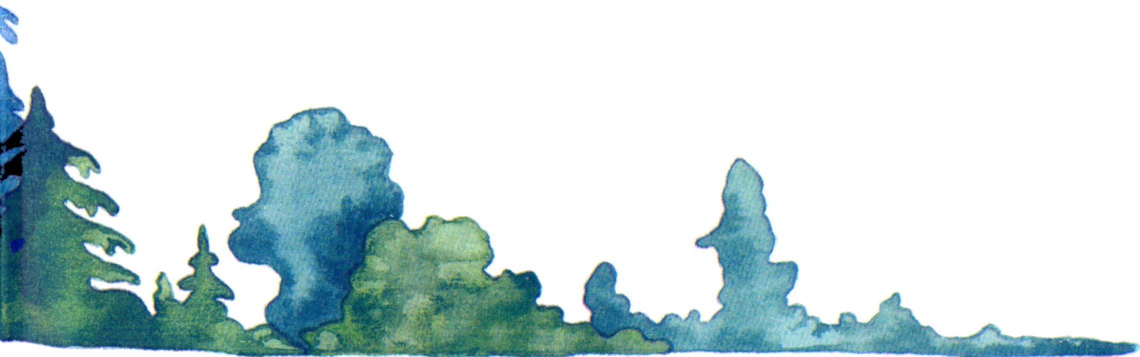
III dalis

LEIDYKLA
„VAIGA“
1999

Gražiausios Anderseno pasakos

UDK 839.8-93
An-19

Pasakas parinko ir spaudai parengė
VIKTORAS VAITKŪNAS

Dailininkė DALIA DAPKUTĖ

ISBN 9986-432-94-4 (3 dalis)
ISBN 9986-432-80-4 (bendras)

Kaimynai

alėjai išties pamanyti, kad kaimo kūdroje kažkas atsitiko, bet tenai neatsitiko nieko. Visos antys, tiek tos, kur dailiai ant vandens plūduriavo, tiek ir tos, kur vandeny žagres statė — nes jos moka žagres statyti, — vienusyk pasinešė tiesiai į krantą; ant šlapio molio liko jų kojyčių pėdos, ir iš to girdėjosi, kaip jos plerpsi. Vanduo gerokai sujudo, nors ką tik buvo plynas kaip veidrodis, ir jame atsispindėjo kiekvienas pakrantės medis, kiekvienas krūmas, taip pat ir sena ūkininko troba su skylėmis skliautuose ir su kregždės lizdu, o labiausiai — didelis, žiedais aplipęs rožių keras, persisvėręs per tvorą ir kone siekiąs vandenį, ir matėsi tenai gražiausiai viskas kaip paveiksle, tik viskas atvirkščiai; o kai vanduo sujudo, viskas susimaišė, ir paveikslas dingo. Kada antys pasiplasteno, iškrito dvi plunksnos; jos sūpavosi ant vandens, buvo bemėginančios pasiduoti į vieną pusę, lyg vėjo varomos, bet vėjas nekilo, ir jos liko vietoje, o vanduo nurimo ir vėl liko lygus lygutėlis. Vėl aiškiai matėsi jame ir trobos skliautai su kregždės lizdu, ir rožių keras; kiekviena rožė atsispindėjo, jos buvo nuostabiai gražios, bet pačios to nežinojo, nes niekas dar nebuvo joms apie tai kalbėjęs.

Smelkėsi saulė pro plonus plonytėlius jų žiedų lapelius, skanaus kvapo kupinus, ir kiekvienai rožei buvo taip, kaip būna mums, kai savo dvasioje esame palaimos kupini.

— O, kaip gražu pasaulyje gyventi! — sakė kiekviena rožė. — Vienui vieno tiktai daikto norėčiau — kad galėčiau bučiuoti saulę, užtat kad ji tokia šilta ir šviesi. Beje, rožes apačioj mūsų, vandeny, taip pat norėčiau bučiuoti, jos juk visiškai tokios pat kaip mes. Ir jauniklius paukštelius lizde, ten apačioj, norėčiau bučiuoti, ir tuos, kur viršum mūsų tupi. Jie iškiša galvutes iš lizdo ir pypčioja tyliai, — jie dar neapaugę plunksnomis, kaip jų tėtė ir mama. Gerus kaimynus turim, ir tuos viršuj, ir tuos apačioj. O, kaip gražu pasaulyje gyventi!

Maži paukšteliai viršuj ir apačioj — tie apatiniai buvo tiktai atspindys vandenyje — buvo žvirbliukai, o jų tėvas ir močia buvo žvirbliai. Įsikūrę pernykščiame kregždžių lizde, jie dabar tupėjo tenai ir jautėsi kaip namie.

— Ar tie, kur tenai plūduriuoja, tai ančių vaikai? — klausė žvirbliukai, pamatę plunksnas ant vandens.

— Jeigu jau klausiat, tai klauskit protingai! — tarė jų močia. — Argi nematot, kad ten plunksnos, arba gyvi rūbai, kokius aš turiu, kokie ir jums užaugs, tik mūsiškiai dailesni! Anas plunksnas man patiktų turėti čia, lizde, nes jos laiko šilumą. Kažin, kas išbaidė antis iš vandens? Tik jau turbūt ne aš, nors ir garsiai pasakiau „cyp“, jus kalbindama. Tos didžgalvės rožės galėtų žinoti, bet jos nieko daugiau neišmano, kaip tiktai žiūrėti į save ir kvepėti. Fe, kaip man nusibodo tokie kaimynai!

— Ar girdit, kaip tie mieli paukšteliai viršum mūsų čiauška, — kalbėjo rožės, — jie, mat, irgi norėtų čiulbėti! Jie dar nemoka, bet išmoks! Kaip bus smagu! Iš tikrųjų, miela tokius linksmus kaimynus turėti!

Tik šit atitūskė šuoliais pora arklių. Ūkininko bernas juos atjojo girdyti. Pats jis sėdėjo ant vieno iš jų raitas, nusitaisęs visiškai, tik juodą skryblių ant galvos teturėjo. Bernas švilpojo lyg paukštelis; jis įvarė arklius į pačią kūdros gylę, o jodamas pro rožių krūmą, nusiskynė vieną žiedą ir užsikišo jį už skrybliaus. Dabar jis pats sau atrodė gražiai pasipuošęs, jojo ir nujojo, kur jam reikėjo. Kitos rožės žiūrėjo pavymu į savo tolstančią sesę ir šnekėjo tarpusavy:

— Kur kažin ji iškeliauja?

Tačiau nė viena to nežinojo.

— Norėtųsi ir man pakeliauti po pasaulį, — kalbėjo jos viena kitai, — bet kad čia, namie, mūsų pačių žalumoje, irgi labai gražu. Visą dieną saulutė šviečia, taip šilta, o kai naktis ateina, dar gražiau sušvinta dangus, ir jo šviesybė matyti pro skylutes.

Ką jos skylutėmis vadino, tai buvo žvaigždės, bet rožės tiek težinojo.

— Mes pagyviname namus, — kalbėjo senė žvirblė, — o kregždžių lizdas neša laimę, taip sako žmonės; užtat jiems patinka, kad mes čia gyvename. O mūsų kaimynai! Antai rožių krūmas palei sieną — kas iš jo, tiktai sieną pūdo. Manau, jis išnyks, tada gal užaugs, kas naudos duotų. O rožės — tik pasižiūrėti ir pauostyti, na, daugių daugiausia — skrybliui apkaišyti. Kaip iš savo mamos girdėjau, jų žiedai kasmet nubyra, tada šeimininkė juos surenka ir sūdo, ir jie gauna prancūzišką vardą, kurio aš neištariu ir nenoriu ištarti; juos paskui deda ant ugnies, kai reikia, kad skaniai užkviptų. Tai še, kas iš rožių naudos: jos tik akiai ir nosiai tarnauja. Dabar žinosit.

Kai atėjo vakaras ir mašalai čiulkinį grūdo šiltame ore, o saulėlydžiai taip gražiai raudo, atlėkė lakštingala ir giedojo rožėm apie tai, kad šiame pasaulyje esama grožio, kuris šviečia kaip saulutė, kad grožis tveria amžinai. Rožės ma-

nė, jog lakštingala gieda apie save pačią, taip, beje, ir galima buvo manyti. Kad toji giesmė skirta joms, rožės nė nepagalvojo, jos tik džiaugėsi ja ir svarstė, ar žvirbliukai, kažin, irgi išaugsią į lakštingalas.

— Mes supratom labai gerai, ką tas paukštis giedojo, — kalbėjo žvirbliukai, — tik vieno žodžio nesupratom, kas yra tas grožis?

— Tai niekas! — sakė senė žvirblė. — Tai tik išvaizda. Antai dvare, kieme, kur balandžiams yra pastatyti namai ir kasdien paberiama žirnių ar kitų grūdų — aš pati su jais ne sykį lesiau, gausit ir jūs kada nors (pasakyk, su kuo tu draugauji, aš pasakysiu, kas tu esi!) — tai va, dvaro kieme vaikštinėja du paukščiai žaliais kaklais, su kuodukais ant galvos, tie moka išskleisti uodegą kaip didžiausią ratą, ji mirga žėri visokiom spalvom, net akys raibsta; jie vadinasi povai, jie yra grožis. Tegu tik juos apipešiotum, ir jie atrodytų taip pat kaip mes visi. Jei nebūtų tokie dideli, aš jiems užkirsčiau taip, jog visos grožybės nulakstytų!

— Aš noriu užkirsti! — čirptelėjo pats mažasis žvirbliukas, dar visai beplunksnis.

Toje kaimo troboje gyveno jaunų žmonių pora; jie labai mylėjo kits kitą, buvo darbštūs ir žvalūs, ir tikrai gražu buvo jų namuose. Kas sekmadienio rytą jauna šeimininkė išeidavo, priraškydavo gražiausiųjų rožių, pamerkdavo jas į stiklą vandens ir pastatydavo ant komodos vidurio.

— Dabar matyti, kad šiandien šventė, — sakydavo vyras ir bučiuodavo savo žmonytę. Jie susėsdavo, paskaitydavo maldų bei giesmių ir laikydavosi už rankų, o saulutė šviesdavo pro langą į šviežiai skintas rožes ir į jaunus žmones.

— Jau man atsipyko į juos žiūrėti! — tarė žvirblė, iš lizdo dirstelėjus pro langą trobon, ir nulėkė šalin.

Taip buvo ir kitą, ir kiekvieną kitą sekmadienį: vis šviežios rožės buvo merkiamos į stiklą, o rožių keras žydėjo vis taip pat puikiai. Žvirbliukams jau užaugo plunksnos, ir jie norėjo skristi drauge su močia, bet toji sakė:

— Jūs būsit namie!

Ir jie buvo namie.

Ji skrido ir beskrisdama įkliuvo į žabangas, vaikų paspęstas tarp žagarų. Ašutinė kilpa užsiveržė ant kojos stipriai, taip stipriai, jog, rodės, koją nupjaus. O kaip skaudėjo, o kiek baimės! Vaikai pripuolė, žvirblę pačiupo ir laikė suspaudę.

— Ė, tiktai žvirblis! — sakė jie, bet jos nepaleido, o nusinešė namo. Ir ligi tik ji pamėgindavo pyptelti, jie duodavo jai sprigto į snapą.

Jų namuose tuomet buvo apsistojęs toksai pasaulio perėjūnas, linksmas seniokas, mokantis muilą virti. Visokį jis gamindavo muilą — ir barzdai, ir rankoms, ir rutuliais, ir plytutėmis. Pamatęs, kad berniūkščiai parsinešė sugautą žvirblį, kurio jie sakė nėmaž nevertiną, tasai seniokas tarė:

— O gal mes jį, sakykit, išgražinsim?

Žvirbliukų močią net šiurpas nuvėrė, išgirdus taip sakant.

Seniokas atidarė dėžutę visokiausių spalvų dažų, ėmė iš jos auksinio blizgalo, vaikams liepė atnešti kiaušinį, atskyrė baltymą, ištepė juo žvirblės plunksnas ir aplipdė visą blizgalu — taip žvirbliukų močia tapo paauksuota. Tik jai dabar nebe galvoj buvo rūbo puošnumas, ji tirtėjo visu kūnu. O muilininkas dar atidrėskė savo švarko raudono pamušalo skiautę, iškarpė ją dantytai, nelyginant gaidžio skiauterę, ir priklijavo žvirblei ant galvos.

— Dabar jūs matysit, kaip auksinis paukštis skraido, — tarė seniokas ir paleido ją, o ji, nesižinodama kur dėtis iš siaubo, lėkė ir nulėkė, saulės skaidriai nutvieksta.

Kas ten per blizgėjimas buvo! Ją tokią pamatę, persigando visi žvirbliai, ne tik žvirbliai, o ir didelė, sena varna, bet visi ją vijosi be atlydos, nes norėjo sužinoti, koks čia neregėtas paukštis atsirado.

— Iš kurrr? iš kurrr? iš kurrr tu? — krankė varna.

— Čiupsim! Čiupsiml — čečeno žvirbliai. Bet ji nelaukė, kol ją čiups; apdujusi iš baimės, lėkė ji kuo greičiau namo; jeigu įmaniusi, ji būtų kiaurai žemę prasmegusi, o persekiojančių paukščių rinkosi vis daugiau ir daugiau, didelių ir mažų; kiti skrido visiškai pridurmu, jau, jau pasirengę kirsti.

— Aure koksai! Aure koksai! — rėkė jie visi.

— Aure koksai! Aure koksai! — užriko žvirbliukai, kada ji prilėkė prie lizdo. — Turbūt čia jauniklis poviukas, juk jis margas visom spalvom, nuo kurių akys raibsta, kaip mūsų mama sakė. Čirp! Tai yra grožis!

Ir jie kapojo ją savo mažais snapiukais, ir ji niekaip negalėjo į lizdą įsigauti, ir jai buvo taip baisu, jog nebeįstengė net prakalbėti, nė „Čirp!“ ištarti, nė pasakyti „Aš gi jūsų motina!“ Ir visi paukščiai kapojo ją supuolę, ir visas plunksnas jai nudraskė, ir kraujais paplūdusi krito žvirbliukų močia į rožių krūmą.

— Vargšelė! — kalbėjo rožės. — Eikš, mes paslėpsim tave! Glausk į mus galvutę!

Žvirbliukų močia dar sykį išskėtė sparnus, paskui juos vėl stipriai pritraukė ir susmuko nebegyva, priglobta kaimynų, gražių klestinčių rožių.

— Čirp! — sakė žvirbliukai lizde. — Kur kažin ta mūsų mama, kad nebeparsiranda namo? Gal ji taip duoda mums suprasti, kad nuo šiol jau sava galva turėsim gyventi? Po jos paveldėjome namą, tiktai klausimas, kuris iš mūsų gausim jį valdyti, kai patys įsitaisysim šeimas?

— Na, aš tai jūsų čia nelaikysiu, kai turėsiu pačią ir vaikų! — postringavo pats mažylis.

— Aš daugiau turėsiu pačių ir vaikų negu tu! — tarė antrasis.

— O aš esu visų vyriausias! — tarė trečiasis. Ir susipešė visi — plakėsi sparnais, kapojosi snapais, ir tik plumpt, plumpt! po kits kito išdribo iš lizdo. Dabar jie kėksojo žemėje ir buvo pikti. Galvą laikė pakreipę, o akis, katra į viršų, blizgėjo. Toks jų buvo savas būdas blogai nuotaikai reikšti.

Jie jau truputėlį mokėjo skraidyti, dabar išmoko daugiau, galiausiai susitarė, iš ko galės pažinti kits kitą, jei kada susitiks begyvendami: turės pasakyti „Čirp!" ir triskart krapštelti kaire koja.

Jaunėlis, pasilikęs lizde, pūtėsi, kiek tik begalėjo, — jis gi dabar buvo namų savininkas, — tik neilgai ta gerovė tetruko. Naktį kilo gaisras, sušvito langai, ugnis prasimušė pro stogą, sausi šiaudai suliepsnojo aukštai aukštai, sudegė visas namas, o kartu ir jaunėlis žvirblis; žmonės, tie jauni vyras ir žmona, išsigelbėjo laimingai.

Kai kitą rytą patekėjo saulė ir viskas atrodė kaip po ramios nakties, iš to namo nebebuvo likę nieko daugiau, kaip keletas nuodėgulių, atšlijusių į kaminą, kuris dabar sau vienas stirksojo. Degėsiai dar labai rūko, o čia pat gražiausiai sau stovėjo rožių krūmas, žydintis visas, ir kiekvienas žiedas, kiekviena šakutė žiūrėjosi į ramaus vandens veidrodį.

— Na, bet kaipgi gražiai žydi rožių krūmas prie buvusiojo namo degėsių! — tarė vienas vyriškis, einantis pro šalį. — Juk tai itin mielas vaizdelis! Jį aš noriu turėti.

Ir jis išsiėmė iš kišenės knygutę su baltais, grynais lapais, taip pat pieštuką, nes jis buvo dailininkas, ir nusipiešė degėsius, nusipiešė nuodėgulius palei sukrypusį ka-

miną, jau tartum griūti ketinantį. O visiškai čia pat, priešais, kerojo didelis žydintis rožių krūmas, toks gražus, toks puikus, kuris, beje, vienas ir tebuvo kaltas, kad tas viskas nupiešta tapo.

Vėliau tą pat dieną atsitaikė lėkti pro šalį dviem iš tų žvirblių, kurių čia buvo gimtinė.

— Kur paliko namas? — klausė jie. — Kur lizdas? Čirp! Viskas sudegė, ir mūsų galingasis brolis taip pat. Tai dėl to jam taip išėjo, kad lizdą sau pasilaikė. O rožėms, žiūrėk, nekliuvo nieko: stovi jos sau raudonais skruostais, ir tiek! Joms nė galvoj kaimynų nelaimė. Neverta su jomis nė kalbėtis, ir bjauru čia — tokia mano nuomonė!

Ir jie nuskrido sau.

Sykį rudenį buvo itin giedra diena, galėjai pamanyti, jog vidurvasaris tebėr. Dvaro kieme, priešais didžiuosius laiptus, buvo sausa ir švaru, tenai tipinėjo balandžiai, juodi, balti, violetiniai, blizgavo jie ten sau prieš saulutę, o senės balandės pūtė gurklius ir sakė jaunikliams:

— Rrrikiuokis! Rrrikiuokis!

Nes susirikiavę balandžiai dailiau išrodo.

— Kas yra tie smulkūs pilki rrraibšiai, kur tarp mūsų lando? — klausė senis balandis su raudonai ir žaliai spindinčiomis akimis. — Rrraibšiai! Rrraibšiai! — šaukė jis.

— Tai žvirbliai, padorūs paukščiukai. Mes visada turėjom taikos paukščių vardą, tai leiskim jiems, tegu sau lesinėja. Jie nesikiša į mūsų kalbą ir taip mitriai kojytėmis krapšnoja.

Taip, jie krapšnojo po tris kartus, ir tai kaire koja, ir sakė „Čirp!“ Iš to jie pasižino kits kitą, nes čia buvo žvirbliai, išsiperėję name, kuris dabar jau sudegęs.

— Kaip daug čia esama ko valgyti! — sakė žvirbliai. Balandžiai vaikščiojo pasipūtę, staipėsi prieš kits kitą ir laikėsi savos nuomonės apie viską.

— Ar tu matai tą pūstagurrrklę? — kalbėjo viena balandė kitoms. — Matai, kaip ji rrryja žirrrnius?! Tai rajumas! Tai landumas! Urrrkū, urrrkū! Žiū, kaip jai pakaušis nupešiotas! O kokia netikusi, o kokia pikta! Rrragana, rrragana! — ir visų akys blizgėjo iš pykčio. — Rrrikiuokis! Rrrikiuokis! Surūgtum! Surūgtum! Rupūže, rupūže, rupūže! — girdėjosi iš visų pusių be paliovos, ir taip girdėsis per amžių amžius.

Žvirbliai sočiai prilesė, sočiai prisiklausė kiemo šnekų, mėgino ir rikiuotėn stotis, tik nieko neišėjo. Prisisotinę jie atsiskyrė nuo balandžių ir apkalbinėjo juos tarp savęs. Pastraksėjo patvoryje, sulindo pro statinius į sodą, o kad sodo namelis stovėjo atdaras, tai vienas iš jų, kuris buvo sočiausias ir užtat drąsiausias, pasišokėjo ant slenksčio.

— Čirp! — tarė jis. — Aš drįstu į vidų pažiūrėti!

— Čirp! — tarė kitas. — Aš drįstu dar daugiau!

Ir jis įstriuoksėjo į vidų.

Namelyje nieko žmonių nebuvo. Tatai matydamas, trečias įskrido dar toliau. Jis sušuko:

— Viskas arba nieko! Betgi čia juokingas žmonių lizdas! Ei, žiūrėkit, kas čia pastatyta! Ne, iš tiesų, kas tai?

Tiesiai priešais žvirblius žydėjo rožės, žiūrėdamosi į save vandenyje, ir apdegę rąstai rymojo palei sukrypusį kaminą.

— Iš tikro, kas čia per daiktas? Kaip jis atėjo į sodo namelį?

Ir visi trys žvirbliai norėjo išskristi lauk pro tas rožes ir kaminą, bet jie tik užlėkė ant plynos sienos. Mat ten buvo paveikslas, didelis, puikus dailininko darbas, kurį jis nutapė pagal savo mažą piešinį.

— Čirp! — sakė žvirbliai. — Čia yra niekas! Tik viena išvaizda. Čirp! Tai yra grožis. Ar tu jį išmanai? Aš ne!

Ir žvirbliai išlėkė lauk, nes į namelį atėjo žmonių.

Bėgo dienos, ėjo metai. Balandžiai jau daug sykių meiliai burkavo ir piktai urkavo. Žvirbliai žiemomis šalo, vasaromis gyveno kaip ponai. Visi jie buvo vedę ar šiaip susiporavę, galit sakyti, kaip norit. Jie turėjo vaikų, ir kiekvienam savas vaikas, žinoma, atrodo visų gražiausias ir gudriausias. Visur jie lakstė, visur landė, o kad susitikdavo, tai krapštelėdavo triskart koja į žemę ir pasakydavo „Čirp!“ ir iš to pasižindavo. Viena tiktai jų vyriausioji sesuo buvo likusi senmergė, neturėjo savo lizdo ir neaugino vaikų; ji labai užsimanė sykį pamatyti didelį miestą, tai nulėkė į Kopenhagą.

Tenai buvo didelis didelis namas, dažytas daugeliu spalvų; jis stovėjo greta karaliaus pilies, palei kanalą, kur plūduriavo valtys, prikrautos obuolių ar puodų. Tų namų langai buvo apačioje platūs, į viršų siauresni; kai pro juos pažiūrėdavo žvirbliai, tai kiekvienas kambarys jiems rodydavosi tarsi tulpės žiedo taurė, visa vienų margumynų ir dailumynų, o vidury taurės matydavosi balti žmonės, padaryti iš marmuro, kai kurie, beje, tik iš gipso, bet žvirblių akiai tai vis tas pats. Ant pat tų namų viršaus stovėjo bronzinis kautynių vežimas, kinkytas bronziniais arkliais, ir pergalės deivė, irgi bronzinė, valdė juos. Tai buvo Torvaldseno muziejus.

— Kiek čia spindesio! Kiek čia spindesio! — sakė panelė žvirblė. — Matyt, tai yra grožis. Čirp! Bet tai didesnis daiktas negu povo uodega!

Ji dar atminė iš vaikystės, kas buvo didžiausias grožis, jos motinos pažintas.

Ir ji nusileido į kiemą. Ten buvo irgi puiku, ten ant sienų buvo pripiešta palmių ir girliandų, o vidury kiemo kerojo žydintis rožių krūmas; jis laikė ištiesęs vešlias savo šakas su daugybe žiedų viršum kapo. Į ten nulėkė žvirblių panelė, nes ten rinkosi ir daugiau žvirblių, ji pasakė „Čirp!“

ir krapštelėjo triskart kaire koja. Šį sveikinimą ji kartojo daug sykių per tuos metus ir dienas, ir niekas jai neatsiliepė, nes kas išsiskiria, tas jau ne kasdien besusitinka. Sveikinimas jai papročiu virto. Tačiau šiandien tenai buvo du seniai žvirbliai ir vienas jauniklis, tie pasakė „Čirp!" ir krapštelėjo kaire koja.

— Ėhė, labądien, labądien!

Šitie du seniai žvirbliai buvo iš to paties lizdo, o jauniklis — irgi jų giminės.

— Žiūrėk, kur mes susitinkam! — kalbėjo jie. — Čia yra kilni vieta, bet valgyti čia nelabai ko gausi. Tai yra grožis! Čirp!

Ir šit atėjo daug žmonių iš šoninių menių, kur tos puikios marmuro statulos stovėjo, ir susirinko prie kapo, kuriame ilsisi didysis menininkas, sukūręs tas statulas. Visi stovėjo nuskaidrėjusiais veidais aplinkui Torvaldseno kapą, kai kurie rinkosi nukritusius rožių žiedų lapelius ir dėjosi juos atminimui. Ten buvo žmonių, suvažiavusių iš tolo: iš didžiosios Anglijos, iš Vokietijos, iš Prancūzijos. Visų gražiausioji ponia nusiskynė vieną rožę ir prisisegė prie krūtinės. Tada žvirbliai pamanė, kad čia pats svarbiausias daiktas yra rožės, kad dėl jų ir šie visi rūmai pastatyti; jiems atrodė, kad tai būtų lyg ir per daug, na, bet jei jau žmonės visaip reiškė meilę rožėms, tai ir jie nenorėjo atsilikti.

— Čirp! — sakė jie, braukė žemę uodegomis ir žiūrėjo viena akimi į rožes. Bet, neilgai žiūrėję, jie pažino, kad šis rožių krūmas besąs senas jų kaimynas. Taip, čia jis ir buvo.

Dailininkas, kuris kitados piešė rožes prie namo degėsių, vėliau, metų gale, gavo leidimą tas rožes išsikasti ir padovanojo jas muziejaus rūmų statytojui, nes gražesnių rožių nebuvo; o rūmų statytojas pasodino jas prie Torvaldseno kapo — ten jos žydėjo kaip grožio paveikslas ir davė

raudonų kvapių lapeliukų žmonėms pasiimti atminimui ir vežtis į tolimas šalis.

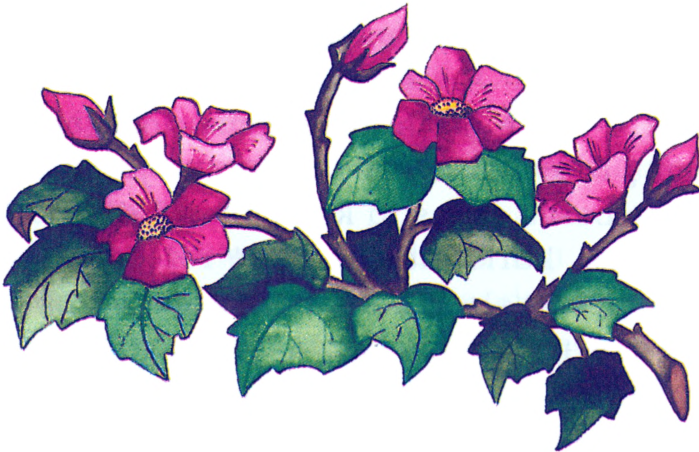
— Tai jūs čia susiradot kokią tarnybą? — klausė žvirbliai.

Rožės linkčiojo galvas; jos pažino pilkuosius savo kaimynus ir džiaugėsi vėl juos sutikusios.

— Kaip gera, kaip gera gyventi ir žydėti, sutikti senų draugų ir kasdien matyti linksmus, malonius veidus! Čia išties yra tarytum didelė šventė kiekvieną dieną.

— Čirp! — sakė žvirbliai. — Taip, tikrai, čia mūsų senos kaimynės. Atsimenam gerai, kad jos kilusios nuo kaimo kūdros. Čirp! Pamanyk, į kokią garbę iškilo. Matai, kitam ir bemiegančiam sėkmė ateina. Ir kas jau čia tokio ypatingo, kad jų galvos raudonos, — nieko nesuprantu! O dar, žiūrėk, ir nuvytęs lapas vienas kaba, tikrai matau!

Ir jie gnaibė tą lapą tol, kol jis nukrito žemėn, o krūmas pasidarė juo grynesnis ir žalesnis, ir rožės saulės spinduliuose kvepėjo prie Torvaldseno kapo, — su jo nemirtingu vardu amžinai susijo jų grožis.

Gužai

ienаme sodžiuje ant galinės triobos stogo buvo gužų lizdas. Gužienė tupėjo lizde su savo keturiais vaikais, tie kaišiojo iš lizdo savo galvas su smailiais juodais snapais — snapai dar nebuvo paraudoniję. Netoli nuo jų ant paties stogo gūbrio stypsojo pasipūtęs senis gužas; vieną koją jis turėjo parietęs, kad ne taip būtų nuobodu stovėti sargyboj. Stovėjo lyg sustingęs, galėjai manyti, kad jis iš medžio išdrožtas.

— Tikrai nemaža garbės, kad prie mano pačios stovi sargybinis! — sakė jis sau. — Juk niekas nežino, kad aš jos vyras! Visi galvos, kad aš čia tik paskirtas eiti sargybą. O, tai labai svarbu! — Ir jis vis stovėjo ant vienos kojos.

Žemai prie kelio lakstė būrys vaikų. Pastebėję gužus, pirma vienas drąsesnis berniukas, o paskui ir visi kiti ėmė dainuoti senų gužų dainelę, bet jie dainavo tik tiek, kiek anas drąsuolis galėjo atsiminti:

Gužai, gužai, ilgakoji,
Ko tu pabaliais lakioji!
Skrisk namo vaikų žiūrėti,
Keturi jie išperėti!

Vieną vaiką mes nušausim,
Kitą akmeniu nukausim,
Trečią šakėms užbadysim,
O ketvirtą sudraskysim!

— Aure ką tie vaikai gieda! — tarė gužiukai. — Jie nori mus nušauti ir sudraskyti!

— Neklausykit, ką tie ištvirkėliai pliauškia! — atsakė gužienė. — Nieko pikto jums nebus!

Bet vaikai vis dainavo, rodydami pirštais į gužus. Tiktai vienas, vardu Jonelis, nenorėjo su jais dainuoti, sakydamas, kad negražu erzinti paukščius.

— Nežiūrėkit, ką jie ten vebla, — guodė gužienė. — Argi nematot, kaip ramiai stovi jūsų tėvas, ir dar ant vienos kojos!

— Vis dėlto baisu! — sakė gužiukai ir įtraukė galvas į lizdą.

Kitą dieną susirinkę, erzindami gužus, vaikai vėl dainavo:

Vieną vaiką mes nušausim,
Kitą akmeniu nukausim...

— Ar tikrai jie mus nušaus ir nukaus? — klausinėjo gužiukai motinos.

— Niekų kalba! — atsakė gužienė. — Jūs greitai pradėsite skraidyti, aš pati pamokysiu, ir tada mes nulėksime į pievas pas varles. Jos iš vandens mus sveikins „kva, kva“, o mes jas gaudysim ir rysim. Bus labai gardu!

— O paskui kas bus? — klausė gužiukai.

— Paskui susirinks gužai iš viso krašto, ir prasidės rudens manevrai, tada reikės gerai skraidyti, tai labai svarbu: kas nemokės gerai skraidyti, tą generolas užkapos su

savo ilgu snapu, todėl netingėkit ir pratinkitės prie skraidymo.

— O paskui mus nušaus, kaip jie gieda? Paklausyk, jie vėl pradeda tą giesmę!

— Nėr ko jų klausyti! — tarė gužienė. — Po didžiųjų manevrų mes išlėksim į šiltus kraštus, labai toli iš čia, skrisim per kalnus ir miškus. Nulėksime į Egiptą, ten stovi trikampiai akmeniniai namai, jų viršūnės siekia debesius; tie namai vadinasi piramidės, o jos labai senos, nei vienas gužas nemena, kada jas statė. Dar ten teka didelė upė, ji plačiai išeina iš savo vagos, tada visas kraštas apsikloja dumblu. Braidai sau po tą dumblą ir ragauji varles!

— Oi! — sušuko visi gužiukai.

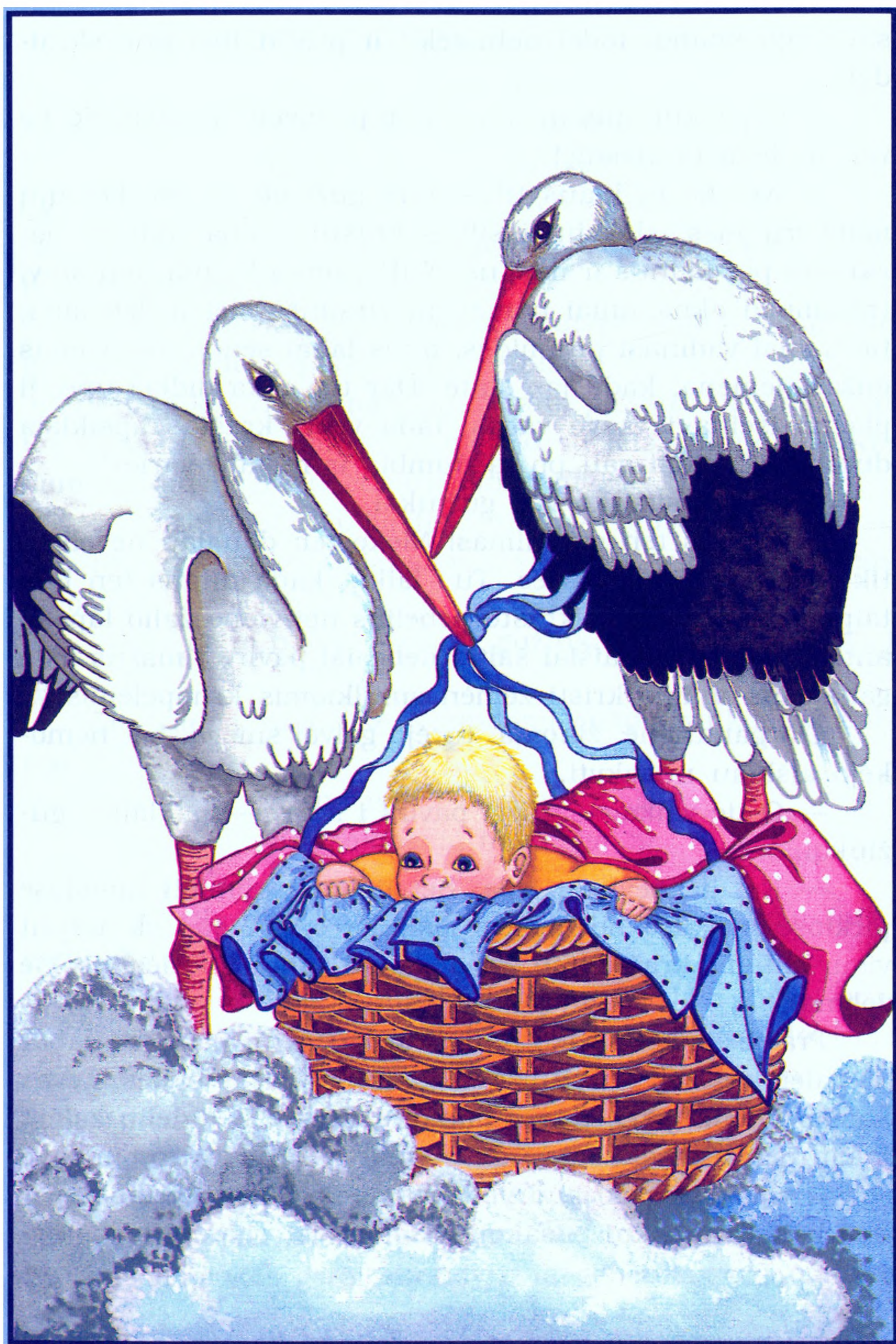
— Puikus ten gyvenimas! Nieko ten daugiau neveiksi, tik rysi visą dieną varles. Tuo laiku, kada mums ten bus taip gerai, čia šiame krašte nebeliks nei vieno žalio lapelio ant medžių, bus baisiai šalta, debesiai pavirs į mažus ledo gabalėlius ir ims kristi žemėn smulkiomis kruopelėmis.

Čia gandrienė, žinoma, turėjo galvoj sniegą, bet nemokėjo aiškiau nusakyti.

— O tie vaikagaliai irgi pavirs į ledą? — paklausė gužiukai.

— Ne, jie nevirs į ledą, bet jie turės lindėti tamsiose pirkiose, negalės nei nosies iškišti į orą, o jūs skraidysit visur šiltame krašte, ten švies skaisti saulė ir žydės visokie žolynai.

Praėjo nedaug laiko, gužiukai jau gerai paaugo, dabar jie galėjo gražiai stovėti lizde ir dairytis į visas puses. Tėvas kasdien jiems parnešdavo minkštų varlių, nedidelių žalčių ir kitų gardėsių. Labai būdavo smagu, kai jis jiems imdavo rodyti visokias savo gudrybes: užverčia galvą į užpakalį ir ima kalenti, paskui pasakoja visokias istorijas iš balos gyvenimo.

— Dabar skraidyti reikia mokytis! — pasakė kartą gužienė.

Ir visi keturi gužiukai turėjo lipti ant stogo gūbrio. Jie svyravo, sparnais mosavo ir vos vos nevirto žemėn.

— Žiūrėkite į mane! — liepė motina. — Taip turite laikyti galvą, taip turite statyti kojas! Viens, du! Viens, du! Turite išmokti skraidyti, be skraidymo negalėsite gyventi. — Ji pakilusi apsuko ratą aplink stogą, o gužiukai pasišokėję plumpt plumpt visi nukrito žemėn — jie buvo per sunkūs.

— Nenoriu skraidyti! — tarė vienas gužiukas ir sugrįžo į lizdą. — Visai neturiu noro skristi į šiltus kraštus!

— Vadinas, nori sušalti, atėjus žiemai? Nori, kad atlėktų vaikai, tave nušautų arba užmuštų? Gerai, tuoj pašauksiu juos!

— Nereikia! — atsiliepė gužiukas ir vėl užsikraustė ant gūbrio.

Trečią dieną gužiukai jau mokėjo kiek paskraidyti, ir jiems rodėsi, kad jie galėtų aukštai ore laikytis ištiesę sparnus be mosavimo, kaip daro seniai gužai, bet vos tik pamėgino, tuoj visi stačia galva ėmė virsti žemyn, ir jie vėl turėjo suplasnoti sparnais, kad puldami neužsimuštų. Tuo metu vėl iš kažkur išlindo tie padaužos vaikai ir užtraukė savo dainelę:

Gužai, gužai, ilgakoji,
Ko tu pabaliais lakioji!

— Ar nereikėtų mums nusileisti ir iškapoti tiems vaikpalaikiams akis? — paklausė gužiukai.

— Neprasidėkite su jais! — atsakė motina. — Geriau klausykite manęs, bus svarbesnis daiktas. Viens, du, trys — skriskim į dešinę! Viens, du, trys — į kairę, aplink

kaminą! Taip, puikiai pavyko! Paskutinis sparnų suplasnojimas buvo labai gražus ir taisyklingas, už tai rytoj jus veduosi kartu į balą. Suskrenda ten daug gužų šeimynų su vaikais, žiūrėkite, kad jūs pasirodytumėt geriausi. Laikykitės tiesiai, elkitės gražiai, kad visi jus girtų ir gerbtų.

— Argi negalėtumėm atsikeršyti tiems varvanosiams už erzinimus? — klausė vis gužiukai.

— Tegu erzinasi, kaip nori. Užtat jūs iškilsite lig debesų, nuskrisite į piramidžių šalį, o jie tuo tarpu stipte stips, neregės nei vieno žalio lapelio, nei vieno saldaus obuoliuko!

— Vis tiek mes jiems nedovanosim! — kuždėjosi tarp savęs gužiukai, o paskui vėl pratinosi skraidyti.

Iš visų vaikų pasirodė pikčiausias tas berniukas, kur pirmas pradėjo dainuoti. Jis buvo dar mažas, neturėjo daugiau kaip šešerius metus, nors jauni gužiukai galvojo, kad jam gali būti per šimtą metų, nes buvo didesnis už jų tėvą ir motiną — o iš kur jie galėjo žinoti apie žmonių vaikų ir užaugusių amžių? Vadinas, norėjo atsikeršyti tam berniukui, kad pirmas pradėjo dainuoti ir nesiliovė dainavęs. Gužiukai labai niršo ant jo ir kuo didesni augo, tuo nekantresni darėsi. Galop motina prižadėjo leisti jiems atsikeršyti, bet tik paskutinę dieną, prieš išskrendant iš savo krašto.

— Noriu pirma matyti, kaip jūs elgsitės per didžiuosius manevrus. Jei generolas pervers jus su savo snapu, tai bus aišku, kad vaikai teisingi, bent iš dalies. Reikia palaukti!

— Gerai! — sutiko gužiukai ir dar karščiau šoko mokytis. Jie mokėsi kasdien ir į galą taip gražiai ir lengvai ėmė skraidyti, net malonu buvo žiūrėti.

Atėjo ruduo, ir gužai ėmė rinktis pulkais skristi į šiltus kraštus žiemoti. Prasidėjo didžiuliai manevrai! Gužai turėjo skraidyti per miškus ir miestus, kad pasirodytų savo mokėjimą prieš tokią ilgą kelionę. Tie gužiukai kvotimus išlai-

kė puikiai, gavo „dešimt su pliusu, varlę ir gyvatę“. Varlę ir gyvatę jie, nieko nelaukdami, prarijo.

— Dabar atkeršysim! — jie sakė.

— Galite keršyti! — atsakė motina. — Sugalvojau, kaip tą kerštą atkeršyti. Žinau nedidelį tvenkinį, kur guli visi negimę vaikai tol, kol atskrenda gužas ir nuneša juos tėvams. Gražūs maži vaikeliai saldžiai miega tame tvenkiny ir sapnuoja tokius nuostabius sapnus, kokių daugiau jie niekados nebesapnuos. Visi tėvai trokšta turėti tokį mažą vaiką, o visi vaikai broliuką ar sesutę. Dabar skrisim į tą tvenkinį ir sugausim po vieną mažiulį tiems vaikams, kurie nedainavo tos bjaurios dainelės ir nesijuokė iš mūsų, o tiems, kur dainavo, nieko neatnešim!

— O ką darysim tam piktam berniukui, kur pirmas pradėjo dainuoti? — klausė gužiukai.

— Ten tvenkiny guli negyvas vaikelis. Jis užmigo kietai ir niekados nebeatbus. Tą mes nunešim piktajam berniukui. Priraudos jis, gavęs negyvą broliuką! Jūs gal užmiršote gerą berniuką, draudusį erzinti paukščius? Mes jam nunešim iš karto broliuką ir sesutę. Tas vaikas vadinasi Jonas, todėl ir jūs visi turėsite vadintis Jonais.

Kaip ji pasakė, taip ir buvo — visus gužus dabar vadina Jonais.

Apkaklis

yveno kadaise vienas toksai šaunus kavalierius. Visas jo turtas buvo šukos ir batams nutraukti ožiukas, bet jis turėjo gražiausią pasaulyje apkaklį, apie kurį šičia mes ir išgirsime istoriją.

Tasai apkaklis jau buvo tiek sumitęs, jog galėjo vesti pačią. Ir šit sykį jis pateko į plovinį drauge su keliaraište.

— Ai, ai! — tarė apkaklis. — Kaip gyvas dar nesu matęs tokios lieknos ir dailios, tokios švelnios ir simpatiškos panelės! Gal galėčiau paklausti, kuo jūs vardu?

— To aš nesakysiu! — atitarė keliaraištė.

— O kur jūs butą turite? — klausė apkaklis.

Tačiau keliaraištė buvo labai drovi, ir jai rodėsi, jog būtų keista atsiliepti į tokius kalbinimus.

— Jūs gi esate juostytė, tiesa? — klausė apkaklis. — Tokia sau juostytė apatiniams sujuosti, tiesa? Aš juk matau, jus ir dėl reikalo, ir dėl gražumo nešioja, dailute panelyte!

— Jums nedera manęs kalbinti, — atrėmė keliaraištė, — aš, rodos, nedaviau tam jokio pagrindo!

— Kur jau čia, kur jau čia! — kalbėjo apkaklis. — Jūs juk tokia graži — tai ir yra pagrindas.

— Nesiartinkite prie manęs per daug! — sakė keliaraištė. — Jūs išrodote toks labai vyriškas!

— Aš ir kavalierius esu ne bet koks, — kalbėjo apkaklis, — aš turiu ožiuką batams nutraukti ir šukas.

Čia jis netiesą pasakė — tai jo ponas turėjo, ne jis; bet jam magėjo pasigirti.

— Nesiglaustykit aplink mane, — tarė keliaraištė, — aš prie to nepratusi.

— Dorybė! — nusišaipė apkaklis.

Paskui jis buvo paimtas iš plovinio, pakrakmolintas, padžiautas ant krėslo atlošo prieš saulę, paskui patiestas ant lentos. Tada ant jo užvažiavo karšta geležis — laidynė.

— Poniute! — ėmė jis šaukti.— Poniute, našlelyte miela, kad žinotumėt, kaip aš nuo jūsų įkaitau! Aš darausi visai kitoks, man visos raukšlės išsitiesia, jūs deginte deginate mane! Uch! Aš peršuosi jums!

— Skuduras! — pasakė laidynė ir važiavo sau toliau. Mat ji vaizdavosi esanti garvežys, kurio dalykas — važiuoti geležinkeliu ir vežti vagonus.

— Skuduras! — pasakė ji.

Teisybė, apkaklio kraštai buvo jau nuspurę, todėl atėjo žirklės tų jo spurenų nukirpti.

— O! — sušuko apkaklis. — Jūs, matyt, esate pirmoji balerina! Kaip jūs kojas iššergti mokate! Tokių stebuklų aš dar nesu matęs! Niekas kitas taip neišsižergia kaip jūs!

— Tą mes žinom! — atsakė žirklės.

— Jūs esate vertos grafiene būti! — kalbėjo apkaklis. — Visas mano turtas — tai tik šaunus kavalierius, ožiukas batams nutraukti ir šukos. O, kad taip turėčiau grafystę!

— Pirštis susimanė, ar nematėt! — tarė žirklės, nes jos supyko ir kirptelėjo apkaklį taip labai, jog jis liko nebetinkamas nešioti.

— Matyt, gausiu pirštis šukoms! — kalbėjo apkaklis. — Tai tik nuostabu, kokie gražūs jūsų dantys tebėra, mieloji panelyte! Ar jūs kartais negalvojate apie tekėstą?

— Ogi taip, kad žinotumėt! — atsakė šukos. — Esame susižadėjusios su batų ožiuku!

— Susižadėjusios! — tarė apkaklis. Dabar jis nebeturėjo kam daugiau pirštis, tad ir pačią vedybų mintį išmetė iš galvos.

Praėjo daug laiko. Apkaklis atsidūrė popieriaus fabriko sandėlyje. Ten buvo didelė ir įvairi skudurų draugija, ploni sau, stori vėl sau, kaip ir turi būti. Visi jie mėgo daug pasakoti apie save, bet apkaklis daugiausia, nes jis buvo tikras pagyrų puodas.

— Esu turėjęs baisiai daug meilės nuotykių, — kalbėjo jis. — Mylimosios man tiesiog ramybės neduodavo. Kas teisybė, tai teisybė, aš ir kavalierius buvau ne bet koks, o krakmolintas! Turėjau ožiuką batams nutraukti, taip pat ir šukas, tik jų niekad nevartojau. Kad jūs būtumėte matę mane kitados, anais laikais, kada prabangoje gyvenau! Niekad neužmiršiu savo pirmosios meilės! Ji buvo juostytė, tokia daili, tokia meili, tokia minkštutė, — dėl manęs ji stačia galva įšoko į skalbinių rėčką! Taip pat buvo viena tokia našlė, tai ta degte degė dėl manęs, bet aš ją priverčiau laukti, kol pajuodavo! Paskui dar buvo pirmoji balerina, labai pasiutusi, toji sužeidė mane sykį taip, jog ir šiandien tebenešioju randą. Mano paties šukos buvo mane įsimylėjusios, joms visi dantys išbyrėjo nuo meilės kančių! O, kaip daug tokių visokių dalykų mano pergyventa! Bet labiausiai man gaila keliaraištės — atseit, juostytės, kuri dėl manęs rėčkoj nusiskandino. Daug, daug šitokių dalykų slegia mano sąžinę, ir jau laikas man pasikeisti — baltu popieriumi tapti.

Taip ir atsitiko. Visi skudurai tapo baltu popieriumi, o apkaklis pateko kaip tik į tą popieriaus gabalą, kurį štai čionai matome ir kuriame atspausdinta ši istorija. Jis todėl nuėjo tokiu keliu, kad baisiai gyrėsi nebūtais dalykais. Ir mums būtų ne pro šalį pagalvoti, kad nedarytumėm taip pat kaip jis: ką gali žinoti, gal ir mes kada pateksim į skudurų draugiją ir pavirsim baltu popieriumi, o mūsų visos istorijos, net pačios slapčiausios, bus viešai išklotos, ir gausim patys nešioti jas po pasaulį ir visiems rodyti, kaip tasai apkaklis.

Jaunikis ir nuotaka

Vilkelis Sukutis ir sviedinėlis Sprigtutė drauge gulėjo dėžėje, kur buvo sumesti visokie vaiko žaislai. Sukutis ir sako kartą Sprigtutei:

— Jei jau mudu gulim kartu, vienoje dėžėje, tai gal imkim ir susiveskim — būkim vyras ir žmona!

Tačiau Sprigtutė buvo iš tymo odos siūta ir vaizdavosi esanti ne bet kokia panelė, į šitą kalbą ji visiškai nenorėjo atsakyti.

Kitą dieną atėjo mažas berniukas, kurio buvo tie žaislai. Jis ėmęs nudažė Sukutį raudonai ir geltonai, o į pačią smailę įkalė žalvarinę vinutę. Tai puiku buvo dabar, kai Sukutis sukosi ir bimbė.

— Tik pažiūrėkit į mane! — tarė jis Sprigtutei. — Ką dabar pasakysit? Gal jau sutiksit už manęs tekėti? Mudu labai gera pora būsim — jūs strekinėsit, o aš ratelius šoksiu!

— Taip? Jūs šitaip manot? — tarė Sprigtutė. — Tai jūs, matyt, nežinot, kad mano tėvas motina buvo tymo kurpaitės ir kad man viduriuose yra kamštis įdėtas?

— Tegu ir taip, — tarė Sukutis, — bet juk aš esu iš raudonmedžio, o mane nutekino pats miesto vaitas. Jis turi nuosavas tekinimo stakles ir tekinti jam — didelis malonumas.

— Kaži, ar iš tikrųjų taip? — klausė Sprigtutė.

— Tegu niekad nebūčiau paleistas suktis, jeigu aš meluoju! — atsakė Sukutis.

— Jūs mokate gražiai apie save pakalbėti, — sakė Sprigtutė, — bet, matote, aš negaliu, aš kaip ir pusiau susižadėjusi su Kregždinu: visada, kai tik pašokėju į orą, jis iškiša galvą iš lizdo ir klausia: „Na, tai kaip? Na, tai kaip?“ Ir aš savy jau pasakiau „taip“, o tai yra kaip ir pusiau susižadėjimas. Tačiau aš jums prižadu niekuomet nepamiršti jūsų!

— Taigi, daug man džiaugsmo iš to! — tarė Sukutis. Ir po to juodu nebesikalbėjo.

Kitą dieną Sprigtutė buvo paimta iš dėžės. Sukutis matė, kaip ji šokinėjo aukštai aukštai, it paukštytė skraidė; kartais tiek išlėkdavo, jog jau visai nebesimatydavo, o paskui ir vėl sugrįždavo, bet, vos į žemę atsimušusi, vėl pašokėdavo. Gal ją taip labai traukė į aukštybes, o gal todėl taip smarkiai kilo, kad viduriuose turėjo kamštį, kas ten žino. Devintą kartą iškilusi, ji nebenusileido — paliko ten kažkur aukštai. Berniukas ieškojo, ieškojo ir niekur nerado.

— Aš žinau gerai, kur ji! — dūsavo Sukutis. — Ji pas Kregždiną lizde, ji ištekėjo už jo.

Juo daugiau Sukutis apie tai galvojo, juo jo meilė Sprigtutei darėsi karštesnė; kaip tik dėl to, kad jos negalėjo gauti, jis vis labiau jos troško; jam skaudžiausia buvo, kad ji pasirinko kitą. Ir Sukutis šoko ratelius, ir bimbė, ir vis galvojo apie Sprigtutę, o jinai jo mintyse ėjo vis gražyn ir gražyn. Taip praėjo daug metų... ir Sukučio meilė suseno.

Beje, ir pats Sukutis nebebuvo jaunas! Bet sykį ėmė jį ir nuauksino ir jis tapo toks gražus, kaip dar niekad, jis

dabar buvo Auksinis Sukutis ir sukosi taip, jog tik bimbė vien. Taip, tai buvo ne niekis! Bet sykį jis per daug pašokėjo ir... dingo!

Ieškojo žmonės jo ir šen, ir ten, ir net rūsyje žiūrėjo, ir nerado niekur.

Kur jis buvo?

Jis pateko i šiukšlyną po stogo lataku, kur buvo pilna visokių niekų, kaip antai: kopūstų kotų, šiukšlių ir mūro nuobirų, susirinkusių iš latako.

— Na ir pataikiau gi į gražią vietą! Čia visas paauksinimas numuks. Ir kas čia per driskių draugija!

Jis pažvairavo į ilgą nulaupytą kopūsto kotą ir į kažkokį keistą apskritą daiktą, lyg seną obuolį, tik tenai buvo ne obuolys, tenai buvo senas sviedinys — toji pati Sprigtutė, keletą metų riogsojusi latake ant stogo krašto ir nuo vandens visiškai išplerusi.

— Dėkui Dievui, atsirado visgi vienas iš mūsų draugės, bus su kuo bent pasišnekėti! — tarė Sprigtutė, žiūrinėdama paauksintą Sukutį. — Aš, tikrai sakant, esu iš tymo odos, pasiūta merginų rankų ir turiu kamštį viduriuose, bet negi kas taip manys, į mane dabar pažiūrėjęs. Buvo laikas, kad aš vos neištekėjau už Kregždino, bet kažkaip įdribau į lataką, išgulėjau jame penketą metų ir visai ištižau! Patikėkit, tai ilgas laikas, juoba merginai!

Bet Sukutis nepasakė nieko. Jis tik mąstė apie savo buvusią numylėtinę ir juo ilgiau jos klausėsi, juo aiškiau jam darėsi, kad čia jinai pati. Tada atėjo tarnaitė šiukšlių kuopti.

— Ėhė, šit kur Sukutis besąs! — pasakė ji.

Ir Sukutis grįžo į garbę namuose, o apie Sprigtutę nebeteko nieko girdėti. Ir Sukutis niekad nebešnekėjo apie savo seną meilę: meilė išgaruoja, jei mylimoji penkerius metus išgulėjusi srutose ir ištižusi; taip, jos nė nebepažįsti, jeigu ją atrandi šiukšlyne.

Po gluosniu

egės apylinkės labai plikos; miestelis tasai, tiesa, prie pat jūros, o pajūryje visada gražu, bet tenai galėtų būti gražiau, negu yra: aplink vien plyni laukai ir iki miško toli; tačiau jei su kuria vieta susigyveni, tai, žiūrėk, ir randi joje ką nors gražaus, ko paskui pasiilgsti, kad ir gražiausioj vietoj atsidūręs. Taip antai, mes turėsime pripažinti, kad Kegės pakraštyje, kur maži, skurdūs sodeliai leidžiasi į nedidelę upę, įtekančią jūron, gali būti itin mielas kamputis vasarą. Taip manė ir kaimynų vaikai, mažiukai Knudas ir Johanė, kurie tenai žaisdavo ir landydavo pas kits kitą pro agrastus. Viename sodelyje buvo alyvų krūmas, kitame — senas gluosnis; štai po tuo gluosniu vaikučiai labiausiai ir mėgo žaisti, ir jiems to niekas nedraudė, nors čia pat tekėjo upelė ir jie galėjo įkristi į vandenį, — mat Dievo apvaizda globoja mažutėlius, o antraip tai būtų blogai! Kas be ko, tie du vaikučiai buvo ir atsargūs, berniukas tiesiog bijojo vandens, vasarą jo nė privilioti negalėdavo į pakrantę, kur kiti vaikai taip mielai pliuškendavosi, ir jis turėjo dėl to pašaipas kęsti. Sykį mažytė kaimynų Johanė sapnavo, kad ji Kegės įlankoje plaukiojusi laiveliu, o Knudas panaromis atėjęs pas ją, vanduo

ėmęs jam siekti ligi kaklo, o galiausiai viršum galvos susiliejęs. Knudas, tai sužinojęs, nebesikentė toliau bailiu vadinamas, — jis tuoj atsikirsdavo: žiūrėk, ar girdi, ką Johanė sapnavo! Jis tuo didžiavosi, tačiau prie vandens vis tiek nėjo.

Vargani tų vaikučių tėvai nuolat susieidavo, Knudas ir Johanė žaisdavo sodeliuose arba ant vieškelio, apsodinto gluosniais palei griovius; tie gluosniai, su apkarpytomis šakomis, gražūs nebuvo, bet jie ir augo tenai ne dėl gražumo, o dėl reikalo; gražiausias buvo anas senasis gluosnis, sodely, po juo vaikai būdavo neatsibūdavo, kaip sakoma.

Kegės miestelyje yra didelė turgavietė, ir per prekymečius joje išsirikiuoja eilių eilės būdų su šilko kaspinais, batais ir visokių visokiausiomis prekėmis; ten prisirenka baisybė žmonių, paprastai dar ir lietus uždrožia, tada kaimiečių milinės garuoja ir atsiduoda milu. Bet turgavietėje labai skaniai kvepia meduoliais, nes jų ten stovi pilna būda, o kas visų puikiausia, tai kad žmogus, kuris jais prekiauja, visada, būdavo, apsistoja pas Knudo tėvelius ir, suprantama, jam padovanoja meduoliuką, kurio dalis tenka ir Johanei. Tačiau vienas dalykas buvo dar gal ir už meduolius puikesnis — tai, kad tasai prekiautojas mokėjo pasakoti visokių istorijų apie visokiausius daiktus, net apie savo meduolius. Apie juos jis vieną vakarą papasakojo istoriją, kuri abiem vaikams taip giliai įsmigo į širdį, jog jie niekad jos nebepamiršo, todėl bus geriausia, jei ir mes pasiklausysim tos istorijos, juo labiau, kad ji visai trumpa.

— Ant prekystalio, — pasakojo jis,— gulėjo du meduoliai: vienas kaip kavalierius su skrybėle, kitas kaip panelė be skrybėlės, bet su auksiniu blizgalu ant galvos. Veidai jų buvo toj pusėj, kur į viršų, iš tos pusės reikėjo į juos ir žiūrėti, o ne atvirkščiai: iš žemutinės pusės niekad nereikia į žmogų žiūrėti. Kavalierius kairiajame šone turėjo įspaustą

kartųjį migdolą, tai buvo jo širdis, o panelė buvo tik grynas meduolis. Abu jie buvo ant prekystalio laikomi dėl pavyzdžio, gulėjo ten jie ilgai ir begulėdami įsimylėjo kits kitą. Tačiau apie savo meilę nei jis jai, nei ji jam nesakė nieko, o sakyti reikia, jei norima, kad iš to kas išeitų.

„Jis vyras, tai jis pirmas turi žodį tarti", — galvojo ji, bet būtų buvusi patenkinta, jei bent būtų žinojusi, kad ir jis ją myli.

Jis savo mintimis buvo kur kas plėšresnis (kaip paprastai vyrai): jis vaizdavosi esąs gyvas gatvės berniūkštis ir turįs keturis skatikus, jis tą panelę nusipirksiąs ir suvalgysiąs.

Taip jie gulėjo, gulėjo ant prekystalio, begulėdami sudžiūvo, ir panelės mintys darėsi vis švelnesnės ir moteriškesnės: „Jau man gana ir to, kad aš su juo ant stalo pagulėjau", — mąstė ji ir persprogo pusiau.

„Jei ji būtų žinojusi, kad ją myliu, gal būtų ilgiau pasilaikiusi", — mąstė jis.

— Tai tokia yra ta istorija, ir va štai jie abudu, — kalbėjo meduolių pardavėjas. — Savotiškas buvo ir jų gyvenimas, ir jų meilė, kuri, jeigu nebylė, niekad prie nieko nepriveda. Te, imkit juos!

Ir, taip sakydamas, jis padavė Johanei kavalierių, sveiką, ir Knudui panelę, persprogusią pusiau; vaikai tačiau buvo taip sujaudinti istorijos, jog jiems širdutės neleido suvalgyti įsimylėjėlių.

Kitą dieną vaikai su jais išėjo į orą, kur kapinių aptvaro mūras visas tirštai apaugęs gebenėmis, žiemą vasarą nelyginant prabangiu kilimu apsiklojęs. Čia jie pastatė meduolius prieš saulutę tarp žalumynų ir papasakojo būreliui kitų vaikų istoriją apie nebylę meilę, kuri niekam netikusi — meilė netikusi, ne istorija, nes istorija labai graži, taip manė ir visi vaikai. Ir kai jie vėl atsigręžė į meduolių porą,

žiūri, vienas dičkis — piktas, nedoras berniūkštis — čiupo persprogusią panelę ir suėdė. Vaikai paverkė dėl to, o paskui — gal kad vargšui kavalieriui nereikėtų vienam pasaulyje liūdėti — paskui suvalgė ir jį, bet istorijos neužmiršo niekad.

Vaikai vis būdavo kartu, tai prie alyvos, tai po gluosniu, ir mergytė traukdavo gražiausias daineles skambiu it sidabro varpelis balsiuku. Knudas iš savęs neišgaudavo tonų, bet jis mokėjo žodžius, o tai irgi šis tas. Kegės žmonės, net gelžgalių krautuvėlės šeimininko pati, stovėdavo sau ir klausydavosi Johanės dainavimo.

— Neapsakomai malonų balsą turi ta mažiukė! — sakydavo jie.

Gražios tai buvo dienos, tik jos negalėjo amžinai tverti. Kaimynai gavo skirtis. Mergytės mama numirė, tėvas panorėjo keltis į Kopenhagą, vesti antrukart ir ten susirasti darbą; sakėsi gausiąs pasiuntinio vietą, o tai esanti itin pelninga tarnyba. Ir kaimynai išsiskyrė su ašarom, labiausiai verkė vaikai, bet tėvai prisižadėjo rašyti vieni kitiems nors po kartą per metus.

Ir Knudas stojo mokytis batsiuvio amato — toks didelis vaikinas nebegalėjo dykas vaikštinėti.

O, kaip mielai jis iškilmių dieną būtų nuvykęs į Kopenhagą aplankyti Johanės! Bet nenuvyko ir niekad nebuvo ten buvęs, nors į Kopenhagą iš Kegės tėra vos penketas mylių, kai oras gražus, per jūros įlinkį matyti bokštai.

O, kaip jis svajodavo apie Johanę! Tik ar ji beatsimena jį? Taip! Apie Kalėdas atėjo jos tėvų laiškas Knudo tėvams, jiems Kopenhagoje sekasi labai gerai, ir Johanei, dėl jos balso gražumo, tekusi didelė laimė: ji esanti priimta į teatrą, kuriame dainuojama, jau gaunanti ir pinigų truputį, iš jų ji siunčianti mieliems kaimynams Kegėje visą talerį, kad smagesnės būtų šventės, tegu išgersią į josios sveikatą; ga-

le ji pridėjo apie tai sava ranka prierašą, ir jame buvo žodžiai: „Geriausi linkėjimai Knudui!“

Jie verkė visi skaitydami, nors laiškas buvo toks džiugus, — jie, mat, iš džiaugsmo verkė. Johanė visą laiką buvo Knudo mintyse, o dabar jis pamatė, kad ir ji apie jį galvoja, ir juo artėjo laikas tapti savarankiu darbininku, juo aiškiau jam darėsi, kad jis Johanę labai myli ir kad ji turės būti jo žmona. Nuo tokių minčių jo lūpose žaidė šypsulys, jis dar valiau traukė dervasiūlį, o jo kelis dar stipriau tempė pratėgos diržą; sykį smarkiai įsidūrė yla į pirštą, bet tai buvo niekis! Jis tikriausiai nebus toksai bežadis, kaip anie du meduoliai, jų istorija buvo jam gera pamoka.

Ir šit jis jau savarankus darbininkas, ir amatininko kuprinė jau susirengta. Galų gale, pirmąkart gyvenime, traukia jis į Kopenhagą, ten jau ir meistras yra sukalbėtas. Kaip turbūt maloniai nustebs Johanė ir kaip apsidžiaugs! Jai dabar septyniolika metų, jam devyniolika.

Jau Kegėje jis norėjo nupirkti jai auksinį žiedą, bet apsisvarstė, kad Kopenhagoje gausiąs kur kas gražesnį. Tad atsisveikino su tėvais ir vieną rudens dieną patraukė pėsčias per lietų į kelionę. Lapai nuo medžių krito, jis peršlapo visas iki paskutinio siūlo galo, kol pasiekė tą didelę Kopenhagą ir savo naująjį meistrą.

Kai tik sulaukė sekmadienio, ėjo aplankyti Johanės tėvo. Turėjo jau įsitaisęs naują eilutę, kaip dera savarankiam amatininkui, užsidėjo ir naują skrybėlę, dar Kegėje pirktą, kuri jam labai tiko, nors pirmiau visad vaikščiojo su paprasta kepure. Susirado namą, kurio reikėjo, ir užkopė daug, daug laiptų aukštyn; tiesiog galva sukosi, kaip toje miesto kamšalynėje žmonės susigrūdę ant vieni kitų gyvena.

Butas atrodė itin jaukiai, ir Johanės tėvas priėmė jį labai draugiškai, tuo tarpu jo žmonai jis buvo nepažįstamas, bet ir ji padavė jam ranką ir pavaišino kava.

— Johanei bus smagu tave matyti, — kalbėjo tėvas, — tu, matai, besąs išaugęs puikus vyras! Tai eikš gi su ja pasimatyti. Taip, ji tokia mergaitė, kad man džiaugsmą neša ir, jei Dievas padės, neš dar daugiau! Ji turi sau atskirą kambarį ir mums užmoka už jį!

Ir tėvas pats mandagiai pasibarbeno į duris, tarsi jis būtų koks svetimas vyriškis, ir tik po to jie įėjo — o, kaip ten prašmatnu buvo! Tokio gražaus kambariuko tikrai neturėjo niekas Kegėje, pati karalienė negalėjo beturėti gražesnio! Ten buvo patiesta kilimų, ant langų užuolaidos lig pat žemės, tikro aksomo krėslas, o aplinkui gėlės ir paveikslai, ir veidrodis, į kurį mažne visas įtilpti galėtum, nes didumo jis buvo kaip durys. Knudas viską apmatė vienu žvilgsniu, tačiau matė tik Johanę: ji buvo jau suaugusi mergina ir visai ne tokia, kaip Knudas vaizdavosi, o daug gražesnė. Visoje Kegėje nebuvo nė vienos tokios merginos, ir kokia išprususi! Tačiau kaip nuostabiai svetimai ji pažiūrėjo į Knudą, bet tik pirmą akimirką, paskui prišoko prie jo, lyg norėdama pabučiuoti, tiesa, nepabučiavo, bet buvo netoli to. Taip, jai buvo tikrai linksma pasimatyti su kūdikystės draugu! Ar tik ne ašaros suspindo jos akyse? Ir tiek daug ji turėjo ko klausti ir šnekėti, ir apie Knudo tėvus, ir apie alyvą bei gluosnį, ir tuos jinai vadino „motuše alyva“ ir „tėtušiu gluosniu“, tarsi jie būtų irgi žmonės, bet juk apie juos tiko taip sakyti, kaip kitados buvo sakoma apie meduolius; beje, apie meduolius ji irgi šnekėjo, ir apie jų nebylę meilę, ir kaip jie ant prekystalio gulėjo, kol persprogo, ir, šitai šnekėdama, ji juokėsi skaniai, — o Knudo skruostuose degė kraujas, ir jo širdis plakė kur kas stipriau nei visada, — ne, ji nebuvo išpuikusi! Ir jos buvo darbas (tą jis matė aiškiai), kad josios tėvai prašė jį pabūti visą vakarą, ir ji pati įpylė jam arbatos, pati padavė puodelį, ir paskui ėmė knygą į rankas ir paskaitė, ir Knudui rodėsi,

tarytum kaip tik tas, ką ji skaitė, buvo apie jo meilę — taip tiksliai atitiko visas jo mintis; paskui ji dar sudainavo paprastą dainelę, kuri jos lūpose nuskambėjo it didis apsakymas — rodėsi, jog jos pačios širdis tenai srūva. Taip, ji tikriausiai myli Knudą. Ašaros riedėjo jam per skruostus, jis nieko negalėjo padaryti, neįstengė nė žodžio ištarti, pats sau jis atrodė labai kvailai, o betgi jinai paspaudė jam ranką ir pasakė:

— Gerą širdį tu turi, Knudai! Išlik visada toks, koks esi!

Tai buvo nė su kuo nepalyginamos valandos, po tokio vakaro negalima užmigti, ir Knudas nemiegojo. Atsisveikinant Johanės tėvas pasakė:

— Tai tu, Knudai, neužmiršk mūsų visiškai. Žiūrėk, kad nereiktų visą žiemą laukti, kol vėl pasirodysi!

Jei taip, tai kitą sekmadienį jis, ko gero, ir vėl galės apsilankyti, ir jam labai to norėjosi. O šiaip vakarais, nors jie dirbdavo dar ir su šviesa, po darbo jis kasdien eidavo į miestą; pavaikščiodavo ta gatve, kur Johanė gyveno, pažiūrėdavo į jos langą, kuris beveik visada būdavo šviesus, o vieną vakarą aiškiai matė jos veido šešėlį ant užuolaidos — tai buvo gražus vakaras. Meistro žmona nemėgo, kam jis kas vakaras traukia į lakę, kaip ji sakydavo, bet meistras tik nusišypsodavo:

— Jaunas juk yra! — atitardavo jai.

„Sekmadienį matysimės vėl, ir aš jai pasakysiu, kad jos vienos pilnos visos mano mintys ir kad ji turi tapti mano žmona; esu, teisybė, tik neturtingas pameistrys, bet aš galiu pasidaryti meistru, aš darbuosiuos, aš stengsiuos!.. Taip, aš pasakysiu jai šitai — iš nebylios meilės nieko neišeina, to jau pamokė meduolių istorija."

Ir sekmadienis atėjo, ir Knudas nuėjo, bet kaip nevykusiai: visi buvo užprašyti į svečius ir jam turėjo tai pasakyti. Johanė paspaudė jam ranką ir klausė:

— O teatre ar esi kada buvęs? Turi nueiti! Aš dainuoju trečiadienį, tad, jei turėsi laiko, atsiųsiu tau bilietą, mano tėvas žino, kur gyvena tavo meistras.

Kaip tai buvo miela! Ir tikrai, trečiadienį apypiete atėjo užklijuotas vokas, laiško jame nebuvo, tik bilietas, ir vakare Knudas pirmąkart gyvenime nuėjo į teatrą. Ir ką jis pamatė? — Ogi Johanę, tokią gražią, tokią žavią; ji, tiesa, ištekėjo už kažkokio nepažįstamo žmogaus, bet čia gi buvo komedija, vaidinimas, tiek išmanė Knudas, kitaip ji juk nebūtų jam nė bilieto siuntusi, kad pamatytų visa tai. Ir visi žmonės plojo ir balsu šaukė, ir Knudas rėkė valio.

Pats karalius nusišypsojo Johanei, tarytum ir jis gožėjosi ja. Dieve, koks mažas pasijuto Knudas, bet juk jis ją taip mylėjo, taip mylėjo, ogi ir ji nebuvo jam abejinga, o vyriškis juk turi pirmas tarti žodį, taip manė ir meduolių panelė; anoji istorija labai daug ko pamoko.

Kai tik sulaukė sekmadienio, Knudas vėl tenai drožė, nusiteikęs taip iškilmingai, kaip prie Viešpaties stalo eidamas. Johanė buvo viena ir priėmė jį — viskas klostėsi kuo laimingiausiai.

— Tai gerai, kad tu ateini! — tarė ji.— Jau beveik norėjau siųsti pas tave tėvą, bet nujaučiau, kad tu šį vakarą ateisi. Noriu, matai, tau pasakyti, kad penktadienį aš išvažiuoju į Prancūziją; turiu važiuoti, kad iš manęs išeitų kas doro!

Ir pasirodė Knudui, kad kambarys ėmė lėkti aplinkui, kad jam širdis tuojau sprogs; nors ašaros nepasipylė, bet matėsi aiškiai, kaip labai jis nusiminė. Johanė matė tai ir pati ko neverkė.

— O, tu tauri ir ištikima siela! — tarė ji, ir susyk atsirišo jam liežuvis, ir jis apsakė jai, kaip labai ją mylįs ir kad ji turinti jo žmonytė būti. Tai ištaręs, pamatė, kad Johanė išblyško, ji paleido jo ranką ir tarė rimtai ir liūdnai:

— Nedaryk nelaimingo savęs paties ir manęs, Knudai! Aš visuomet būsiu tau gera sesuo, kuria tu galėsi pasitikėti ir pasiremti, bet — ne daugiau! — ir ji paglostė savo balta ranka jo karštą kaktą.

Šią akimirką į kambarį įėjo jos pamotė.

— Knudas labai nusiminęs, kad aš išvažiuoju, — tarė ji. — Bet tu būk vyras! — ir ji paplojo jam per petį. Atrodė, jų kalbėtasi vien apie jos išvažiavimą ir nieko daugiau. — Vaike! — sakė ji. — Dabar tu turi būti geras ir protingas, kaip po gluosniu, kai mudu dar vaikai buvome!

O Knudas jautėsi taip, tarsi pasaulio sandaros šulai būtų ėmę klypti; jo mintys buvo it raizgios gijos, vėjo kedenamos. Jis liko vakaroti, nors nežinojo, ar jį prašė; jam tačiau tie žmonės buvo draugiški ir geri, Johanė įpylė arbatos, padainavo. Daina skambėjo nebe taip, kaip anuokart, o vis tiek be galo gražiai, širdis vos nesprogo. Paskui jie išsiskyrė. Knudas neištiesė jai rankos, bet ji pati pastvėrė ją ir tarė:

— Duokš gi seseriai ranką atsisveikindamas, mano žaidimo dienų broli!

Ir ji šypsojo pro ašaras, riedančias skruostais, ir dar pakartojo: „Broli." Taip, tai buvo didelė paguoda!

Toks buvo atsisveikinimas.

Ji išvažiavo į Prancūziją, Knudas išėjo purvinomis Kopenhagos gatvėmis klajoti.

Kiti tos pat dirbtuvės batsiuviai klausė jo, ko vaikštąs toks surūgęs, jis turįs eiti drauge su jais į šokius, esąs gi jaunas bernas.

Ir jie nuėjo kartu į šokius. Ten buvo daug gražių mergaičių, bet, žinoma, nė vienos tokios kaip Johanė, ir čia, kur jis tikėjosi užmiršti ją, kaip tik čia ji kuo gyviausiai stovėjo jam mintyse. Jis susinėrė rankas — o smuikai griežė, o merginos rateliu dūmė aplinkui. Jam baisu paliko,

rodėsi, lyg būtų atsidūręs tokioje vietoje, kur Johanės nusivesti negalima, tuo tarpu ji gi buvo drauge, ji buvo jo širdyje, — ir jis išėjo, jis bėgte bėgo gatvėmis, pro tą namą, kur jos gyventa; tamsu ten buvo, visur tamsu buvo, tuščia ir nyku. Pasaulis ėjo savu keliu, Knudas savu.

Ir šit radosi žiema, ir visi vandenys užšalo, ir, rodėsi, visa visa pasirengė laidotuvėms.

O kai išaušo pavasaris ir išplaukė pirmutinis garlaivis, pagavo jį kažkoks ilgesys — traukti toli toli į pasaulį, tik ne į Prancūziją.

Jis susirengė keliaujančio amatininko kuprinę ir patraukė į Vokietiją, į pačią jos gilumą, iš miesto į miestą, be atvangos, be paliovos. Tik kai pasiekė seną puikų miestą Niurnbergą, vėl pasijuto turįs valdžią savo kojoms — čia jis galėjo apsistoti.

Niurnbergas — nuostabus senas miestas, tarsi iš paveiksluoto tolimos praeities rankraščio iškirptas. Gatvės eina, kaip joms patinka, namai nė nemano rikiuotis eilėmis, dengti balkonai su mažais bokšteliais, statulos ir kitokios skulptūrinės gražmenos vietomis kyši tau viršum galvos per visą šaligatvio plotį, o aukštumoje nuo įstabiai smailių stogų lekia iki vidurio gatvės laštakai, modeliuoti kaip slibinai ar ilgakakliai šunys.

Knudas su kuprine ant kukšteros sustojo prekyvietėje, palei vieną seną fontaną, kur tarp vandens čiurkšlių stovi puikios biblinės ir istorinės figūros iš bronzos. Kaip tik tuo metu sėmė vandenį viena graži tarnaitė, ji davė Knudui atsigerti, o turėdama pilną saują rožių, vieną žiedą padovanojo jam. Tai jam pasirodė geras ženklas.

Iš artimiausios bažnyčios pasiekė jį vargonų garsai, jie skambėjo taip savai, lyg plaukdami iš Kegės bažnyčios, ir jis įėjo į didelę katedrą. Saulė pro spalvotus stiklus siuntė

savo spindulius tarp aukštų, lieknų piliorių. Į dangiškus daiktus pakilo jo mintys, ramybė nužengė į jo sielą.

Paieškojęs jis surado gerą meistrą Niurnberge, stojo prie jo dirbti, išmoko kalbą.

Senieji tvirtovės grioviai ten aplinkui miestą jau pavirtę miestiečių daržiukais, bet aukšti mūrai tebestovi kaip stovėję, taip pat ir sunkūs bokštai. O rąstų galerijoj, einančioj tų mūrų šonu, įsikūręs virvininkas ir veja savo virves. Mūrų spragose bei išgriovose auga alyvos; jų šakos tiesiasi virš smulkių namelių, įsikūrusių buvusios tvirtovės pasieniuose, o viename tokiame namelyje gyveno meistras, pas kurį Knudas dirbo. Viršum stoglangio, prie kurio Knudas miegojo, svarino savo šakas didelė išsiklėtusi alyva.

Čia jis išgyveno vieną vasarą ir vieną žiemą, bet kai vėl išaušo pavasaris, jis nebegalėjo ilgiau tverti: alyva žydėjo ir kvepėjo taip tėvyniškai, jog jis pasijuto tarsi vėl besąs Kegėje — ir šit Knudas skiriasi su šiuo meistru ir persikelia pas kitą, labiau į miesto gilumą, kur alyvų nėra.

Jo naujoji darbo vieta buvo arti seno mūrinio tilto, stačiai ties žemu vandens malūnu, kuris visą laiką ūžė. Už langų buvo matyti vien smarki upė, ankštai suspausta namų, kurie visi buvo apkibę palaikiais, leisgyviais balkonais; atrodė, tarsi namai norėtų juos į vandenį nukratyti. Čia nebuvo alyvų, čia nematei net vazono su kokiu žolynėliu, bet užtat prieš pat nosį augo senas gluosnis, kuris tarsi laikėsi įsikibęs namo, kad vanduo pagavęs nenuneštų. Jis tiesė šakas virš upės kranto, visai kaip anas gluosnis Kegėje virš upelio kranto.

Tai še tau: nuo motušės alyvas jis atkilo pas tėtušį gluosnį. Ir šis gluosnis ypač mėnesienoje turėjo kažko, žadinančio jausmus „... kaip tėviškėj mieloj, kaip mėnesienoj“. Tik mėnesiena čia nė kuo nedėta, o viskuo buvo kaltas gluosnis.

Jis nebegalėjo ilgiau tverti; o kodėl? Klausk gluosnio, klausk žydinčių alyvų. Tad atsisveikino su meistru ir su Niurnbergu ir iškeliavo toliau. Niekam niekam jis nekalbėjo apie Johanę, giliai širdyje užslėpė savo sielvartą, o istorija apie du meduolius įgavo jam didžios prasmės: suprato dabar, kodėl anas vyriškis kairiajame šone turėjo kartųjį migdolą; jis pats nešiojo tenai kartėlį, o Johanė, tokia visada maloni ir draugiška, — ji buvo tiktai grynas meduolis. Rodėsi, kad kuprinės diržas veržia jam krūtinę taip, jog vos dvasią atgauti begali; jis atleido jį, tačiau nepadėjo nieko; vos pusę pasaulio jis teregėjo aplink save, kitą pusę nešiojo savyje — tokia buvo jo būklė!

Tik kai pamatė aukštus kalnus, pasaulis jam tapo erdvesnis, mintys pakrypo į regimuosius daiktus; akys prisirinko pilnos ašarų. Alpės jam pasirodė tarsi suglausti Žemės sparnai — kas tik ir būtų, jei ji išskleistų juos, plačiai sumojuotų jais su visais tais margais reginiais, juoduojančiais miškais, ūžiančiais vandenimis, debesimis ir sniegynais!

Tylus jis keliavo per šitą šalį, kuri jam pasirodė it vienas ištisas sodas, pritiesiotas vejų. Medinių namučių balkonuose nėrinius neriančios mergaitės linkčiojo jam, kalnų viršūnės raudo saulėlydžių žarose, o kai matė žalius ežerus tarp tamsių medžių, jis ir vėl mąstė apie Kegės įlinkio pakrantę, ir jo krūtinė radosi pilna liūdesio, bet ne gėlos.

Ten, kur Reinas it viena ilga vilnis į tolumas veržiasi, iš aukštybių krinta, dulkėmis suskysta ir virsta baltutėlėmis kaip sniegas, tyromis debesų masėmis, lyg čia būtų debesų gimtuvė, o vaivorykštė viršuje plevena it pametėtas oran kaspinas,— ten jis mąstė apie vandens malūną Kegėje, kur vanduo šniokštė ir putojo.

Mielai jis būtų likęs šiame tykiame Pareinio mieste, bet ten buvo pernelyg daug alyvų ir gluosnių — ir jis patraukė

toliau per aukštus galingus kalnynus, uolų plyšiais ir kalnų keliais, it kregždžių lizdai prilipusiais prie skardžių sienų. Vandenys šniokštė gelmėse, debesys tįsojo žemiau jo kojų; per blyškių pienių, Alpių rožių ir sniegų laukus jis ėjo ir ėjo šiltoje vasaros saulėje — ir šit jis pasakė sudiev Šiaurės pasauliui ir nusileido į aną pusę, kur kaštonai žydi, kur vynuogynai ir kukurūzų laukai. Kalnynas stojo siena tarp jo ir visų atminimų, ir taip turėjo būti.

Štai priešais jį didelis, puikus miestas, vadinasi jis Milanas. Čia Knudas susirado vokietį meistrą, kuris jį priėmė į darbą savo dirbtuvėje. Meistras ir jo pati buvo seni, labai dori žmonės. Jie pamilo tykų pameistrį, kuris mažai kalbėjo, bet juo daugiau dirbo.

Jam būdavo didžiausias pasismaginimas retkarčiais užkopti ant milžiniškai didelės marmuro bažnyčios, kuri jam rodėsi tarsi visa padaryta iš tėvynės sniego ir išdabinta paveikslais, smailučiukais bokšteliais, spalvingais, erdviais skliautais; nuo kiekvieno kampo, nuo kiekvienos smailės ir išgaubos jam šypsojosi baltos statulos. Toje aukštybėje jam viršum galvos būdavo tik žydras dangus, po kojų miestas ir Lombardijos lygumos, plačios, žalios, o šiaurės pusėje aukšti kalnai su amžinaisiais sniegais — ir štai čia jis mąstydavo apie Kegės bažnyčią raudonomis, gebenių aptrauktomis sienomis, tačiau nebesiilgėjo jos; čionai, šiapus kalnų, jam norėjosi ir palaidotam būti.

Jau visi metai jis čionai gyveno, treji metai, kaip iš tėvynės išvykęs. Šit meistras pakvietė jį sykį išeigon ir nusivedė ne į cirką, įgudusių jojikų meno žiūrėti, o į didžiąją operą — ten irgi buvo salė, verta pamatyti. Septyni aukštai ėjo vienas viršum kito, visur šilko užuolaidos, ir nuo pat žemės iki aukštybių — net galva sukosi — visur sėdėjo puikiausios ponios su gėlių puokštėmis rankose, tarytum į balių išsirengusios, o ir ponai išsipuošę kuo prašmatniausiai,

daugelis sidabru ir auksu tviskėjo. Buvo taip šviesu, lyg skaidriausios saulės spindesy, ir muzika gauste gaudė, stipriai ir gražiai. Čia buvo viskas daug šauniau negu Kopenhagos teatre, tačiau ten buvo Johanė, o čia... o, stebuklas: uždanga pakilo — ir čia stovėjo Johanė, visa šilkuose ir auksuose, su aukso karūna ant galvos. Ji giedojo taip, kaip tik dangaus angelas tegali giedoti, ji paėjo į priekį, kiek tiktai galima, ji šypsojo, kaip vien Johanė šypsoti moka; ji žiūrėjo tiesiai į Knudą!

Vargšas Knudas griebė savo meistrui už rankos ir suriko balsu:

— Johanė!

Tačiau niekas kitas to šūksnio neišgirdo, nes užtrenkė muzika, tik meistras linktelėjo galvą.

— Taip, tikrai, jos vardas Johanė!

Ir jis, pakėlęs spausdintą popieriaus lapą, parodė Knudui jos vardą, vardą ir pavardę.

Ne, tai nebuvo sapnas!

Ir visi žmonės džiūgavo, mėtė jai gėles ir vainikus, ir kai tik ji mėgino nueiti nuo scenos, visi šaukte šaukė ją atgal; ji ėjo ir grįžo, ėjo ir grįžo.

Gatvėje žmonės miniomis supuolė aplink jos karietą, iškinkė arklius ir traukė ją savimi. Ir Knudas tarp jų buvo pats pirmasis ir pats laimingasis. Ir kai atvažiavo prie šviesomis žėrinčių jos namų, Knudas stovėjo ties pat karietos durelėmis, durelės atsidarė, ir ji išlipo, šviesa plieskė į jos mielą veidą, ji šypsojo, dėkojo maloniai; ji buvo labai susijaudinusi. Ir Knudas pažiūrėjo jai tiesiai į veidą, ir ji pažiūrėjo Knudui tiesiai į veidą, bet nepažino jo. Toksai ponas su žvaigžde ant krūtinės padavė jai ranką — tai esąs jos sužieduotinis, kalbėjo žmonės.

Tada Knudas parėjo namo ir susidėjo kuprinę: jis norėjo — jis privalėjo traukti į tėvynę, po alyva, po gluos-

niu — ak, po gluosniu! Per vieną valandą galima pergyventi visą gyvenimą.

Šeimininkė draudė jį likti, tačiau jokios kalbos jo nebegalėjo sustabdyti. Jam sakė, kad šit užeina žiema, kad kalnuose jau keliai užsnigti, bet jis atitarė galėsiąs kaip nors sekti vėžėmis paskui pamažu važiuojančią karietą, o šiai juk kelią pravalysią — taip ir žygiuosiąs su kuprine ant kukšteros, lazdele pasiramsčiuodamas.

Ir jis išėjo į kalnus, čia kopė aukštyn, čia leidosi žemyn, pavargo beeidamas, o dar nesimatė nei kokios gyvenvietės, nei trobų. Jis žengė ir žengė į šiaurę. Žvaigždės spindėjo viršum jo, kojos linko, galva svaigo; giliai klonyje irgi spindėjo žvaigždės, rodėsi, tarytum dangus ir apačioj besąs patiestas. Jis jautėsi sergąs. Žvaigždžių ten žemai radosi vis daugiau ir daugiau, ir vis šviesesnių, jos judėjo šen ir ten. Tai buvo mažas miestelis, tai jo šviesos mirgavo, ir jis, tą supratęs, spyrėsi iš paskutiniųjų ir pasiekė tenai vieną varganą užeigą.

Visą tą naktį ir dar visą dieną jis išbuvo užeigoje, nes kūnui reikėjo pasilsėti ir atsigauti. Klonyje buvo atodrėkis, lijo. Rytą kieman užėjo elgeta su sukamaisiais vargonėliais ir pagrojo danišką melodiją, atklydusią iš tėvynės, o tada Knudas nebegalėjo ilgiau tverti — kilo ir ėjo, ėjo dienų dienas, daug dienų, ir skubėjo eiti, tarsi būtų reikėję suspėti, kol dar tenai neišmirę visi. Ir niekam nė žodžiu neprasitarė apie savo ilgesį, niekam į galvą nebūtų atėję, kad esama jo širdy sielvarto, giliausio, koks tik begali būti, ir niekam neparodomo, net draugams, o jis nė neturėjo draugų. Svetimas žengė per svetimą žemę į savo šalį, į Šiaurę. Vieninteliame laiške, gautame užpernai iš tėvų, buvo parašyta: „Tu ne toks, kaip mes čia visi: mes baisiai prisirišę prie danų žemės, o tau tik svetimos šalys mielos!“ Tėvai galėjo šitaip parašyti — ką gi, tiek jie jį ir tepažino.

Jau sutemo, o jis vis ėjo grynu vieškeliu. Pradėjo šalti. Kraštas darėsi nebe kalnuotas, radosi laukų ir pievų. Palei kelią šit didelis gluosnis. Viskas taip tėvyniškai, taip daniškai atrodė. Jis atsisėdo po medžiu, jautėsi labai nuvargęs, galva jam nusviro, akys užsimerkė ilsėtis, bet jis dar juto, kaip gluosnis apglobė jį savo šakomis; šis medis rodėsi jam didelis, galingas, senas žmogus — čia buvo pats tėtušis gluosnis, tai jis paėmė jį ant rankų ir jį, baisiai nuvargusį sūnų, nešė į tėvynę, į Daniją, į gryną, šviesią jūros pakrantę, į Kegę, į mažą jo kūdikystės sodelį. Taip, taip, čia buvo tas pats Kegės gluosnis, iškeliavęs į pasaulį jo ieškoti, jo rasti; ir šit surado jį, ir parnešė į mažą sodelį prie upelytės, ir stovėjo tenai Johanė su visa savo grožybe, su aukso karūna ant galvos, kaip paskutinįsyk matyta, ir sušuko jam:

— Sveikas pargrįžęs!

O priešais jį stovėjo dvi keistos būtybės, bet jos atrodė daug žmogiškesnės negu anais vaikystės metais, — mat ir jos buvo persimainiusios: tai buvo du meduoliai, kavalierius ir panelė, atgręžę į jį savo viršutinę pusę ir atrodą visiškai gerai.

— Dėkojame tau, — kalbėjo juodu Knudui, — tu atrišai mums liežuvį, tu pamokei mus, kad savo mintis reikia viešai pasakyti, kitaip iš jų nieko neišeina, o dabar išėjo: šit mudu susižiedavę!

Ir juodu ranka į ranką ėjo Kegės gatvėmis ir atrodė visai padoriai net ir iš atvirkščiosios pusės, nieko tenai peiktino nebuvo. Ir juodu nuėjo tiesiai į šventyklą, o Knudas su Johane iš paskos; juodu irgi ėjo rankom susikabinę, o šventykla tebestovėjo kaip stovėjusi, raudonomis sienomis, gražiai gebenių aptrauktomis, o didžiosios durys buvo atdaros ligi galo, vargonai gaudė, žmonių daugybė — vyrai, moterys — plaukė didžiuoju taku ir sakė:

— Kelią duokit ponams!

Meduoliai pasitraukė į šalį, užleido vietą Knudui ir Johanei, ir šiuodu suklaupė; ji pasilenkė ties jo veidu, ir šaltos it ledas ašaros riedėjo iš jos akių — tai buvo jos širdies ledai, sutirpę nuo karštos meilės; ašaros krito ant jo degančių skruostų, ir — jis nubudo nuo jų, besėdįs po senu gluosniu svetimoje šalyje, šaltą šaltą žiemos vakarą; debesys žėrė ledų krušą ir čaižė jam veidą.

— Čia buvo gražiausioji mano gyvenimo valanda! — tarė jis. — Ir ji buvo sapnas.

Ir jis sumerkė akis. Jis miegojo, jis sapnavo.

Paryčiais snigo, pustė, užpustė jam kojas, o jis vis miegojo. Kaimo žmonės, eidami į bažnyčią, rado besėdintį keliaujantį amatininką, jis buvo miręs, sušalęs — po gluosniu.

Aitvaras ir krautuvininkas

yveno kitą kartą tikras studentas — toks, kurio būstas palėpės kamarėlėj ir kuris nieko neturi; ir gyveno kitą kartą tikras krautuvininkas — toks, kurio būstas užima visą namo apačią ir kuriam priklauso visas namas; prie jo laikėsi aitvaras, nes čia kiekvienų kūčių vakarą jis gaudavo dubenį kruopų košės su geru gumulu sviesto. Krautuvininkas turėjo iš ko jam košės duoti, užtat aitvaras buvo ir buvo jo krautuvėlėje; iš to dalyko, žinot, yra ko pasimokyti.

Vieną vakarą studentas užėjo pro užpakalines duris į krautuvėlę nusipirkti žvakės ir sūrio; jis neturėjo ko pasisiųsti, užtat ėjo pats; gavo, ko reikėjo, užsimokėjo, ir krautuvininkas, taip pat jo poniutė žmona jam linktelėjo „labanakčio“ (poniutė buvo ne bet kokia moteriškė, ji ne vien linktelėti mokėjo — ji turėjo kalbos dovaną!), studentas jiems linktelėjo irgi, bet, prieš išeidamas, dar pažvelgė į popierių, kuriuo buvo suvyniotas sūris, ir ėmė jį skaityti: ten buvo lapas, išplėštas iš senos knygos, nenusipelniusios plėšymo, nes tai buvo sena knyga, kupina poezijos.

— Gi aure guli ir visa knyga, — tarė krautuvininkas. — Aš už ją daviau vienai bobutei kavos pupelių. Jei

užmokėsit aštuonis skatikus, galit pasiimti ir neštis, kas dar liko.

— Dėkui, — tarė studentas, — duokit man knygą vietoj sūrio! Aš duonos riekutę galiu ir be sūrio suvalgyti! Nuodėmė būtų tokią knygą skutais paleisti. Jūs esate puikus vyras, praktiškas vyras, bet apie poeziją nusimanote ne geriau, kaip toji šit statinė.

Čia buvo pasakyta nemandagiai, ypač kiek tai lietė statinę, bet krautuvininkas nusijuokė, studentas irgi nusijuokė — juk čia buvo tik savotiškai pajuokauta. Betgi aitvaras pasipiktino: kaip šis žmogus drįsta tokius žodžius tarti krautuvininkui, kuris yra namų savininkas ir pardavinėja geriausią sviestą!

Šit sutemo naktis, krautuvėlę uždarė, ir visi — be studento — nuėjo gulti. Tada aitvaras įsigavo kambarin ir išėmė poniutei burną, kuri jai nereikalinga miegant. Jei aitvaras tą burną pritaisydavo kuriam daiktui kambaryje, tasai tuoj įgaudavo kalbą ir balsą ir galėdavo dėstyti savo mintis bei jausmus taip pat puikiai, kaip ir poniutė, bet vienu laiku tiktai vienas, ir taip buvo gerai, nes antraip būtų ėmę armazuoti visi vienukart.

Ir aitvaras pritaisė burną statinei, į kurią sumetami seni popieriai.

— Ar teisybė, — klausė jis, — kad jūs nieko neišmanot apie poeziją?

— Na jau, na, — tarė statinė, — aš žinau, kad poezija — tai tas, kas spausdinama laikraščių atkarpoj, o paskui iškerpama. Drąsiai galėčiau tvirtinti, jog to daikto aš savyje turiu daugiau negu studentas, ogi prieš krautuvėlės šeimininką aš esu tik paprasta statinė, ir daugiau nieko.

Aitvaras pritaisė burną kavos malūnėliui, tai tas kad ėmė terkšti! Tada pritaisė sviesto rėčkutei, paskui kasai —

visi buvo tos pat nuomonės kaip ir statinė, o su daugumos nuomone reikia skaitytis.

— Na, tai dabar studentui klius! — ir aitvaras patylom užlipo prastaisiais laiptais į palėpę, kur studentas gyveno. Žiūri, jis dar su šviesa. Aitvaras prisikišo prie rakto skylutės ir mato: studentas beskaitąs tą apdriskėlę knygą, parsineštą iš krautuvėlės. Tačiau kaip šviesu pas jį! Iš knygos eina skaidrus spindulys, kuris aukščiau pavirsta kamienu, galingu medžiu, savo šakas plačiai išklėtusiu viršum studento. Kiekvienas lapas žaliuoja, kiekvienas žiedas — dailus mergaitės veidelis, vienų akutės tamsios ir žėrinčios, kitų žydros ir nuostabiai tyros; kiekvienas vaisius — spindinti žvaigždė, ir visa kas skamba gražiausiais garsais.

Ne, šitokių grožybių aitvaras dar niekad nebuvo net įsivaizdavęs, ne tik matęs ar girdėjęs. Jis stovėjo ir stovėjo pasistiebęs, žiūrėjo ir žiūrėjo, kol šviesa užgeso kamarėlėje. Studentas, matyt, užpūtė lempą ir atsigulė, bet mažiulis aitvaras vis nėjo nuo durų, nes tebeskambėjo graži ir maloni gaida, meilinga lopšinė studentui, nuėjusiam miegoti.

— Betgi tai nė su kuo nepalyginami dalykai! — tarė aitvaras. — Niekad nebūčiau manęs! Norėčiau apsigyventi pas studentą...

Tačiau jis pagalvojo — išmintingai pagalvojo, atsiduso ir pasakė:

— Bet iš studento negausiu košės!

Ir po to jis grįžo... grįžo pas krautuvininką. Ir gerai, kad grįžo, nes statinė bekalbėdama buvo bemaž sudilinusi poniutės burną: buvo jau apsakiusi visa, kas sukrauta viename jos šone, ir ketino imti nagan kitą šoną. Tik šit parėjo aitvaras ir grąžino burną poniutei. Tačiau visa krautuvėlė, nuo kasos ligi paskutinio malkipagalio, laikėsi dabar statinės pažiūrų, labai ją aukštino ir pasitikėjo ja taip, jog

vakarais, kai krautuvininkas skaitydavo savo laikraštyje meno ir teatro kritikas, jie manydavo girdį statinę kalbant.

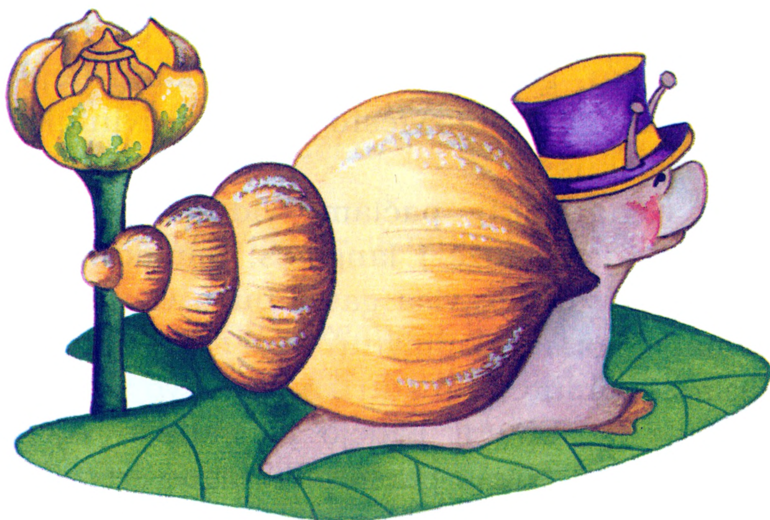
O mažiulis aitvaras nuo šiol nebesikentė ramiai pas krautuvininką sėdėti ir klausytis visų tų gudrybių ir išminties perlų — ne, kai tik jis matydavo palėpės kamarėlėje šviesą, tuoj pasijusdavo taip, tarsi tos šviesos spinduliai būtų tvirčiausios virvės ir jį trauktų į aukštį, jis būtinai turėdavo lipti ir žiūrėti pro rakto skylutę, ir ten jį apdvelkdavo tokia didybė, kokią mes jaučiame prie banguojančios jūros, ir jis pravirkdavo ašaromis, pats nežinodamas kodėl, bet tos ašaros jam didžią palaimą nešdavo!.. Kaip tai neregėtai gražu būtų sėdėti su studentu po anuo medžiu, bet to negalėjo būti — jam smagu būdavo jau ir prie rakto skylutės. Jau ir šalti rudens vėjai ėmė pro palėpės plyšius pūsti, ir šalta darėsi, labai šalta, o mažiulis visvien, būdavo, stovi nekūrenamame prieangyje ir tik tada pajunta šaltį, kai šviesa kamarėlėje užgęsta ir kai vėjų kauksmas užstelbia gražiausius garsus. Ū-ti-ti! — tada jam pasidarydavo šalta, jis lipdavo žemyn ir lįsdavo į savo šiltą užkampį; ten būdavo jauku, gera. Ir kai kūčių vakarą atėjo kruopų košė su dideliu gumulu sviesto — krautuvininko pranašumas buvo aiškus.

Tik šit vieną naktį, pačiame vidunakty, kilo baisus triukšmas; žmonės daužė į langines, panaktinis švilpė — mat didelis gaisras kilo: visa gatvė buvo vienų liepsnų. Ar mūsų namai dega, ar kaimynų? Kur? Tai buvo išgąsčio! Krautuvininko poniutė taip sutriko, jog savo auksinius auskarus išsisegė iš ausų ir įsidėjo į kišenę — dėl didesnio saugumo; krautuvininkas puolė prie savo vertybinių popierių, tarnaitė griebė savo šilkinę peleriną (turėjo tokią įsitaisiusi). Kiekvienas stengėsi gelbėti geriausia, ką turėjo, taip pat ir aitvaras: jis uždūmė keliais šuoliais į viršų ir įsiveržė pas studentą, kuris stovėjo visiškai ramus prie lango ir žiū-

rėjo, kaip siautėja liepsnos kitapus gatvės kieme. Aitvaras pagavo nuo stalo tą nuostabią knygą, įsikišo į savo raudoną kepurę ir laikė ją suėmęs abiem rankom: didžiausia namų brangenybė buvo išgelbėta! Jis pašoko, išbėgo su ja pro duris, užlėkė ant stogo, ant pačios viršūnės, ir atsisėdo ant kamino. Taip ir sėdėjo tenai, gaisro iš kitapus gatvės apšviestas, abiem rankom tvirtai suėmęs kepurę, kur buvo paslėpta brangenybė. Dabar tai jis jau tikrai pažino, į ką linkusi jo širdis, žinojo, kam ji iš tikrųjų priklauso. Tačiau kai gaisras buvo užgesintas ir kai jis atsipeikėjo vėl — hm...

— Reikia dalintis tarp jų abiejų, — kalbėjo jis. — Aš negaliu visiškai atsižadėti krautuvininko — dėl košės!

Ir tai buvo visai žmogiška! Mes juk irgi kartais einam pas krautuvininką — dėl košės.

Aitvaras ir poniutė

itvarą tai tu pažįsti, taip, bet ar tu pažįsti poniutę, tai yra daržininkienę? Ji buvo apsiskaičiusi, mokėjo atmintinai begalę eilėraščių, negana to — pati eilėraščius rašė, ir lengvai; kiek sunkumų jai sudarydavo tik rimai, arba, kaip ji vadindavo, „sąskambiai“. Ji turėjo rašto dovaną ir kalbos dovaną, iš jos būtų galėjęs išeiti geras pastorius, o mažų mažiausia — pastorienė.

— Graži yra žemė su šventadieniais rūbais! — sakė ji, ir tai minčiai suteikė atitinkamą stilių, ir aprūpino ją „sąskambiais“, ir giesmę padarė iš jos, itin gražią ir ilgą.

Daržininkų šeimoje viešėjo giminaitis, seminaristas, ponas Kiserupas, nors pavardė čia visai nesvarbi. Jis išklausė poniutės eilėraštį ir rado jį esant gerą, net labai gerą, kaip jis pareiškė.

— Jūs turite kūrybos dvasią, poniute! — sakė jis.

— Niekų kalba! — tarė daržininkas. — Nepūskit jūs jai į galvą miglų apie dvasią! Moteriškė turi būti kūnas, padorus kūnas, ir žiūrėti puodus, kad košė neprisviltų.

— Kad ir prisvils, anglimis išsveisiu! — atitarė poniutė. — O tau duosiu mažytį bučiuką, ir vėl bus gerai. Kas

nors galėtų pamanyti, kad tau rūpi tik kopūstai ir bulvės, o tu juk myli gėles! — ir čia ji pabučiavo jį. — Gėlės yra dvasia! — sakė ji.

— Žiūrėk savo puodus! — tarė jis ir išėjo į daržą. Daržas buvo jo puodas, ir jis žiūrėjo jį.

O seminaristas sėdėjo ir šnekėjo su poniute. Į jos gražius žodžius „Žemė yra graži" jis atpylė mažne ištisą pamokslą, pagal savo būdą:

— Žemė yra graži, o yra pasakyta „užveldėkite žemę", ir mes tapome jos viešpačiais. Vienas tapo žemės viešpačiu per dvasią, kitas per kūną, vienas pasidarė kaip šauktukas, kitas ištįso kaip brūkšnys, jog net kyla klausimas, kuriems galams jis čia reikalingas? Vienas pasidaro vyskupas, kitas — tik vargšas seminaristas, tačiau viskas dėstosi išmintingai. Žemė yra graži ir visada dėvi šventadienius rūbus! Jūsų eilėraštis, poniute, kelia daug minčių, jis kupinas jausmo ir geografijos.

— Jūs turite kūrybos dvasią, ponas Kiserupai! — tarė poniutė. — Didžią dvasią turite, užtikrinu jus. Šviesu viduje pasidaro, kai su jumis pašneki.

Ir juodu šnekėjosi toliau, vis taip pat gražiai ir taip pat gerai. Tačiau virtuvėje irgi buvo vienas, kas kalbėjo, — tai buvo aitvaras, mažas, pilkai apsirengęs aitvarėlis su raudona kepure. Juk pažįsti jį! Tupėjo sau virtuvėje, žiūrėjo puodus. Ir kad jis kalbėjo, tai negirdėjo niekas daugiau kaip tik didelis juodas katinas, „grietinvagis", kaip poniutė vadino.

Aitvaras buvo labai piktas ant jos, nes ji netikėjo, kad jis yra pasaulyje, tą jis žinojo tikrai. Ji, tiesa, jo dar niekad nebuvo mačiusi, bet, būdama tokia apsiskaičiusi, turėjo bent žinoti, kad jis yra, ir jam tada pasukti ko nors. Jai, sakysim, nė į galvą neatėjo kūčių vakarą įkrėsti jam košės nors šaukštą. Košės gaudavo visi jo senoliai prosenoliai, ir

tai iš anaiptol ne tokių išsilavinusių moterų kaip ši, ir košė plaukte plaukdavo svieste ir grietinėje. Katinas net apsilaižė, tokią kalbą girdėdamas.

— Ji mane vadina įvaizdžiu! — kalbėjo aitvaras. — To tai jau aš įsivaizduoti nebegaliu. Ji, vadinas, nepripažįsta manęs! Žinau gerai, kad taip yra, nusiklausiau, ir šiandien vėl klausiausi. Sėdi sau ten ir kuždasi su tuo mokinukų plakėju, su tuo seminaristu. Ir aš sakysiu kaip jos senis: „Žiūrėk savo puodus!" O ji nežiūri; padarysiu, kad puodas pervirtų!

Ir aitvaras ėmė pūsti į ugnį, net liepsnojo ir kibirkščiavo. „Ple-ple-ple, puch-puch-puch" — ir pervirė puodas.

— Dabar eisiu į kambarį ir pripešiosiu skylių jos senio kojinėse! — kalbėjo aitvaras. — Po didelę skylę pradrėksiu ir pirštuose, ir kulne, tai ji turės darbo — gaus adyti, atitrūkusi nuo eilių rašymo. Ponia eilėkale, prašom adyti senio kojines!

Katinas, tai girdėdamas, sučiaudėjo — mat jis buvo nušalęs, kad ir kailiniuotas visad vaikščiojo.

— Aš kamaros duris palikau praviras, — kalbėjo aitvaras. — Ten stovi grietinė, tokia tiršta kaip košė. Jei tu jos neišlaksi, tai aš išlaksiu.

— Vadinasi, ar šiaip, ar taip gausiu į kailį, — tarė katinas, — tai verčiau jau ir grietinę išlaksiu.

— Žinoma! Pirma užsitarnauti, paskui gauti! — tarė aitvaras. — O aš dabar įlįsiu į seminaristo kambarį, jo petnešas užkabinsiu ant veidrodžio, o kojines įmerksiu į praustuvę, tai jis manys, kad punšas buvo per stiprus ir jis pasigėrė. Praeitą naktį aš tupėjau ant malkų palei šuns būdą. Man labai patinka šunį erzinti: aš kojas nuleidęs makaruoju, šuo jų nepasiekia, kad ir aukštai pasišokėdamas, ir niršta, ir loja, ir loja, o aš makaruoju kojas ir makaruoju. Tai gražumo buvo! Seminaristas nubudo, triskart kėlėsi žiūrėti,

ko tas šuo draskosi, bet manęs jis nematė, nors ir akinius nešioja. Jis, matai, ir miega su akiniais.

— Tu sukniauk, jei poniutė eis, — kalbėjo katinas. — Aš gerai negirdžiu, man šiandien ausys užgultos.

— Tu pats užgultas, — sakė aitvaras, — tave slegia smaližiavimo geidulys. Bet eik, smaližiauk drąsiai, išlak visą grietinę! Tik neužmiršk paskui apsilaižyti, kad nepasirodytum grietiniuota barzda! O aš eisiu saugoti.

Ir aitvaras nuėjęs susigūžė prie durų, o durys stovėjo praviros, ir kambary nieko daugiau nebuvo, tik poniutė ir seminaristas. Juodu šnekėjosi apie tai, ką seminaristas taip gražiai vadino „dvasios dovanomis“, kurias kiekvienuose namuose reikią vertinti labiau nei puodus ir puodynes.

— Ponas Kiserupai, — kalbėjo poniutė, — dabar, kad jau taip įsišnekom, aš jums parodysiu vieną dalyką, kurio dar nesu rodžiusi jokiai gyvai būtybei pasaulyje, juoba vyriškiui, — parodysiu jums savo eilėraštėlius. Kai kurie jų yra, beje, gana ilgi. Aš juos pavadinau: „Kuklios moteriškės žodžių sąskambiai“. Aš taip labai mėgstu senus, savus žodžius.

— Ir gerai, taip ir reikia! — parėmė seminaristas. — Vokiškus žodžius privalome guiti lauk iš savo kalbos!

— Aš taip ir darau! — tarė poniutė. — Niekad manęs neišgirsit sakant „buterbrodas“ arba „tašė“, visada sakau „sviestainis“, „regztė“.

Ir ji išėmė iš stalčiaus rašomojo popieriaus knygą su šviesiai žaliais apdarais ir keliais rašalo tiškalais.

— Daug rimtų dalykų yra šioje knygoje! — tarė ji. — Aš turiu stiprų polinkį į liūdnus motyvus. Čia štai „Dūsavimai naktį“, čia „Mano vakarų žaros“, čia „Kaip aš gavau Klemensą“, savo vyrą — šitą jūs galite praleisti, nors dalykas ir perjaustas, ir permąstytas. „Namų šeimininkės pareigos“ — stipriausias eilėraštis. Visi labai liūdni; taip

reiškiasi mano esmė. Tik vienas dalykėlis tėra juokaujamo pobūdžio, jame sudėtos linksmo nusiteikimo mintys — juk tokių irgi galima turėti. Tai mintys... bet jūs nesijuokit iš manęs!.. mintys apie poetės būklę. Jos žinomos tik man pačiai, mano stalčiui, o dabar ir jums, ponas Kiserupai! Aš myliu poeziją, ji užtvinsta mane, ji pagauna savo galion, užvaldo mane, užviešpatauja mane. Aš išsakiau tatai eilėraštyje vardu „Mažytis aitvaras". Jūs turbūt žinote seną kaimo žmonių prietarą apie aitvarą, kuris amžinai išdarinėja savo pokštus namuose? Tad štai, aš įsivaizdavau, jog pati esu namai, o poezija, jausmai manyje yra aitvaras, ta neramioji dvasia, kuri viešpatauja. Aš jos galybę ir didybę apdainavau „Mažyčiame aitvare", tačiau jūs turite man prižadėti, bet labai labai tvirtai prižadėti niekad to neišduoti mano vyrui arba šiaip kam. Skaitykite balsu, aš noriu paklausyti, ar jūs susivokiate mano rašte.

Ir seminaristas skaitė, o poniutė klausė, ir mažasis aitvaras taip pat klausė. Jis kiūtojo susigūžęs už durų, bet, kai tik perskaitė antraštę „Mažytis aitvaras", net į vidų įlindo.

— Taigi apie mane čia! — tarė jis. — Ką jau ji galėjo apie mane parašyti? Na, žiūrėk tu man, poniute: prigriebsiu aš tave, prigriebsiu tavo viščiukus, ir tavo kiaušinius, ir tavo veršiui penimiui taukus atimsiu! Prigriebsiu aš tave!

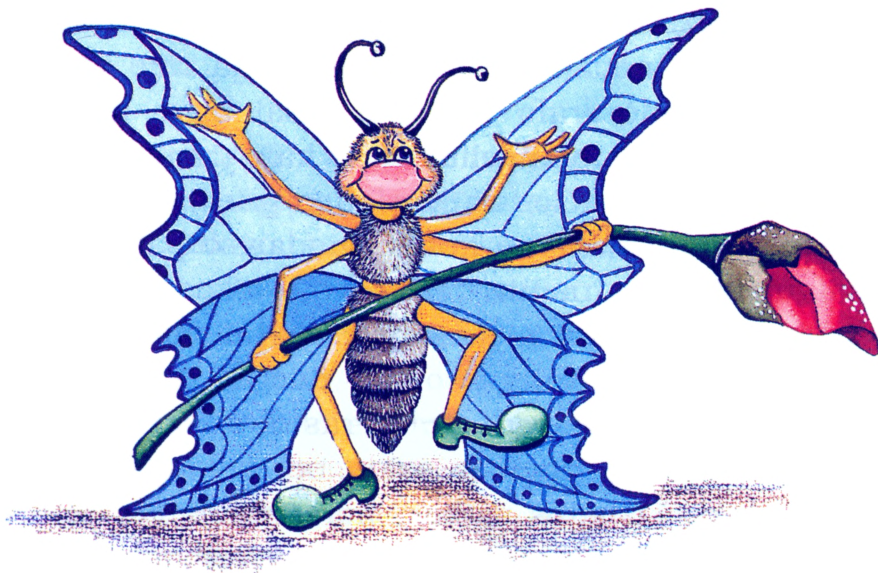
Ir jis klausėsi, net išsižiojęs, ausis ištempęs. Tačiau juo daugiau jis išgirdo apie aitvaro galybę ir didybę, apie jo viešpatavimą poetės viduje, — ji turėjo galvoj poeziją, kaip jūs jau žinot, bet aitvaras tatai suprato tiesiogine prasme ir taikė sau, — juo jis vis labiau šiepėsi, net jam akys spindėjo iš džiaugsmo, net mina pasidarė kaip oraus pono, jis pasistiebė ant pirštų galiukų, padidėjo net visu coliu. Jį visiškai sužavėjo žodžiai, pasakyti apie mažytį aitvarą.

— Poniutė turi dvasią, ji labai didelio mokslo! Koks aš neteisingas buvau tai moteriai! Ji mane įtraukė į „sąskambius“, kurie bus spausdinami, skaitomi! Kad taip, tai katinas nebegaus lakti jos grietinės, aš vienas laksiu! Vienas vis mažiau išlaksiu negu du, dabar aš rūpinsiuos taupumu ir gerbsiu poniutę, ir pagarbą jai reikšiu!

— Koks jis panašus į žmogų, tasai aitvaras! — sakė sau katinas. — Vos tiktai poniutė saldžiau sukniaukė, ir dar apie jį patį, — ir persimainė jo nusistatymas. Pasali ji, ta poniutė!

Bet ji nebuvo pasali, pasalus buvo aitvaras, kuris pasidarė kaip žmogus.

Jei tu šios istorijos nesupranti, tai ieškok, kas paaiškintų, tik tuo reikalu kreipkis ne į aitvarą ir ne į poniutę.

Anė Lisbeta

nė Lisbeta buvo it kraujas ir pienas, jauna ir smagi, daili pažiūrėti, dantys balti, akys tik žybt žybt, koja lengva šokti, o būdas dar lengvesnis! Kas iš to pasidarė? — „Bjaurus vaikiščias!“ Beje, gražus jis tikrai nebuvo. Jį atidavė auginti grioviakasio žmonai, o pati Anė Lisbeta nuėjo į grafo pilį, sėdėjo puošniame kambaryje, visa šilkuose ir aksomuose, joks vėjelis negalėjo jos užpūsti, rūstaus žodžio negalėjo niekas į ją pratarti, kad jai nepakenktų kartais, — ją nuo visko saugojo. Ji mat žindė grafo vaiką, o tasai buvo dailus kaip karalaitis, gražus kaip angeliukas. O kaip ji mylėjo tą vaiką!

Tuo tarpu jos pačios vaikas augo grioviakasio namuose, kur marmaliuodavo ne košės puodas, o paleisti nasrai, ir dažniausiai nieko namie nebūdavo. Vaikas, būdavo, verkia verkia, na, bet kai niekas negirdi, tai niekam per širdį — išsiverkia ir užmiega, o kai miega, tai nejunta nei alkio, nei troškulio, miegas yra geras išradimas. Metai bėgo, o su laiku, kaip žmonės sako, bet kokia žolė užauga. Užaugo ir Anės Lisbetos vaikas, nors, visų manymu, buvo nupiepęs. Šiaip ar taip, jis visai įaugo į šeimą, priėmusią jį

už pinigus. O Anė Lisbeta nusikratė juo amžinai, ji pasidarė miesto dama, gyveno šiltai ir patogiai ir vaikščiojo skrybėlėta. Tačiau į grioviakasio namelius ji nėjo niekad, viena, kad per toli, antra, kad neturėjo ten ko veikti: vaikas buvo jiems duotas ir atiduotas. O tie žmonės sakė: duoną ėsti jis moka, tai tegu moka ir užsipelnyti — ir pristatė jį ganyti Madso Jenseno žalų karvių. Taip, jis jau mokėjo ganyti bandą ir šiaip taip pelnėsi kąsnį.

Šuva, dvaro kieme pririštas, kai saulė šviečia, tupi išdidus ant savo būdos ir aploja kiekvieną, kas eina pro šalį, o kai lietus lyja, įlenda į būdą ir guli ten sausai ir šiltai. Anės Lisbetos vaikas, kai saulė šviečia, būdavo, tupi ant griovio krašto ir drožinėja pagaliuką; turėjo pavasarį nusižiūrėjęs tris žydinčias žemuoges, tikėjosi uogų ir jau iš anksto gardžiavosi, tik uogų nesulaukė. Ten jis tupėjo visų vėjų pučiamas, visų lietų lyjamas, peršlampa, būdavo, ligi kaulo, o šaižus vėjas paskui išdžiovina marškinius ant kupros; pareina į dvarą — visi stumdo ir niuksuoja, mergos ir bernai sako jį esant bjaurų ir šlykštų, ir taip jis pripratо būti — niekieno nemylimas.

Vadinas, šitaip sekėsi Anės Lisbetos sūneliui? O kaip jam turėjo sektis? Tokia buvo jo dalia: „Niekieno nemylimas“.

Ir sausa žemė jį nusimetė nuo savęs: jis buvo atiduotas tarnauti už jungą į palaikę šutę — mažą laivelį su viena bure. Jis, būdavo, stovi prie vairo, o škiperis geria. Murzinas amžinai būdavo, bjaurus, nužvarbęs ir toks alkanas, jog tarytum niekad soties nematęs; juk išties taip ir buvo.

Buvo vėlus ruduo, oras darganotas, vėjas verte vėrė per storą drapaną, ypač jūroje, o čia plaukė palaikė šutė su viena bure, aptarnaujama tik dviejų vyrų, tikriau — pusantro: tai buvo škiperis ir jo junga. Tamsu buvo visą dieną, šit sutemo dar labiau, pasidarė bjauriai šalta. Škiperis iš-

gėrė burnelę, kuri turėjo sušildyti iš vidaus. Jo butelis buvo senas, stikliukas irgi, viršus jo dar buvo sveikas, bet kojelė nudužusi, jos vietoj, kad galėtų stovėti, pritaisyta medžio trinkelė, padrožinėta ir mėlynai nudažyta, Viena burnelė gerai, dvi dar geriau, manė škiperis. Junga sėdėjo prie vairo ir laikė jį savo kietomis, dervuotomis rankomis. Bjaurus jis buvo, plaukai pasišiaušę, pats nupiepęs, šleivas kažkoks. Tai buvo grioviakasių vaikiščias, krikštų knygose užrašytas kaip Anės Lisbetos sūnus.

Vėjas pašėlusiai pūtė, šutė pašėlusiai lėkė. Burė tik plakė išsipūtusi, skriste skrido, o aplinkui dangus su vandeniu maišėsi, ir toliau galėjai laukti dar gražiau. — Stop! — Kas pasidarė? Kas trenkė, kas sprogo, kas pagavo šutę? Ji ėmė suktis! Ar viesulas užėjo, ar dangus prakiuro? Junga prie vairo suriko. Laivelis užlėkė ant povandeninės uolos ir paskendo it sena klumpė kaimo kūdroj, paskendo su visu gyviu, su pelėm ir vyrais. Pelių tai buvo jame, bet vyrų — tik pusantro: škiperis ir grioviakasių berniūkštis. Ir niekas to daugiau nematė, kaip tiktai klykiančios žuvėdros iš viršaus ir žuvys iš apačios, bet ir tos nelabai, nes šūstelėjo pabūgusios į šalį, kai vanduo kliokė į skęstančią šutę. Nuskendusi ji atsidūrė vos per sieksnį po vandeniu, ir tiedu abudu tenai palaidoti, palaidoti ir užmiršti. Tik stikliukas su mėlynai dažyta medine koja nepaskendo, koja laikė paviršiuj; ir plūduriuos taip, ir nešios vanduo, kol trenksis kur nors ir suduš — kur, kada? Na, tai nebeturėjo reikšmės. Stikliukas buvo jau atsitarnavęs, buvo buvęs mylimas, ne taip, kaip Anės Lisbetos vaikas!

Anė Lisbeta gyveno mieste, gyveno jau kadai kadės, ją žmonės vadino „madam“, ir ji laikė galvą labai aukštai, minėdama būtąsias dienas, grafystės laikus, kai ji važinėjusi karieta ir galėjusi kalbėtis su grafienėmis ir baronienėmis. Jos mielasis grafiukas buvęs tikras dangaus angeliukas,

jau toks meiliaširdis, jis labai ją mylėjęs, ir jį labai ji mylėjusi, juodu bučiuodavęsi, glamonėdavęsi, jis buvęs josios džiaugsmas, pusė josios gyvenimo. Dabar jis esąs jau didelis, jam keturiolika metų, esąs jau ir mokslo, ir gražumo pritekęs. Ji nesanti mačiusi jo nuo to laiko, kai ant rankų nešiojusi, daug jau metų, kaip grafų pilyje bebuvusi. Tenai nuvykti esanti tikra kelionė.

— Aš turiu tvirtai pasiryžti vieną sykį! — kalbėjo Anė Lisbeta. — Turiu būtinai nuvykti pas savo brangenybę, pas saldųjį savo grafų kūdikėlį! Žinoma, jis irgi tikriausiai ilgisi manęs, mąsto apie mane, tebemyli mane kaip ir tada, kai savo angeliškom rankytėm kabinėjosi man ant kaklo ir sakė „An-Lis". Ir tas jo sakymas skambėjo kaip gražiausia muzika! Taip, turiu tvirtai pasiryžti ir aplankyti jį.

Ji važiavo traukiniu veršių vagone, ėjo pėsčia, pasiekė galų gale grafų pilį, kuri tebebuvo tokia pat didinga ir prašmatni, kaip pirma, taip pat ir sodas aplink pilį tebebuvo, tačiau šeimynykščiai visi nebepažįstami, nė vienas iš jų nežinojo, kas tokia yra Anė Lisbeta, nežinojo, kiek daug ji čia kitados reiškė, tatai galinti jiems pasakyti grafienė, taip pat ir jos sūnus. Kaip ji ilgėjosi jo!

Šit Anė Lisbeta jau čia. Ilgai ji gavo laukti, o kai lauki, visada prailgsta. Prieš ponams sėdantis prie stalo, ją pašaukė pas grafienę, ir ši maloniai pakalbino ją. Savo saldųjį vaikeliuką ji galėsianti pamatyti tiktai po valgio. Tada ją pašaukė vėl.

Koks didelis jis užaugęs, koks aukštas ir laibas! Bet jo akys tebebuvo tokios pat meilios, ir burna kaip angelėlio! Jis pažiūrėjo į ją, bet nepasakė nė žodžio. Pažinti jis jos, aišku, nepažino. Jis apsigręžė ir jau buvo beišeinąs, tik šit ji paėmė jo ranką ir prispaudė ją prie savo lūpų. „Na, gerai, gerai!" — tarė jis ir išėjo į savo kambarį — jis, jos meilės

goda, jis, kurį ji taip mylėjo ir dar tebemyli karščiausiai, jis, visas jos pasididžiavimas žemėje.

Anė Lisbeta išėjo iš pilies į gryną vieškelį. Ji buvo labai nuliūdusi: jis toks svetimas jai, nebeatmena jos, nei pasakyti neturi nieko, ničnieko jai, — jis, kurį ji kitados dienąnakt ant rankų nešiojo, kurį lig pat šiol mintyse tebenešioja.

Ant vieškelio priešais ją nusileido didelis, juodas varnas ir krankė, krankė.

— Ei, — tarė ji, — ko čia kranki, nelaimių pranaše!

Ji ėjo pro grioviakasio trobelę. Tarpdury stovėjo grioviakasio žmona, ir jodvi sušneko.

— Kokia tu susiganiusi! — tarė grioviakasio žmona. — Tu drūta, riebi! Tau gerai einasi!

— Žinoma! — tarė Anė Lisbeta.

— O laivas su tais abiem paskendo! — tarė grioviakasio žmona. — Škiperis Larsas ir junga, abu prigėrė. Nebėra. Jau tikėjausi, kad bernėkas mane keliais skatikais sušelps. Tau tai jis gi nieko nekaštavo, Ane Lisbeta!

— Jie prigėrė! — tepasakė Anė Lisbeta, ir daugiau jos apie tai nešnekėjo. Anė Lisbeta dėl to buvo tokia nesmagi, kad jos grafiukas su ja nebenorėjo kalbėti, o ji taip jį mylėjo, tokią kelionę sukorė dėl jo, ir pinigo išleido nemažai, ir malonumo ne kažkiek tegavo; bet apie tai ji šičia neprasitarė, nenorėjo atverti širdies grioviakasio žmonai, antraip toji galėjo pamanyti, kad grafų namuose jos nė už ką nebelaiko. Čia vėl sukrankė juodvarnis viršum jos.

— Tas juodas vaiduoklis, — tarė Anė Lisbeta, — gąsdina mane ir gąsdina šiandien.

Ji turėjo pasiėmusi kavos pupelių ir cikorijos. Duoti jų grioviakasio žmonai, kad išvirtų kavos, reiškė tikrą geradarybę, podraug ir pati ji norėjo išgerti puodelį. Tad grioviakasio žmona išėjo virti kavos. Anė Lisbeta atsisėdo į krėslą

ir užmigo. Čia ji pasapnavo tą, kurio niekad pirmiau nebuvo sapnavusi, tai buvo keista; ji sapnavo savo vaiką, kuris šitoj trobelėj alko ir rėkė, kuris buvo apleistas, o dabar gulėjo jūros dugne, vienas Dievas težino kur. Ji sapnavo, kad sėdi štai šitame krėsle, o grioviakasio žmona išėjusi virti kavos, ji net pupelių kvapą užuodė. Tik šit atsirado tarpdury kažkas toks labai dailus, toks pat dailumo kaip grafiukas, ir tarė: „Ateina pasaulio pabaiga! Kabinkis tvirtai į mane, nes tu gi esi mano motina! Tu turi angelą danguj! Kabinkis tvirtai į mane!“

Ir jis sugriebė ją, ir tuomet pasidarė didelis triukšmas, matyt, pasaulis ėmė irti ir griūti, bet angelas pakilo aukštyn ir kėlė ją, suėmęs tvirtai už rankovių, taip tvirtai, jog jautėsi jau nuo žemės bekylanti; tačiau šit prikibo kažkas labai sunkus prie jos kojų, užsigulė ant nugaros — rodės, kad šimtai moterų sukibo į ją ir sakė: „Jei tu gali būti išgelbėta, tai mes irgi! Kabinkitės! Kabinkitės!“ Ir jos kabinosi visos į ją. Sukibo per daug, pasigirdo „driks, driks“, rankovės atidrisko, ir Anė Lisbeta nupuolė baisiai žemai, net pabudo ir vos nepargriuvo su visu krėslu. Jos galvoje buvo tikra maišalienė, neatsiminė nieko dorai, ką sapnavo, bet ten buvo kažkas labai bloga.

Po to jos pagėrė kavos, pasišnekučiavo, ir Anė Lisbeta nuėjo į artimiausią miestelį, kur ketino susirasti vežiką ir dar šią pat naktį išvažiuoti namo. Tačiau kai ji norėjo pasisamdyti vežiką, šisai pasakė galėsiąs pavėžinti tiktai kitą vakarą. Ji paskaičiavo, kiek jai tas atsieitų, pasvarstė kelio ilgį ir sumetė, jog bus dviem myliom arčiau, jeigu ji eis pėsčia ne vieškeliu, o jūros krantu, po tiesumui. Oras gražus, naktis šviesi, mėnesiena, rytoj ir bus namie.

Saulė jau buvo nusileidusi, dar girdėjosi vakaro varpai — ne, tai ne varpai skambėjo, tai varlės kvarkė Pederio Oksės tvenkiniuose. Nutilo ir jos, pasidarė visai tyku, ne-

sigirdėjo nė paukščių balsų, nes visi jau buvo nuėję miego, o pelėda dar namo negrįžusi. Tylu buvo miške ir krante, kuriuo ji ėjo. Ji girdėjo, kaip smėlis čiukši po jos kojom; vanduo nesipleškeno; nė garso visoje gilios jūros platybėje; be žado buvo jie tenai visi, ir gyvieji, ir mirusieji.

Anė Lisbeta ėjo ir apie nieką negalvojo. Ji buvo toli nuo minčių, tik mintys nebuvo toli nuo jos, mintys niekad nuo mūsų nenusišalina, jos tik esti snaudulio būklėje, tiek tos, kurios jau permąstytos užsnūdo, tiek tos, kurios dar nepajudėjo. Tačiau mintys sukyla pačios, jos moka sujusti mūsų širdyje, taip pat ir galvoje, jos moka ir užpulti mus.

„Geras darbas neša palaimintą vaisių!" — taip yra parašyta.

„Nuodėmė neša mirtį!" — irgi yra parašyta. Daug yra parašyta, daug pasakyta, tik negi atmeni žmogus, negi galvoji apie tai. Taip buvo ir Anei Lisbetai. Tik mat kartais ima netikėtai ir iškyla tatai atminty, ir prabyla tavyje.

Visos piktybės, visos dorybės glūdi mūsų širdyje, tavo, mano širdyje! Glūdi jos it mažyčiai, neregimi grūdeliai. Tik šit iš šalies įeina saulės spindulys ar pikta ranka prisiliečia, tu sujundi, tu pasuki į kairę ar į dešinę — taip, tavo tasai posūkis gali lemti viską! — ir mažytė sėkla jau sukruto dygti, žiūrėk, jau brinksta, sprogsta ir paleidžia savo sultis į tavo kraują, ir tu jau pasinešęs tam tikru keliu. Yra siaubingų minčių, kurių nė nenusimanai turįs, kol vaikštai it sapne, bet jos yra gyvos. Anė Lisbeta vaikščiojo it sapne, mintys buvo gyvos. Nuo vienos metinės šventės ligi kitos ilga pasidaro sąžinės sąskaita, už visus metus, daug kas nepadaryta, daug nusikalsta žodžiu ir mintimi. Mes negalvojame apie tai, Anė Lisbeta irgi negalvojo, ji nieko blogo nebuvo padariusi, kas kirstųsi su valstybės įstatymais ir nuostatais, į ją buvo gerai žiūrima, ji buvo laikoma padoriu, rimtu žmogumi, tą ji žinojo. Ir kai ji dabar ėjo sau

jūros krantu... kas gi ten? Kas ten guli? Ji sustojo. Ką ten išplovė jūra? Seną vyrišką skrybėlę. Kur ir kam ji nuo galvos nukrito? Anė Lisbeta priėjo artyn, sustojo, pažiūrėjo — o, kas ten gulėjo! Ji labai išsigando; tačiau išsigąsti nebuvo ko, ten buvo tik jūros maurai ir nendrės, apsivėlę apie didelį pailgą akmenį ir išrodė kaip žmogaus kūnas; ten tebuvo nendrės ir maurai, o ji betgi išsigando, o kai traukė toliau, jai atėjo į galvą daug kas, ko buvo prisiklausiusi dar maža būdama, — visi prietarai apie krantan išplautus skenduolius, kurie vaidenąsi, apie nepalaidotųjų šmėklas, klajojančias nuošaliose jūros pakrantėse. Prisiminė „teliuskuojami lavonai", negyvėliai, kurie nieko nedarą, tik jų vaidulai — krantų šmėklos — atkakliai seką paskui vienišą keleivį, kabinąsi prie jo ir reikalaują nunešti į kapines ir palaidoti. „Kabinkitės! Kabinkitės!" — saką tie vaiduokliai. Kai Anė Lisbeta šiuos žodžius tylomis kartojo, tučtuojau kaip gyvas stojosi jai akyse visas josios sapnas, kaip motinos į ją kibo ir rėkė: „Kabinkitės! Kabinkitės!", kaip pasaulis griuvo, kaip rankovės iro ir kaip ji atitrūko nuo savo vaiko, kuris ją paskutinio teismo valandą norėjo iškelti aukštyn. Jos vaikas, jos pačios kūnas kraujas, kurio ji niekad nemylėjo, apie kurį net negalvojo niekad, tasai vaikas guli nūnai jūros dugne, jis gali pasirodyti jūros išplautas ir užrikti: „Kabinkitės! Kabinkitės! Nunešk mane į kapines!" Ir kai ji apie tai galvojo, baimė gnybo jai į kulnus, ir ji sukruto greičiau eiti; siaubas slinko, slinko it šalta, gliti ranka ir sugniaužė širdį taip, jog vos negriuvo nualpusi. O kai pažvelgė tolyn į jūrą, tenai tvenkėsi tirštuma ir tamsuma. Sunkus rūkas vertėsi artyn tumulais, gulėsi ant krūmų ir medžių ir darė iš jų keistus, neregėtus pavidalus. Ji atsigręžė pažiūrėti į mėnulį, kuris stovėjo užpakal jos ir buvo it blausus skridinys be jokio spindesio; ji pasijuto taip, tarsi didi sunkuma būtų prislėgusi visus jos sąnarius.

„Kabinkitės! Kabinkitės!“ kartojosi jos mintyse, ir kai ji dar sykį atsigręžė į mėnulį pažiūrėti, jai pasirodė, kad jis prisikišo veidu visiškai prie pat jos, o rūkas it balta marška gaubiasi jai ant pečių: „Kabinkitės! Nunešk mane į kapines!“ — pasigirdo jai ausyse, ir dar girdėjo ji kažkokį garsą, baisiai nykų, baisiai keistą, ir ne varlės pelkėje, ne varnos ar krankliai tatai rėkė, nes jų čia nesimatė niekur. „Palaidok mane! Palaidok mane!“ — šaukė tasai balsas. Taip, čia vaidenosi jos skenduolis vaikas, ne kas kitas, — jos vaikas, kuris dabar jūros dugne guli ir negali rasti ramybės, kol nėra nuneštas į kapines. Užtat ji tuojau nueis į kapines, nueis ir iškas jam duobę. Ji pasinešė eiti kapinių linkui — ir tuoj pasirodė jai, kad sunkulys mažėja ir nyksta; tada ji norėjo apsigręžti ir tiesiausiu keliu drožti namo, bet čia ir vėl ją ėmė slėgti sunkulys: „Kabinkitės! Kabinkitės!“ Tas šauksmas skambėjo kaip varlių kvarkimas, skambėjo kaip paukščio aimana, skambėjo taip aiškiai: „Palaidok mane! Palaidok mane!“

Rūkas buvo šaltas ir šlapias, jos ranka, jos veidas buvo šaltas ir šlapias nuo siaubo. Siaubas sukaustė jos kūną, o jos dvasioje atsirado begalinė erdvė mintims, kurių anksčiau ji niekad nemąstė.

Per vieną pavasario naktį gali čia, šiaurėje, skirpstų giraitė išsprogti ir ryto saulėje pasirodyti su visa jauna savo grožybe, per vieną vienintelę sekundę gali sudygti ir suklestėti pikto sėkla, glūdinti mūsų prigimtyje; ji mums apsireiškia ir išsiskleidžia prieš akis per vieną sekundę, kai sąžinė pabunda, kaip tik tada, kai mažiausiai to laukiame; tuomet ir pasiteisinimo nebėr jokio: darbai stovi prieš akis ir liudija, mintis prabyla žodžiais, o ir žodžiai išsklinda po pasaulį. Mes baisimės tuo, ką savyje nešiojame ir neslopiname, mes baisimės tuo, ką per savo išdidumą ir lengvapėdiškumą sėjome. Širdyje glūdi visos dorybės, bet ir visos

piktybės, ir gali jos suklestėti net pačioje nederlingojoje dirvoje.

Anės Lisbetos mintyse dėjosi tai, ką šičia apsakėme žodžiais. Minčių sugniuždyta, ji krito žemėn ir šliaužte šliaužė. „Palaidok mane! Palaidok mane!" — kalbėjo jai balsas, ir ji mieliausiai būtų pati save palaidojusi, jei kapas duotų amžiną užmarštį.

Tai buvo rimto pabudimo valanda su šiurpiu siaubu. Prietarai karščiu ir šalčiu tvino į jos kraują: begalė dalykų, apie kuriuos ji niekad nebūtų norėjusi nė užsiminti, sukilo galvoje. Tyliai, be garso, it debesiuko šešėlis šviesią mėnesienos naktį, sliuogė pro ją vaidulas, apie kurį anksčiau buvo girdėjusi: pro pat ją pralėkė ketvertas arklių, žeriančių ugnį iš akių ir šnervių, jie vežė liepsnojančią karietą, o joje sėdėjo piktas ponas, prieš daugiau nei šimtą metų siautęs šioje apylinkėje. Kiekvieną vidurnaktį — taip žmonės sakė — jis važiuojąs į savo dvarą ir tuoj grįžtąs vėl; jis nebuvo baltas, kaip visi numirėliai, — ne, jis buvo juodas, juodai juodas, kaip juodžiausia anglis. Jis linkterėjo Anei Lisbetai ir pamojo ranka: „Kabinkis! Kabinkis! Tada tu vėl galėsi važinėtis grafo karieta ir pamiršti savo vaiką!"

Ji greit greit nuskubėjo į priekį ir pasiekė kapines. Bet tenai juodi kryžiai ir juodi varnai sumišo pervien. Varnai krankė taip, kaip šiandien krankė anas varnas, bet dabar ji suprato varnų kalbą: „Aš varno motina! Aš varno motina!" — rėkė vienas juodvarnis, ir Anė Lisbeta žinojo, kad tie žodžiai gali tikti ir jai, ji gal irgi bus paversta tokiu šit juodu paukščiu ir turės rėkti be paliovos, ką šis rėkia, jei nesuspės iškasti duobės kapui.

Ir ji puolė ant žemės, ir kasė duobę rankomis, net kraujai iš pirštų tryško.

„Palaidok mane! Palaidok mane!" — girdėjo ji be paliovos. Ji bijojo, kad gaidys nesugiedotų ir nepasirodytų auš-

ros raudonis rytuose, nes jei iki tol darbo nebaigs, tai ji žuvusi. Ir gaidys sugiedojo, ir paraudo rytai... o duobė tik ligi pusės tebuvo iškasta, šalta kaip ledas ranka nusliuogė jos galva ir veidu, lig pat širdies. „Tik pusė duobės!" — sudejavo ir nuskriejo tolyn, jūros gelmės linkui, — taip, tai buvo vaiduoklis skenduolis. Anė Lisbeta susmuko žemėn, nebetekusi jėgų ir apdujusi, be sąmonės, be jokio jausmo.

Buvo jau šviesi diena, kai ji vėl atsipeikėjo. Du vyrai ją pakėlė, pastatė. Ji gulėjo ne kapinėse, tiktai prie pat jūros kranto, ten ji buvo iškasusi smėlyje gilią duobę ir pirštus susipjausčiusi į apdužusią taurelę su mėlyna medžio trinkele kojos vietoj. Anė Lisbeta buvo jau ligonis: sąžinė sumaišė jai prietarų kortas, išdėstė jas ir išrodė, kad ji dabar beturinti tik pusę sielos, o kitą pusę nusinešęs jos vaikas į jūros gelmes. Anė Lisbeta parėjo namo, tačiau būtojo žmogaus iš jos nebebuvo. Jos mintys buvo susiraizgiusios, kaip susiraizgo siūlų sruoga, ir tik vieną giją ji teišpainiojo — kad ji būtinai turinti atnešti į kapines vaiduoklį skenduolį, iškasti jam duobę, palaidoti ir taip atgauti antrąją sielos pusę.

Daug naktų pasigesdavo jos namuose ir visad atrasdavo jūros krante, vaiduoklio skenduolio belaukiančią. Taip praėjo visi metai. Tada ji dingo vieną naktį, ir niekas jos neberado.

Lėlių teatro direktorius

Plaukėmė garlaiviu. Tarp keleivių buvo vienas senyvas vyriškis tokiu patenkintu veidu, jog turėjai manyti, kad jis laimingiausias žmogus pasaulyje, jei tik toks veidas nemeluoja. Na taip, jis ir esąs laimingiausias žmogus, tą aš išgirdau iš jo paties. Jis buvo danas, mano tautietis, klajojančio teatro direktorius. Visus savo artistus jis turėjo su savimi, visi jie buvo sudėti didelėje skrynioje: tai buvo marionečių teatras. Tasai žmogus sakėsi, jog jo iš prigimties linksmą būdą nuskaidrinęs vienas politechninių mokslų kandidatas, o dėl to kandidato eksperimentų jis tapęs tobulai laimingas. Aš negalėjau dorai susigaudyti, ką tokia kalba reiškia, tad jis man išdėstė aiškiai visą istoriją. Štai ta istorija:

— Sykį Slagelsės mieste, — kalbėjo jis, — daviau spektaklį viešbutyje prie pašto, turėjau pilną salę puikiausios publikos, vis jaunimo, ir vos vieną kitą seną poniutę. Tik šit įeina juodai apsirengęs žmogynas, atrodąs lyg koks studentas, atsisėda, juokiasi, kur juokinga, ploja, kur reikia ploti — tikrai nepaprastas žiūrovas! Panorau sužinoti, kas jis toks. Išgirdau, kad jis esąs aukštosios politechninės mokyklos kandidatas, išsiųstas į provinciją mokslų aiškinti

liaudžiai. Aštuntą valandą mano spektaklis baigėsi, vaikai juk turi anksti eiti gulti, o man privalu neužmiršti publikos reikalų. Lygiai devyniomis kandidatas pradėjo savo paskaitą ir eksperimentus, ir dabar jau aš pasidariau žiūrovas. Įstabių dalykų išgirdau ir pamačiau. Daugumas jų buvo ne mano nosiai, kaip sakoma, bet aš tada visgi sumečiau va ką: jeigu mes, žmonės, turime galios tokius dalykus išrasti, tai mūsų prigimtis turbūt ilgiau patvers, negu kol mus žemėmis užbers. Viskas, ką jis darė, buvo gryni stebukliukai, o vienok visa buvo teisinga ir tikra, atremta į gamtą. Mozės ir pranašų laikais tas politechninis kandidatas būtų tapęs vienu iš didžiųjų krašto išminčių, o viduramžiais tokį būtų sudeginę ant laužo. Aš visą naktį negalėjau užmigti, o kai kitą vakarą daviau spektaklį ir kandidatas atėjo vėl, mane pagavo ypatingas ūpas. Teko girdėti apie vieną aktorių, kad jis, vaidindamas meilužių roles, mąstydavęs apie vieną vienintelę žiūrovę, tik jai vaidindavęs ir pamiršdavęs visui visą salę. Politechninis kandidatas buvo mano „ji", mano vienintelis žiūrovas, kuriam aš vaidinau. Vaidinimą užbaigus, visos marionetės buvo iššauktos dar pasirodyti, o mane politechninis kandidatas pakvietė prie stiklo vyno. Jis šnekėjo apie mano komediją, aš apie jo mokslą, ir, rodos, abu turėjom lygiai didelio malonumo, bet vis tiek aš savo menu buvau pranašesnis už jį, nes jis iš savo mokslo pats itin daug ko nemokėjo paaiškinti, pavyzdžiui: kaip tai yra, kad iškiši gelžgalį pro spiralę, ir jis jau įsimagnetinęs? Iš tiesų, kas gi čia įvyksta?

— Visas pasaulis yra viena begalinė nuostabių vyksmų grandinė, — kalbėjo kandidatas, — tik mes tiek esame apsipratę, jog vadiname juos kasdieniniais dalykais.

Jis šnekėjo, aiškino, ir aš galų gale pasijutau taip, lyg jis būtų man nuvožęs makaulės dangtį, — prisipažinau atvirai: jei nebūčiau toksai senas škrabalas, tučtuojau sto-

čiau į aukštąją politechnikos mokyklą ir mokyčiausi čiupinėti pasaulio siūles ir sandaras, niekis, kad esu laimingiausias žmogus.

— Laimingiausias! — tarė jis, lyg skonėdamasis tuo žodžiu. — Jūs esate laimingas?

— Na taip, — atsakiau, — laimingas esu, ir mielai mane pasitinka visi miestai, kur tik nukanku su savo pulkeliu! Kas be ko, yra vienas noras, kuris mane it kipšiukas gundo, slogutis, mano gerą nuotaiką novijantis: labai norėčiau pasidaryti gyvų žnonių trupės direktoriumi, valdyti tikrų žmonių bendruomenę.

— Jūs, vadinasi, norėtumėt įkvėpti gyvybę savo marionetėms, norėtumėt, kad jos būtų tikri teatro aktoriai, o jūs pats — teatro direktorius? Ir tada jau būtumėte visiškai, pilnai laimingas, taip jūs manote?

Aš taip maniau, bet jis taip nemanė. Šnekėjome, jis vienaip, aš kitaip, diskutavome, likome kaip buvę skirtingų nuomonių, tačiau stikliukais vis susidauždavome, o vynas buvo labai geras, bet turėjo kažkokią burtų galią, kitaip visą mano nuotykį reikėtų aiškintis, kad aš buvęs paprastų paprasčiausiai girtas. Tiktai ne, akys mano buvo aiškios. Kambarys pasidarė pilnas saulės šviesos, kuri sklido iš kandidato veido, ir man jis pasirodė lyg vienas iš senovės amžinosios jaunystės dievų. Mano didžiausias noras turėjo išsipildyti — kad marionetės pasidarytų gyvos, o aš tapčiau žmonių teatro direktoriumi. Mudu susidaužėme stikliukais ta intencija. Jis sugrūdo visas mano lėles į skrynią, pririšo man ją prie kupros, o tada mane iškišo pro spiralę. Girdėjau aiškiai, kaip aš burdinkštelėjau, pats atsidūriau ant grindų, o visas manasis pulkas iššoko iš skrynios. Gyvi pasidarė jie visi, visos marionetės pasidarė dideliausi menininkai — taip jie patys sakė, — o aš buvau ponas direktorius! Viskas buvo gatava pirmajam vaidinimui, bet visi

mano artistai užsimanė su manim derėtis, o publika irgi. Šokėja sakė: jei ne jos stovėjimas ant vienos kojos, tai nė į teatrą niekas neitų, ji čia esanti pati svarbiausia, ir reikalavo atitinkamai su ja elgtis. Ta, kuri vaidindavo karalienes, norėjo ir ne scenoje būti karalienė, kitaip ji, girdi, savo įgūdžius prarasianti. Artistas, kuris tik pasiuntiniu retkarčiais tesirodydavo, ėmė sakytis esąs toks pat reikšmingas, kaip pirmasis meilužis, nes mano veikalo visumoje mažieji esą lygiai svarbūs kaip ir didieji. O herojus pareikalavo, kad jo rolė būtų iš vienų tik „stiprių vietų", nes po jų mat publika ploja. Primadona norėjo vaidinti vien raudonoje šviesoje, nes toji pritinkanti jai, o mėlynos šviesos nenorėjo. Ūžė visi kaip musės butely, o aš buvau pačiame butelio vidury, aš buvau direktorius. Aš duste dusau, sukosi galva, jaučiausi taip prastai, kaip tik begalima prasčiausiai. Pamačiau atsidūręs visiškai naujoje žmonių padermėje ir benorėjau tiktai, kad vėl jie visi būtų mano skrynioje ir kad pats aš niekad nebūčiau pasidaręs direktoriumi. Aš pasakiau jiems stačiai, kad jie gi iš teisybės visi yra tiktai marionetės, tada jie mane ėmė mušti ir ko neužmušė. Atsiradau savo kambary, begulįs lovoje. Kaip ten atsidūriau, kaip su tuo politechniniu kandidatu išsiskyriau, tą žino nebent jis, aš nežinau. Mėnulis švietė į aslą, ten gulėjo apversta lėlių laikomoji skrynia, o visos lėlės, didelės ir mažos, visa kompanija barkšojo suversta sumišai. Tačiau aš nepatingėjau, atsikėliau iš lovos, ir visos jos sulindo į skrynią, kas stačia galva, kas stačia koja. Uždariau antvožą, o ant jo pats užsisėdau. Tai buvo paveiksliukas! Ar galit įsivaizduoti, koks tai buvo reginys? Aš galiu.

— Dabar jūs taip ir lindėsit skrynioj, — kalbėjau, — ir aš niekad nebenorėsiu, kad jūs būtumėt iš mėsos ir kraujo!

Man taip lengva pasidarė, gera, aš buvau laimingiausias žmogus. Politechninis kandidatas, matai, nuskaidrino

mane; sėdėjau gryniausioj palaimoj ant skrynios ir miegojau.

Kitą rytą — koks ten be rytas, jau vidudienis buvo, nes miegojau baisiai ilgai — tebesėdėjau sau ant skrynios, laimingas supratęs, jog mano ansai vienintelis noras buvo kvailas. Klausiau, kur politechninis kandidatas, bet nebebuvo nei jo, nei graikų bei romėnų dievų. Ir nuo to laiko pasidariau laimingiausias žmogus. Esu laimingas direktorius, mano personalas nesamprotauja, publika taip pat — ji tik ieško pramogų, ir daugiau nieko. Savo vaidinamas pjeses galiu pats meistrauti, kaip tik noriu; iš visų komedijų pasiimu geriausia, kas man patinka, ir niekas tuo nesipiktina. Pjeses, kurias didieji teatrai dabar niekina, į kurias betgi prieš trisdešimt metų publika griūte griūdavo ir verkdavo, jog ašaros kaip pupos risdavosi, — tas pjeses dabar imu nagan aš. Dabar aš jas statau vaikams, ir vaikai verkia taip pat, kaip kitados jų tėvai motinos verkė. Statau „Johaną Monfokon“ ar „Balandėlę“, bet sutrumpintą, nes mažiukai nemėgsta ilgų meilės pliurpalų, jiems tik duokš: kad ir nelaimingai, bet greitai. Šit esu jau visą Daniją skersai išilgai išvažinėjęs, visus pažįstu ir visi pažįsta mane. Dabar atvažiavau į Švediją, čia kalu savo laimę, jei užpelnysiu gerą pinigą, pasidarysiu unijos šalininkas, o jei ne, tai ne, sakau jums atvirai, kaip savo tautiečiui.

Daržininkas ir ponai

Per mylią nuo sostinės stovėjo sena pilis su storomis dantytomis sienomis ir aukštais bokštais. Toje pilyje gyveno turtingi ir garsūs bajorai, vyras su pačia. Jie ten gyveno, tiesą sakant, tik vasaros metu. Pilis buvo iš viršaus graži, viduj patogi ir jauki. Iš akmens iškaltas giminės herbas puošė jos vartus, aplink herbą per sieną raitėsi žydinčios rožės, o prieš namus žaliavo pievelė, priaugusi raudonų ir baltų erškėčių ir kitų puikių gėlių.

Tas bajoras turėjo išmaningą daržininką, todėl jo daržas, sodas ir gėlynas buvo visados gerai prižiūrimi. Už daržo tebebuvo išlikęs senas pilies sodas, apvestas žalitvore, kurios atskiri krūmai buvo išauginti piramidėmis ir rutuliais. Dar toliau stirksojo du dideli medžiai be lapų; iš tolo rodėsi, lyg jų nuogos šakos būtų apkrėstos netikėtai ištikusios vėtros kokiais mėšlo gniužulais, bet iš tikrųjų ten tebuvo paukščių lizdai. Nuo neatmenamų laikų ten buvo įsikūrę daugybės varnų ir kovų, čia buvo tikras paukščių gardas. Jie čia pirmi apsigyveno tuose kraštuose, buvo tikri tos sodybos šeimininkai. Jie nekreipdavo akių į apačioj kėblinėjančius žmones, jie su paniekinimu žiūrėjo į tuos dvi-

kojus padarus, nors tie kartais iš šautuvų papyškindavo juos, ir tada pulkai išgąsdintų varnų ir kovų pakildavo aukštyn rėkdami „kar, kar!“

Daržininkas ne kartą kalbino ponus iškirsti tuos senus medžius, tada jie nebegadintų pilies reginio, o paukščiai turėtų kraustytis kur kitur, ir išnyktų tas amžinas jų karksėjimas. Bet ponai gailėjo netekti tų medžių su jų gyventojais, laikė juos brangiu senovės paminklu ir netiko naikinti.

— Tuos medžius paliko paukščiams jų tėvai, tegu jie turisi savo brangų palikimą, mielas Larsenai! — sakė šeimininkai.

Larsenas buvo daržininko vardas, bet mūsų istorijai tai nėra svarbus daiktas.

— Ar dar neužtektinai turi darbo, brangusis Larsenai? Juk sveiko priežiūroj yra gėlės, šiltnamis, sodas ir daržai!

Daržininkas tikrai nesigailėjo sveikatos ir sumaniai dirbo, kas buvo jam pavesta. Ponai džiaugėsi jo darbu, bet dažnai pasigirdavo, kad kituose namuose matę daug gražesnių gėlių ir ragavę daug skanesnių vaisių, nekaip gauna iš savo pačių daržo. Tie žodžiai nebuvo malonūs daržininkui, dirbusiam su didžiausiu atsidėjimu. Jis iš visos širdies troško, kad jo ponų žolynai, sodai ir daržai būtų visų geriausi.

Kartą ponai pasišaukė pas save daržininką ir jam pasakė, labai švelniai ir gražiai, kad vakar jie buvę kviesti pas savo gerus bičiulius ir ten valgę tokių skanių obuolių ir kriaušių, jog visi svečiai negalėję atsigėrėti jų sultingumu ir gardžiu kvapu. Tie vaisiai turėję būti atgabenti iš užsienio, bet ar negalima būtų pabandyti jų auginti savo sode; jei tik leistų klimatas. Vaisiai buvę pirkti mieste iš žinomo vaisių pirklio. Ponai liepė jam nueiti pas tą pirklį ir sužino-

ti, iš kokio krašto gauti vaisiai, ir parsisiųsdinti iš ten šakelių sau prisigydyti.

Daržininkas gerai pažino tą pirklį, jam visados parduodavo atliekamus savo ponų sodo vaisius.

Nuvažiavęs į miestą, jis paklausė pirklio, iš kur gavo tuos nepaprastus obuolius ir kriaušes.

— Gi iš jūsų pačių sodo! — atsakė pirklys ir parodė Larsenui jam gerai pažįstamus obuolius ir kriaušes.

Baisiai apsidžiaugė daržininkas, tekinas parlėkė namo ir pasakė savo ponams, kad tie obuoliai ir tos kriaušės yra iš jų pačių sodo.

Ponai nenorėjo tikėti.

— Negali būti, Larsenai! — sakė jie. — Jei nori, kad mes patikėtumėm, tai atnešk raštelį iš paties pirklio.

Daržininkas netrukus parnešė raštelį.

— Nuostabus daiktas, tikrai nuostabus! — kalbėjo ponai.

Dabar kasdien prie ponų stalo gausiai buvo duodama tų skanių obuolių ir kriaušių iš jų pačių sodo. Pilnos pintinės ir net statinės tų vaisių buvo siunčiamos jų bičiuliams, gyvenusiems sostinėj ir net užsienyje. Savininkai turėjo iš to nemaža malonumo. Bet jie niekados nepraleisdavo progos priminti daržininkui, kad per paskutines dvi vasaras gražiai paderėję vaisių ne tik jų vienų soduose.

Praėjo kiek laiko. Kartą ponai buvo kviesti pietauti pas karalių. Kitą dieną pasišaukė jie daržininką ir pasakė, kad per pietus pas karalių valgę labai sultingų ir gardžių melionų, išaugintų jo didybės šiltnamyje.

— Eik pas karaliaus daržininką, mielas Larsenai, ir gauk sėklai keletą grūdelių tos puikios daržovės.

— Bet jis yra gavęs jų iš mūsų! — atsakė didžiuodamasis daržininkas.

— Vadinas, jis mokėjo geriau išauginti! — tarė ponai.

— Čia galiu aš pasigirti! — atsiliepė daržininkas. — Turiu pasakyti maloningiems ponams, kad karaliaus daržininkas šiemet neturėjo laimės su melionais, o pamatęs, kad mūsų tokie gražūs, paragavo ir paėmė tris prie karaliaus stalo.

— Prašom nekalbėti, kad tie melionai buvo iš mūsų daržo!

— Kaip aš nekalbėsiu, kad taip yra! — pasakė Larsenas, nuėjo pas karaliaus daržininką ir parnešė iš jo raštą, kad melionai, valgyti prie karaliaus stalo, buvo gauti iš jų daržo.

Tai buvo netikėtas dalykas, ir ponai netrukdami išgarsino tą istoriją. Visiems rodė karaliaus daržininko raštą ir siuntinėjo melionų grūdus kaip anksčiau šakeles nuo gardžiųjų obelų ir kriaušių.

Tuo tarpu iš įvairių vietų plaukė žinios, kad kur buvo nusiųstos obelų ir kriaušių šakelės prigijusios, kad tų medžių vaisiai pasirodę tikrai labai puikūs ir juos pavadinę tų ponų pilies vardu. Tokiu būdu pilies vardas pasidarė žinomas Anglijoj, Prancūzijoj ir Vokietijoj.

Kas galėjo apie tai pagalvoti?

— Kad tik mūsų daržininkas perdaug nesikeltų į puikybę! — kalbėjosi ponai.

Bet Larsenas galvojo visai kitaip. Jis norėjo išauginti kasmet naują kokių vaisių rūšį ir išgarsėti geriausiu daržininku visame krašte. Bet ponai nenorėjo jam to pripažinti ir sakė, kad pirmieji jo išauginti obuoliai ir kriaušės tikrai buvę geriausi, o visi kiti daug menkesni. Melionai irgi buvę labai gardūs, bet vis dėlto ne tiek, kiek obuoliai ir kriaušės. Braškės lygiai buvusios puikios, bet ne geresnės už kitų. O kai vienais metais nepavyko ridikėliai, tai ponai apie nieką

daugiau nekalbėjo, tik apie tuos nepavykusius ridikėlius, pamiršę visus kitus gerus vaisius ir daržoves.

Ponai, rodosi, turėjo tam tikrą malonumą, sakydami: „Šiais metais viskas menkai jums paderėjo, mielas Larsenai!“ Jie tiesiog buvo laimingi, jei galėjo prikišti: „Šiemet niekas gerai neužaugo!“

Daržininkas du tris kartus per savaitę atnešdavo į pilį paskynęs žolynų, parinktų su dideliu skoniu. Kiekvienas žiedas, suderintas su kitais, rodėsi dar gražesnis.

— Turite nepeiktiną skonį, Larsenai, — sakė ponai. — Bet tai yra dangaus dovana, o ne jūsų paties nuopelnas.

Kartą daržininkas atnešė krištolinę vazą, joje plaukė didelis lapas, o ant to lapo, nuleidęs giliai į vandenį stiebelį, gulėjo skaisčiai mėlynas žiedas didumo sulig saulėžole.

— Indijos lotas! — sušuko ponai.

Kaip gyvi, jie nebuvo matę panašaus žolyno. Dieną liepė jį laikyti saulėj, o vakare skaisčioj lempos šviesoj. Kas tik matė, kiekvienas negalėjo atsigėrėti jo gražumu. Labai jis patiko ir karaliaus dukteriai, o ji buvo išmintinga ir geros širdies mergaitė.

Ponai padovanojo tą žolyną karalaitei ir laikė sau didele garbe, kad jis pateko į tokius garbingus namus.

Paskui ponai nuėjo į darželį, norėdami nusiskinti kitą tokį pat žolyną, bet išieškoję niekur nerado. Tada pasišaukė daržininką ir paklausė, iš kur jis paėmęs tą mėlyną lotą.

— Veltui ieškojom, — sakė. — Buvome šiltnamyje, išvaikščiojome visus gėlynus.

— Ne, ten jo nėra, — atsakė daržininkas. — Tai tik menkas žolynėlis iš daržovių lysvės. O argi ne gražus? Jis panašus į žydrąjį kaktų, o iš tikrųjų tėra artišoko žiedas.

— Tai kodėl jūs to nesakėt mums pirma? — paklausė ponai. — Manėm, kad čia bus koks retas svetimų kraštų žolynas! Mums padarei gėdą prieš karalaitę! Pažvelgusi ji

labai stebėjosi ir sakė, kad niekados nemačiusi tokio augalo, o juk ji gerai nusimano apie botaniką. Dabar aišku, kodėl jo nepažino: mokslas su daržais jokio reikalo neturi. Ir kaip jums, mielas Larsenai, galėjo ateiti į galvą mums atnešti į kambarį panašų žolyną? Dabar mus juokte išjuoks!

Ir gražus žydras žolynas, nuskintas nuo ežios, buvo išmestas iš ponų rūmų, kur jam nederėjo būti. O ponai, nuvykę pas karalaitę, atsiprašinėjo ir aiškino, kad tas žolynas esantis paprasta daržovė, atnešta daržininko su vaza, ir jis už tai gerai pabartas buvęs.

— Tai nuodėmė ir neteisybė! — atsiliepė pasipiktinusi karalaitė. — Jis rado tą mūsų nežinotą žolyną ir parodė mums gražumą ten, kur mes nei sapnuoti nesapnavom rasti! Kol žydės artišokai, aš liepsiu rūmų daržininkui kasdien atnešti jų į mano kambarį.

Taip ji ir darė.

Tada ponai pasakė daržininkui, kad jis vėl gali atnešti jiems artišoko žiedą.

— Reikia pripažinti tiesą, žolynas visai gražus, — sakė ponai ir net pagyrė daržininką.

— Larsenas mėgsta giriamas, — kalbėjo jie. — Mes jį labai lepinam!

Vieną rudenį pakilo baisi vėtra ir išrovė su šaknimis keletą didžiausių medžių miško pakraštyje. Kartu išvertė abudu medžius su paukščių lizdais. Ponai labai jų gailėjo, laikė tai didžiausia nelaime, o daržininkas tik džiaugėsi. Kaukiant vėjui, buvo girdėti varnų ir kuosų rėksmas; išsigandę paukšteliai visur puldinėjo, net sparnais daužėsi į langų stiklus.

— Dabar gali džiaugtis, Larsenai, — sakė ponai: — vėtra išvertė medžius, o paukščiai išskrido į mišką. Jau nieko nebeliko iš senų laikų, viskas žuvo. Baisiai mums skauda širdį!

Daržininkas nieko neatsakė, tik galvojo, ką jis augins toj gražioj saulėtoj vietoj. Lig šiol jis nieko ten negalėjo daryti, o dabar tikėjosi, kad tas kampelis netrukus bus visos sodybos papuošalas, džiugins ponų akis.

Tie dideli medžiai, vėtros išrauti su šaknimis, griūdami užgulė ir smarkiai apgadino visaip iškarpytą bukso žalitvorę. Larsenas tą daiktą tankiai apsodino lauko ir miško augalais, tinkančiais tam klimatui. Lig šiol dar nei vienam daržininkui nebuvo atėję į galvą pasodinti ponų darže augalų, randamų kur laukuose. Jis pasodino kiekvieną medelį labiausiai jam tinkamoj žemėj, saulėje ar pavėsyje, atsižvelgdamas į jo prigimtį. Jis labai prižiūrėjo, ir jie gražiai augo.

Atvežtas iš Danijos viržynų kadagys čia išaugo labai puikiai, savo spalva ir išvaizda buvo panašus į Italijos kiparisą. Šalimais gražiai vešėjo spygliuota su blizgančiais lapais dygioji slyva, žalia vasarą ir žiemą. Arčiau augo keletas kelmų paparčių, labai panašių į jaunas palmes. Čia stovėjo išlapojusi visų niekinama varnalėša; kol ji jauna, jos žiedai gali gražiausią puokštę puošti. Varnalėša augo sausesnėj žemėj, o drėgnesnėj žaliavo visa eilė irgi niekinamų šalpusnių, tačiau kokie liekni buvo jų lapai! Čia dar žydėjo ir raktažolės, ir miško lelijos, ir pakalnutės, ir dobilai. Tiesiog akį vėrė visa ta gražybė!

Priešais, pririštos eilėmis prie vielos, augo žemo ūgio kriaušės, parsodintos iš Prancūzijos; saulės šildomos ir gerai prižiūrimos, netrukus jos pradėjo duoti vaisius, tokius pat didelius ir sultingus kaip ten, jų tėvynėj.

Ten, kur pirma stypsojo du pliki medžiai su paukščių lizdais, dabar buvo įbesta didelė kartis su plevėsuojančia danų tautos vėliava, o netoli stovėjo kita kartis su apsivyniojusiais aplink ją apyniais; senu papratimu, prie jos buvo

pririšti keli pėdai nekultų avižų, kad lauko paukšteliai turėtų kuo pasivaišinti per Kalėdų šventes.

— Mūsų Larsenas sendamas darosi jausmingas, — sakė ponai. — Bet jis teisingas ir ištikimas mums!

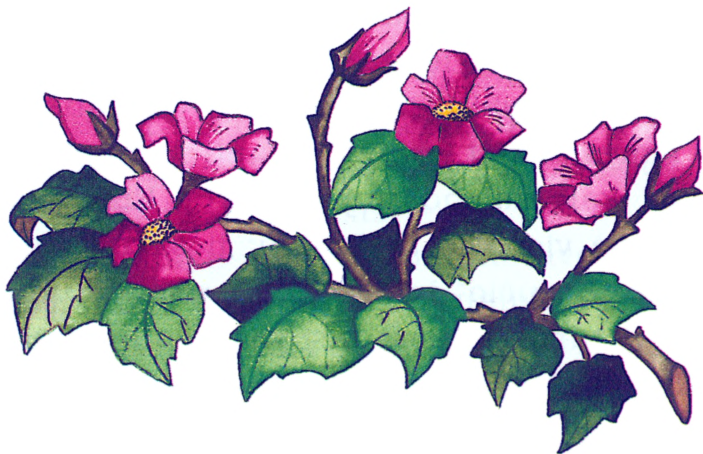
Prieš Naujuosius Metus viename sostinės laikrašty buvo įdėtas senos pilies paveikslėlis; čia buvo matyti kartis su vėliava ir kita su maistu paukščiams. Prie to paveikslėlio buvo pridėti šie žodžiai: „Koks gražus sumanymas atgaivinti seną paprotį, taip derantį panašiai senovinei piliai!“

— Ką tik mūsų Larsenas sugalvoja, tuoj visur išbarškina! — sakė ponai. — Koks jis laimingas žmogus! Beveik galime didžiuotis jį turėdami.

Bet jie nemokėjo juo didžiuotis. Jie galvojo, kad jie dideli ponai ir gali kiekvieną dieną išvaryti savo daržininką. Bet jo nevarė — juk jie buvo geri žmonės, o tokių gerų žmonių pasauly netrūksta. Tai didelė paguoda visiems Larsenams.

Štai visa istorija apie daržininką ir jo ponus.

Dabar gerai pagalvok apie ją!

Namų raktas

iekvienas raktas turi savą istoriją, o raktų yra visokių: vieną kamerheris nešioja, kitu šventasis Petras dangų rakinėja, dar kitu laikrodį užsukame. Pasakoti būtų ko apie kiekvieną iš jų, bet mes papasakosime tik apie rūmų tarėjo raktą.
Jį dirbo šaltkalvis, bet trankė ir brūžino kaip tikras kalvis. Kelnių kišenėje nešioti jis buvo per didelis, todėl gavo vietą švarko kišenėje. Šičia jam dažnai tekdavo patamsyje tūnoti, bet šiaip jis turėjo pastovią vietą ant sienos, šalia savo šeimininko siluetinio paveiksliuko, kur rūmų tarėjas buvo atvaizduotas dar vaikas ir panėšėjo į mezginiuotą kukulį.

Sakoma, kad kiekvienas žmogus savo charakteryje ir elgsenoje turįs ypatybių, primenančių dangaus ženklą, po kuriuo jis gimęs, atseit, panėši į Jautį, Mergelę, Skorpioną ir taip toliau, kaip kalendoriuj surašyta. Rūmų tarėjo žmona neminėjo nė vieno iš tų ženklų; ji sakė, kad jos vyras esąs gimęs po „Karučio“ ženklu: jį vis reikią stumti pirmyn.

Jo tėvas įstūmė jį į gerą tarnybą, motina įstūmė į santuoką, o žmona išstūmė aukštyn, į rūmų tarėjus, bet apie tai ji niekam nieko nešnekėjo: ji buvo gudri, taktinga mo-

teris, nutuokianti puikiai, kada kalbėti, kada patylėti ir kada bei kur vyrą pastūmėti.

Ir šit jis jau sumitęs vyras, „gerų proporcijų“, kaip pats sakė, prisiskaitęs knygų, visiems geras ir dar, šalia to, išmanąs rakto gudrybes — ši pastaroji savybė paaiškės toliau. Visada jis buvo geros nuotaikos, mėgo visus žmones, mėgo su visais šnekėtis. Kai jis išeidavo į miestą, tai sunku būdavo ir besulaukti pareinant, jei drauge su juo nebūdavo žmonos, kuri namo parstumtų. Jis būtinai turėdavo pasišnekėti su kiekvienu sutiktu pažįstamu. Pažįstamų turėjo daug, ir su jais atsišnekėti buvo jam svarbiau, negu eiti pietų.

Prie lango, būdavo, tyko žmona.

— Jau pareina! — sako ji tarnaitei, — užkaisk puodą!

— Jau sustojo ir šneka su vienu tokiu, nukaisk puodą, kad nepervirtų valgis!

— Jau eina vėl! Dabar kaisk iš naujo!

Bet į vidų jis dar neina, kur ten!

Būdavo net taip, kad, šit, jis jau visai po savo langais, jau linktelėja žmonai, bet eina pažįstamas pro šalį, ir jis neiškenčia, nesusšnekęs su juo kelių žodžių; jei jam bešnekant pasimaišo kitas pažįstamas, tai jis pirmąjį laiko už sagos ir paduoda ranką antrajam, o jei mėgina praeiti trečias, tai ir šį susistabdo.

Čia būdavo didis kantrybės egzaminas tarėjienei.

— Tarėjau! Tarėjau! — šaukia, būdavo, ji. — Na, iš tikrųjų, tas žmogus gimęs po Karučio ženklu — niekaip nepaeina į priekį nestumiamas!

Jis mėgo lankytis knygų parduotuvėse, peržiūrinėti knygas, žurnalus. Pažįstamam knygininkui jis pamokėdavo truputį, ir šis leisdavo jam naujas knygas neštis namo skaityti, atseit, jis galėjo knygas išpjaustyti išilgai, tik ne skersai, nes po to jų nebūtų kaip parduoti už naujas. Jis buvo

gyvasis laikraštis, žinojo viską apie sužadėtuves, vestuves, laidotuves, visus spaudos tauškalus ir miesto plepalus, o kartais dargi paslaptingai duodavo suprasti žinąs tokių dalykų, kurių nežinojo niekas. Šitų žinių jis gaudavo iš namų rakto.

Nuo pat savo vestuvių gyveno rūmų tarėjas su žmona nuosavame name ir per visą tą laiką rakinėjo duris tuo pačiu raktu. Tačiau jo stebuklingų savybių jie iš pradžių nežinojo, jas gavo pažinti vėliau.

Tai buvo karaliaus Frederiko VI laikai. Kopenhaga tuomet dar neturėjo dujų šviesos, žibino ruonio taukų lempas; nebuvo dar nei Tivolio, nei kazino, nei arklinio tramvajaus, nei geležinkelių. Maža tebuvo pramogų, jei lygintume su šiais laikais.

Sekmadieniais kas ėjo už miesto vartų pasivaikščioti po kapines, pasiskaitė įrašų antkapiuose, pasisėdėjo ant pievutės, užkando iš atsinešto krepšio ir išgėrė savo degtinės, o kas traukė į Frederiksbergą, kur priešais pilies rūmus grojo karinis orkestras ir pulkavo žmonės, susirinkę pasižiūrėti, kaip karaliaus šeima irstosi po mažus siaurus kanalus: senasis karalius vairuoja valtį, ir jis, ir karalienė sveikinasi su visais žmonėmis be luomų skirtumo. Šičia eidavo iš miesto labiau pasiturinčiųjų šeimos ir gerdavo vakarienės arbatą. Karšto vandens galėdavo gauti mažyčiame ūkelyje šalia parko, tik arbatinuką reikėdavo savo turėti.

Tenai vieną giedrą sekmadienį popiet traukė rūmų tarėjas ir tarėjienė. Tarnaitė ėjo pirma, nešina arbatinuku, valgių krepšiu ir buteliuku geros degtinės.

— Rakto neužmiršk, — sakė tarėjienė, — kad grįžę galėtume į namus įeiti; žinai gi, kai tik sutemsta, ir užrakina, o skambalo virvė šįryt nutrūko. Pareisim vėlai: pasibuvę Frederiksberge, eisim į teatrą, žiūrėsim pantomimą „Arleki-

nas kūlikų vadovas" — jie ten nusileidžia su debesiu; už bilietą — dvi markės nuo žmogaus.

Ir jie nuėjo į Frederiksbergą, pasiklausė muzikos, pasižiūrėjo karališkųjų valčių su plevėsuojančiomis vėliavomis, matė seną karalių ir baltas gulbes. Gerai paarbatavę, ėjo skubiai, bet į teatrą vis tiek nebespėjo laiku.

Šokiai ant virvės buvo pasibaigę, šokiai su kojūkais buvo pasibaigę, pantomima prasidėjusi. Jie, kaip visada, atėjo pavėlavę, o kaltas buvo rūmų tarėjas: jis kas akimirką stabčiojo pasikalbėti su pažįstamais. Teatre taip pat susirado gerų pažįstamų, ir kai vaidinimas baigėsi, jis ir žmona būtinai turėjo lydėti vieną šeimą į „Tiltą", išgerti tenai stiklelį punšo, sugaišią tik kokią dešimtį minučių, nors, kai reikėjo, išėjo visa valanda. Šnekų ten buvo be galo ir krašto. Ypač šnekus buvo vienas baronas, švedas, o gal vokietis, to tarėjas neįsidėmėjo; užtat jis visam gyvenimui įsidėmėjo, kokių fokusų galima daryti su raktu — jų išmokė jį baronas. Tai buvo neregėtai įdomu! Baronas mokėjo priversti raktą atsakyti į visokiausius klausimus, net apie slapčiausius dalykus.

Tarėjo namų raktas šiam reikalui ypatingai tiko, mat jo spurgas buvo stambus, gerai svėrė žemyn. Baronas movėsi rakto grandinėlę ant dešinės rankos smiliaus. Raktas karojo laisvai, kiekvienas pulso tvinksnis piršto gale valiojo jį pajudinti, kad pasisuktų, o jei kartais pats jis nepajudėjo, tai baronas mokėjo nepastebimai krustelti, idant jis reikiamai pasisuktų. Kiekvienas pasisukimas reiškė kurią nors abėcėlės raidę. Kai tik atspėjai pirmąją žodžio raidę, raktas suktelėjo į kitą pusę; tada spėjai kitą raidę. Šitaip galėjai gauti ištisus žodžius, sakinius, atsakus į klausimus. Akių dūmimas buvo visa tai, bet, šiaip ar taip, smagi pramoga; taip išsyk pagalvojo ir rūmų tarėjas, bet ilgainiui raktas pavergė jį visiškai.

— Vyre! Vyre! — šaukė tarėjienė. — Vakariniai vartai uždaromi dvyliktą valandą! Mes nebespėsim, juk beturim tik ketvirtį valandos!

Jie gavo skubėti. Keletas žmonių, norinčių suspėti, tekini pralenkė juos. Pagaliau jie nusigavo jau bemaž ligi sargybos būsto, šit išmušė dvylika, ir vartus užrakino. Pulkas žmonių liko už vartų, tarp jų tarėjas, tarėjienė ir tarnaitė su arbatinuku ir tuščiu krepšiu. Vieni stovėjo išsigandę, kiti pyko — kiekvienas tą būklę sutiko savaip. Ką daryti? Laimė, pastaruoju laiku buvo išleistas potvarkis neberakinti vienų miesto vartų, būtent šiaurinių, ten pėstieji galėjo patekti į miestą pro sargybos būstą.

Kelias buvo netrumpas, bet oras gražus, dangus giedras, žvaigždėtas, kartkarčiais blykčiojo krintančios žvaigždelės, kurkė varlės kanale ir pelkėje. Ėjikų draugija ėmė dainuoti, traukė dainą po dainos, tačiau tarėjas nedainavo, jis nežiūrėjo nei į žvaigždes, nei į savo kojas, jis išsitiesė visu ilgiu ant kanalo krašto. Galėjai pamanyti, kad jis girtas, bet jam ne punšas, o raktas užgožė galvą ir sukiojosi tenai.

Galiausiai jie pasiekė sargybos būstą prie šiaurės vartų ir tiltu per kanalą suėjo į miestą.

— Dabar man vėl smagu! — sakė tarėjienė. — Štai mūsų namų durys!

— Gerai, bet kur mūsų namų raktas? — klausė tarėjas.

Rakto nebuvo šoninėje kišenėje, nebuvo nė apatinėje kišenėje.

— Va gražiausia! — sušuko tarėjienė. — Tu neturi rakto?! Tai, matyt, pametei, kai tuos fokusus darėt su baronu. Kaip dabar mes įeisim? Skambalo virvė nutrūkusi iš pat ryto, kaip tu žinai, sargas namų rakto neturi. Anei ko daryti!

Tarnaitė ėmė bliauti, tarėjas beliko vienas, nepametęs galvos.

— Reikia išmušti langą krautuvininkui, — tarė jis, — pribudinsim jį, ir įleis.

Jis išmušė vieną lango stiklą, išmušė kitą, šaukė: „Petersenai!“, daužė skėčio rankena į langą; viduj ėmė klykti krautuvininko duktė, Petersenas pradarė krautuvėlės duris ir užriko „Sargyba!“ Kol jis tarėjo šeimą žiūrėjo, pažino ir įleido, sujudo švilpti miesto sargas, gretimoje gatvėje jam atsiliepė kitas, prie išdaužto lango prisirinko žmonių.

— Kur gaisras? Kas pasidarė? — klausinėjo jie. Klausinėjo dar ir tada, kai rūmų tarėjas jau buvo viduje, nusivilko švarką ir... rado raktą, tik ne kišenėje, o tarp viršaus ir pamušalo: kišenėje mat buvo skylė, nors jai visai nereikėjo ten būti.

Nuo to vakaro raktas įgijo ypatingą reikšmę: tarėjas ne tik į svečius nuėjęs, bet ir namie, to rakto pasigaudamas, rodė savo gudrybes ir vertė jį atsakinėti į klausimus.

Jis sugalvodavo panašiausią atsakymą ir padarydavo taip, tartum atsako raktas. Paskui ir pats ėmė tuo tikėti. Betgi tuo netikėjo vaistininkas, jaunas vyras, artimas tarėjienės giminė.

Tas vaistininkas turėjo gerą galvą, kritišką protą, jis dar mokyklos suole sėdėdamas rašė knygų ir teatro kritikas, tik nepasirašydavo pavardės, kaip ir daug kas daro. Jis buvo vyras, taip sakant, estetinės dvasios, tik netikėjo jokiomis dvasiomis, juoba — rakto dvasia.

— Beje, aš tikiu, aš tikiu, — sakė jis, — aš, gerbiamasis pone tarėjau, tikiu jūsų rakto dvasia ir visomis raktų dvasiomis taip pat tvirtai, kaip kad išpažįstu naująjį mokslą, jau pradėjusį garsėti: apie stalų judėjimą ir dvasias, glūdinčias senuose ir naujuose balduose. Girdėjot apie tai? Aš girdėjau! Aš pirma abejojau, — žinote, esu skeptikas, —

bet paskui ėmiau tikėti, kai paskaičiau viename patikimame užsienio laikraštyje baisią istoriją. Ponas tarėjau! Jūs įsivaizduojate?! Aš, beje, tą istoriją pateiksiu tokią, kokią pats skaičiau. Du gudrūs vaikai matė, kaip jų tėvai pažadino dvasią valgomajame stale. Sykį mažiukai, likę vieni namie, susimanė tokiu pat būdu sugyvinti seną komodą. Gyvybė atsirado, dvasia komodoje pabudo, bet ji nė nemanė klausyti mažų vaikų komandos: ji tik sujudo, net komoda sutraškėjo, atidarė stalčius, įkišo vieną vaiką į vieną stalčių, kitą į antrą, uždarė, ir komoda išlėkė pro atviras duris lauk, laiptais žemyn, į gatvę ir prie kanalo. Pliūkštelėjo į vandenį ir abu vaikus prigirdė. Vaikų kūnelius palaidojo kapuose, o komodą suėmė, nuvedė į miesto valdybą, už vaikų žudymą nuteisė ir gyvą sudegino viešoje aikštėje. Tokia buvo istorija, kur aš skaičiau! — kalbėjo vaistininkas. — Skaičiau užsienio žurnale, ne pats pramaniau. Tegu raktas mane griebia, jei tai ne teisybė! Matot, ir priesaiką daviau!

Rūmų tarėjas išrado, kad vaistininkas šitokiomis šnekomis pernelyg jau grubiai iš jo šaipąsis ir juodu dėl rakto niekad nesutarsią. Vaistininkas neišmanąs rakto gudrybių.

Rūmų tarėjas žengė rakto moksluose vis toliau ir toliau; raktas buvo jam ir pramoga, ir žinijos šaltinis.

Vieną vakarą, kai tarėjas taisėsi gulti, buvo jau pusiau nusivilkęs, pasibeldė kaži kas į duris iš koridoriaus. Tas vėlyvas svečias buvo krautuvininkas. Jis irgi buvo pusiau nusivilkęs, bet sakėsi, jam staiga atėjusi galvon viena mintis, ir jis bijąs, kad pernakt jos neužmirštų.

— Aš, matote, dėl savo dukters, Lotės-Lenės, noriu pašnekėti. Ji graži mergaitė, jau po konfirmacijos, tai norėtųsi ją kur nors gerai įtaisyti.

— Aš dar ne našlys, — nusišiepė tarėjas, — ir neturiu sūnaus, kurį galėčiau papiršti.

— Jums tuoj bus aišku, ponas tarėjau! — kalbėjo krautuvininkas. Fortepijonu skambinti ji moka, dainuoti moka — turbūt ir pas jus girdėti, kai uždainuoja. Jūs nė nežinote, kiek daug ta mergiūkštė sugeba, — ji gi moka bet kurio žmogaus kalbą ir eigastį pamėgdžioti. Ji tiesiog gimusi artiste būti, o tai yra geras kelias gražiai mergaitei iš padorios šeimos: tokios juk ir už grafų išteka, tik apie tai negalvojam nei aš, nei Lotė-Lenė. Dainuoti ji moka, fortepijonu skambinti moka! Tai aš anądien nusivedžiau ją į dainavimo mokyklą. Ji padainavo, bet ji, matote, neturi nei žemo — sakyčiau, vyriško — boso, nei tos kanarėlių spiegsenos ligi aukščiausių gaidų, kurių dabar reikalaujama iš dainininkių, užtat jai tenai pasakė, kad nė galvoti negalvotų apie dainininkės karjerą. Na, manau sau, jei ji negali išeiti į dainininkes, tai, šiaip ar taip, gali pasidaryti artistė, tam pakanka mokėti kalbėti. Šiandien tuo reikalu sušnekau su instruktoriumi, kaip jie vaidina. „Ar ji apsiskaičiusi?" — klausia jis. „Ne, — sakau, — visiškai ne!" — „Menininkė būtinai turi būti apsiskaičiusi!" — pasakė jis. Tą ji dar gali įgyti, pamaniau sau ir parėjau namo. Ji gali vaikščioti į viešąją biblioteką ir skaityti, ko ten yra, taip aš nugalvojau. Bet štai šįvakar taisausi gulti, ir topteli man į galvą: kam imti knygas iš bibliotekos, kad galima pasiskolinti. Ponas tarėjas turi knygų lig valiai, tai tegu ji jas ir skaito, ir bus apsiskaičiusi, ir nieko nekaštuos!

— Lotė-Lenė šauni mergina! — kalbėjo tarėjas. — Graži mergina! Knygų aš jai duosiu pasiskaityti. Bet ar ji turi to, kas vadinama proto šmaikštumu, ar turi gabumų, talento? Ir, kas lygiai svarbu, — ar turi laimę?

— Ji du kartus išlošė loterijoje, — atsakė krautuvininkas. — Kartą išlošė drabužinę spintą, o kitą kartą — šešias paklodes, tai, vadinas, laimę ji turi!

— Aš atsiklausiu rakto, — pasakė tarėjas.

Ir jis užsimovė rakto grandinėlę ant savo dešinio smiliaus, paskui ant krautuvininko dešinio smiliaus, kad galėtų sukiotis ir nurodinėti raidę po raidės.

Raktas pasakė: „Pergalė ir laimė!“

Ir taip Lotės-Lenės ateitis buvo nulemta.

Rūmų tarėjas tuoj pat davė jai skaityti dvi knygas: „Balandėlę“[1] ir Knigės „Kaip elgtis tarp žmonių“.

Nuo to vakaro prasidėjo savotiškai artima pažintis tarp Lotės-Lenės ir tarėjo su tarėjiene. Ji lankėsi pas juos, ir tarėjas nustatė, kad ji supratinga mergaitė — mat ji tikėjo juo ir jo raktu. Ji kas akimirką rodė kuo atviriausiai, kad nieko apie nieką neišmano, ir tarėjienei tasai atvirumas regėjosi kažkoks kūdikiškas, nekaltas. Ir tarėjas, ir tarėjienė pamėgo ją, kiekvienas savaip, o ji pamėgo juos.

— Kaip skaniai kvepia pas juos! — sakė Lotė-Lenė.

Išties, pas juos visas koridorius kvepėjo obuoliais. Kur nekvepės, kad tarėjienė ten pastatė pilną statinę gravenšteininių obuolių. Ir visuose jų kambariuose kvepėjo rožėmis ir levandomis.

— Kaip pas juos viskas poniška! — kalbėjo Lotė-Lenė.

Jos akį džiugino daugybė gražių gėlių, kurių visada turėjo ponia tarėjienė. Taip, net vidury žiemos jai žydėdavo alyvų ir vyšnių šakutės. Būdavo, nuskintas plikas šakeles pamerkia, ir šiltoje troboje jos netrunka išsprogti ir pražydėti.

— Galėtum pamanyti, kad tos nuogos šakutės yra be gyvybės, bet žiūrėk tiktai, kaip jos atgyja.

— Pirmiau man tokie dalykai nė į galvą neateidavo! — sakė Lotė-Lenė. — Kokia visgi ta gamta graži.

Tarėjas davė jai pasižiūrėti į rakto knygą, kur buvo surašyta daug nuostabių dalykų, rakto pasakytų, net apie

---

[1] B a l a n d ė l e buvo vadinama Danijos karaliaus Kristijono II mylimoji; apie ją buvo parašyta romanų ir šiaip knygų.

pusę obuolinio torto, dingusio iš spintos kaip tiktai tą vakarą, kada pas tarnaitę svečiavosi jos kavalierius.

Tarėjas užklausė raktą:

— Kas suvalgė tortą — katė ar kavalierius?

Ir raktas atsakė:

— Kavalierius!

Tarėjas taip manė jau ir prieš klausdamas, ir tarnaitė prisipažino: tas pašėlęs raktas, matai, žinojo viską!

— O ką, ar ne puiku?! Tai raktas, vis raktas! Ir dėl Lotės-Lenės jis gi pasakė: „Pergalė ir laimė!" Ir mes pamatysim! Aš esu tikras!

— Kaip žavu! — sakė Lotė-Lenė.

Tarėjienė nebuvo taip lengvai tikinti, bet prie vyro nereiškė savo abejonių, tik vėliau sykį pasakė Lotei-Lenei, kad pats jis, jaunas būdamas, kraustėsi iš proto dėl teatro. Jei tada būtų jį kas pastūmėjęs teatran, jis tikriausiai būtų tapęs aktoriumi, bet šeima jį, atvirkščiai, tolyn nustūmė. O jam vis tiek labai norėjosi patekti scenon, tad jis parašė vieną komediją.

— Aš sakau jums tatai kaip didžiausią paslaptį, mažyte Lote-Lene. Komedija buvo nebloga, ji buvo pastatyta Karaliaus Teatre ir... nušvilpta, ir nuo to laiko nieko apie ją nebegirdėti, ir aš labai tuo patenkinta. Aš jo žmona ir pažįstu jį. Dabar jūs norite tuo pačiu keliu eiti; aš linkiu jums viso gero, tik jau sėkme tai netikiu. Aš netikiu, ką raktas sako.

Lotė-Lenė tikėjo, ką raktas sakė, ir šiuo tikėjimu ji visiškai sutarė su rūmų tarėju.

Jųdviejų širdys puikiai susiprasdavo savo tarpe, būdamos tyros ir taurios.

Mergina, beje, turėjo vertingų savybių, kurias tarėjienė brangino. Lotė-Lenė mokėjo krakmolą daryti iš bulvių, šil-

kines pirštinaites pasiūti iš senų šilkinių kojinių, balines kurpaites per nauja šilku aptraukti, nors turėjo pakankamai lėšų tiems daiktams naujiems nusipirkti. Ji, pasak krautuvininko žodžių, „turėjo skatikų stalčiuj ir obligacijų skrynutėj“. Iš jos galėjo būti labai gera žmona vaistininkui, galvojo tarėjienė, tik ji nesakė pati nieko ir rakto nekalbino. Vaistininkas netrukus turėjo įsikurti nuosavą vaistinę ir įsitaisyti viename iš artimesnių provincijos miestų.

Lotė-Lenė skaitė ir skaitė „Balandėlę“ ir Knigės „Kaip elgtis tarp žmonių“. Ji tas dvi knygas išlaikė dvejus metus, bet užtat vieną iš jų — „Balandėlę“ — išmoko atmintinai, mokėjo visui visus vaidmenis, bet pati norėjo vaidinti tik vieną, būtent Balandėlę, tik ne sostinėje, kur tiek daug nepalankumo ir kur ji niekam nereikalinga. Ne, ji norėjo pradėti savo „meninę karjerą“, anot tarėjo, kuriame didesniame provincijos mieste.

Ir, lyg tyčia, atsitiko, kad tą karjerą ji pradėjo kaip tik ten, kur buvo įsikūręs anas jaunas vaistininkas, nors ir ne vienintelis mieste, bet užtat pats jauniausias.

Ir šit priėjo tas didis, ilgai lauktas vakaras: Lotė-Lenė turėjo išeiti į sceną, užsikariauti pergalę ir laimę, kaip rakto sakyta. Rūmų tarėjo nebuvo tarp žiūrovų, jis gulėjo lovoj, o tarėjienė jį slaugė; jam reikėjo šiltų kompresų ant kūno, o arbatos į kūną.

Taip tad nei tarėjas, nei tarėjienė „Balandėlės“ vaidinimo nematė, bet užtat vaistininkas matė ir parašė apie jį laišką savo giminei, tarėjo žmonai.

„Geriausia, ką ten mačiau, buvo Balandėlės apykaklė, — rašė jis. — Jei būčiau turėjęs kišenėje pono tarėjo raktą, būčiau jį išsiėmęs ir į jo skylutę gerai pašvilpęs — to nusipelnė ji, to nusipelnė ir raktas, taip begėdiškai pamelavęs jai apie būsimą „pergalę ir laimę“.

Laišką perskaitė ir tarėjas. Visa, kas čia surašyta, sakė jis, tesą vien tulžingi žodžiai, rakto neapykanta, išlieta ant niekuo nekaltos mergaitės.

Ir vos tik jis pakilo iš lovos ir sustiprėjo, tuoj nupylė trumpą, nuodais spjaudantį laišką vaistininkui, o šisai jam atrašė taip, tarsi nieko kito neįskaitęs visame jo laiške, kaip tik juokavimus ir smagią nuotaiką.

Jis dėkojo ponui tarėjui už šį ir už kiekvieną būsimą paaiškinimą, kokią neapsakomai didžią vertę ir reikšmę turi raktas; jis prisipažino, kad ir pats atliekamu nuo vaistinės darbo laiku rašo didelį romaną apie raktus, kur visi veikiantieji asmenys yra raktai, niekas daugiau, kaip tik raktai; svarbiausias veikėjas yra namų raktas, o jam prototipu eina pono tarėjo namų raktas, turįs pramatymo bei pranašavimo dovaną. Aplink jį sukiojasi visi kiti raktai bei rakčiukai: senas kamerherio raktas, pažįstąs karaliaus rūmų prašmatnybes ir iškilmes, laikrodžio rakčiukas, mažas, dailus ir kilmingas, perkamas už keturis skatikus gelžgalių krautuvėlėje, bažnyčios raktas, priskaitąs save kaip ir prie dvasiškių, nes, vieną naktį netyčia paliktas duryse, matė dvasias, kamaros raktas, malkinės raktas, vyninės rūsio raktas — visi išvien sukasi aplink namų raktą ir prieš jį lankstosi. Kai ant jo nusileidžia saulės spinduliai, jis spindi kaip sidabras, o vėjas, toji pasaulio dvasia, kai patenka į jo skylutę, ima švilpti. Vienu žodžiu, jis yra visų raktų raktas, jis yra tikras pono tarėjo namų raktas, o nūnai jis pasidarė dangaus vartų raktas, jis yra popiežiaus raktas, jis yra neklaidingas!

— Kiek pykčio! — sušuko tarėjas. — Kokia piramidė pykčio!

Ir jis su vaistininku po to nebesimatė — beje, matėsi: per tarėjienės laidotuves.

Ji mirė pirmoji.

Gedulas ir nykuma viešpatavo namuose. Net nuskintosios vyšnių akutės, išsprogusios ir žydėti pasinešusios, gedėjo ir vyto: jos stovėjo užmirštos, nebebuvo kas jomis pasirūpina.

Rūmų tarėjas ir vaistininkas ėjo paskui jos karstą šalimais, petis į petį, kaip artimiausi giminės: čia buvo ne vieta ir ne laikas vaidams.

Lotė-Lenė aprišo gedulo juosta tarėjo skrybėlę. Ji vėl gyveno namie, seniau jau pargrįžusi, nei pergalės, nei laimės neradusi meno kelyje. Tačiau ji dar galėjo susilaukti pergalės ir laimės, ji buvo mergina su ateitimi. Raktas taip sakė, ir rūmų tarėjas taip sakė.

Ji užlipo pas jį į butą. Juodu pašnekėjo apie velionę, paverkė abudu — Lotė-Lenė buvo minkšta; pašnekėjo apie meną — Lotė-Lenė buvo kieta.

— Teatro gyvenimas žavingas! — sakė Lotė-Lenė. — Tačiau tenai taip daug apkalbų ir pavydo! Aš eisiu verčiau savuoju keliu. Pirma reikia pagalvoti apie save, paskui apie meną.

Knigė savo veikalo skyriuje apie artistus teisybę rašė, tatai dabar jai išaiškėjo, o rakto pranašystės buvo niekų kalba, tik ji to nesakė ponui tarėjui — ji mylėjo jį.

O jam per visą gedulo laiką raktas buvo paguoda ir atgaja. Jis davinėjo raktui klausimus, raktas jam atsakinėjo. Ir kai baigėsi gedulo metai ir juodu su Lote-Lene vieną nuotaikingą vakarą sėdėjo drauge, jis užklausė raktą:

— Ar man vesti antrąkart ir ką?

Nebuvo kas jį pastūmėtų, tad jis pats pastūmėjo raktą, ir raktas atsakė:

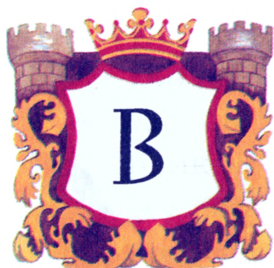
— Lotę-Lenę!

Kad jau taip, tai Lotė-Lenė pasidarė tarėjienė.

„Pergalė ir laimė!“

— taip išpranašavo namų raktas.

Puikioji adata

uvo kartą didelė, drūta adata, ją visi vadino adikliu. Bet ji manė, kad laibumo ji tokia pat kaip ir siuvama adata.

— Laikykit mane tvirčiau! — tarė adata pirštams, imantiems ją iš siuvamosios dėžutės. — Žiūrėkit, kad neišmestumėt! Jei nukrisčiau žemėn, manęs daugiau neberastumėt. Ar nematot, kokia aš laibutė?

— Nesirūpink, neišmesim! — atsakė pirštai ir suspaudė ją tvirtai.

— Matote, aš čia ne viena, su palydovu! — sakė adata, traukdama paskui save ilgą siūlą.

Pirštai dūrė adikliu tiesiog į virėjos kurpelę, kurios priešakis buvo nuiręs ir reikėjo užadyti.

— Koks bjaurus darbas! — tarė adata. — Aš čia niekaip gyvai neišlįsiu: nulūšiu, tikrai nulūšiu!

Ir ji tikrai nulūžo.

— O ką, ar aš jums nesakiau? — tarė adata. — Aš tokia laiba buvau!

— Dabar ji niekam nebetikus, — tarė pirštai, tebelaikydami ją tvirtai. Virėja pritaisė jai lako galvutę ir prisegė su ja skarelę iš priešakio.

— Štai aš pavirtau segtuku! — tarė adiklis. — Aš žinojau, kad iškilsiu aukštai! O, tokie kaip aš niekuomet nežūva!

Pilnas didybės, šyptelėjo jis nudžiugęs ir apsižvalgė aplinkui.

— Galiu tavęs paklausti, — tarė jam segtukas, jo kaimynas: — tu aukso? Tu taip puikiai atrodai ir turi tokią keistą galvą. Tik ji mažoka. Pasirūpink, kad ji kiek paūgėtų — juk ne bet kam tenka lako galvelė.

Tada mūsų adata skersomis pažvelgė į savo kaimyną ir didžiai iškėlė galvą, net ištrūko iš skarelės ir įkrito į paplavų griovelį, kurį tuo laiku valė virėja.

— Dabar, vadinas, važiuojam mes keliauti, — tarė adata. — Kad tik kur nepaklystum...

Ir ji tikrai paklydo.

— Aš per laiba, aš netinku šiam pasauliui! — tarė ji, gulėdama griovely. — Bet žinausi, ko verta, ir tas man neleidžia nusiminti.

Todėl adata vis buvo pasipūtusi ir smagi.

Pro šalį plaukė visoki daiktai: skiedrelės, šiaudeliai, senų laikraščių skiautelės.

— Žiūrėkit, kaip jie plaukia! — tarė adata. — Jie nemato, kas po jais guli. Aš čia! Aš čia! Ar girdite? Štai plaukia skiedrelė: menka skiedrelė, o žiūrėk — apie nieką daugiau negalvoja, tik apie save! O čia plaukia šiaudelis: aure kaip jis sukinasi, kaip jis kraiposi! Būk atsargesnis, kitaip tuoj susiduosi į akmenį!.. A, laikraščio skiautelė... Seniai jau pamiršta, kas ten buvo parašyta, o ji vis dar tebesipučia, tebesididžiuoja. Tik aš viena kantri ir ramiai laukiu tylėdama. Žinau, kas aš esu, ir nieko man daugiau nebereikia!

Tuo tarpu šalia jos kas blikstelėjo. Adatai pasirodė, kad čia bus koks perlas. Bet čia buvo butelio šukelė. Ir kadangi

šukelė labai blizgėjo, adata ją pakalbino ir pasisakė pati esanti segtukas muo krūtinės.

— Tu juk esi perlas? — klausė ji.

— Taip, arti to, — atsakė šukelė.

Abidvi laikė viena antrą kažkokia brangenybe ir ėmė skųstis, kaip dabar išdidėjęs pasaulis.

— Aš gyvenau vienos panelės dėžutėj, — tarė adata. — Ta panelė buvo virėja. Jos kiekvienos rankos buvo penki pirštai. Tik kas tų pirštų puikumas! O tuo tarpu nieko daugiau neveikė, tik imstė mane iš dėžutės ir vėl atgal dėjo.

— Ką, ar jie blizgėjo? — klausė butelio šukelė.

— Iš ko jie tau blizgės! — tarė adata. — Tik jie labai didūs buvo. Jų buvo penki tikri broliai, nors ne vienodo didumo. Pats kraštutinis pirštas, nykštys, buvo drūtas ir trumpas; jis laikėsi visados nuošaliai ir vieną teturėjo per nugarą sunėrimą, todėl per vieną daiktą tegalėjo sulinkti, bet jis tačiau gyrėsi, kad to, kas jo netenka, neima į kariuomenę. Antras pirštas, smaližius, ragaudavo saldžius ir karčius daiktus, rodė į saulę ir mėnesį, spaudė plunksną, jei virėja kada rašydavo. Didžiulis ūgio buvo visų aukščiausias. Bevardis nešiojo aukso diržą per vidurį, o mažėlis nieko neveikė ir tuo labai didžiavosi. Baisiai įgriso man jų puikybė! Paėmiau kartą iš piktumo ir pabėgau į griovį.

— Vadinas, mes čia gyvenam ir šviečiam, — tarė butelio šukelė.

Tuo metu papylė vandens į griovelį. Vanduo ėmė bėgti per kraštus ir nunešė tolyn stiklo šukelę.

— Štai ir ji važiuoja tolyn! — tarė adata. — O aš palikau vietoj, aš perdaug laiba, bet tai yra mano garbė, turiu visą teisę tuo didžiuotis.

Ir adata glūdėjo, kaip glūdėjusi, griovely, vis galvodama apie savo vertę.

— Aš tokia laibutė, drąsiai galiu manyti, kad esu gimusi iš saulės spindulio! Beskuo man vis rodosi, kad saulės spinduliai manęs ieško vandeny. A, tokia aš laiba, net pati motina manęs negalėtų rasti. Kad tebeturėčiau savo akį, kurios netekau, aš, manau, dabar pravirkčiau. Bet turbūt to nepadaryčiau: verksmas nėra gražus daiktas!

Kartą atėjo prie griovelio keli vaikagaliai ir ėmė po jį raustis, ieškodami ten senų vinių, varinių pinigų ir kitų panašių daiktų. Darbas buvo purvinas, bet vaikams jis tiko, ir jie labai džiaugėsi, jei pavykdavo rasti kokį niekniekį.

— Ai! — suriko vienas, įsidūręs pirštą į adatą. — Bjaurybė kokia!

— Aš ne bjaurybė, aš — panelė! — atsiliepė adata. Bet niekas jos negirdėjo. Lako galvutė buvo atšokus, ir ji pati visa pajuodijus, bet juoda spalva mažina drūtumą, todėl ji galvojo, kad dabar palikusi dar laibesnė.

— Aure kiaušinio kevalas plaukia! — sušuko vaikai ir įbedė į jį tą adatą.

— Juodas ant balto dugno, — tarė adata: — tai labai tinka! Dabar mane visi matys! Kad tik neapsirgčiau jūros liga, tad turėčiau susivemti ir iškristi iš kevalo.

Bet ji nesirgo ta liga ir paliko kevale.

— Prieš jūros ligą naudinga turėti plieninį pilvą ir nepamiršti, kad tu reiški truputį daugiau negu žmogus! Dabar pavojaus susirgti jau nebėr! Kuo tu laibesnis esi, tuo daugiau gali išlaikyti,

— Trekšt! — tarė kiaušinio kevalas: jį pervažiavo sunkus vežimas.

— Oi, kaip suspaudė! — sušuko adata. — Dabar tai jau tikrai apsirgsiu jūros liga! Aš visai nulūšiu!

Bet ji nelūžo, nors ir pervažiavo per ją vežimas. Ji tebegulėjo ten išsitiesus ir — tegu sau sveika guli!

Sargo vaikas

enerolas gyveno pirmajame aukšte, sargas gyveno rūsyje; daug skirtumo buvo tarp tų dviejų šeimų — visas pirmasis aukštas ir tarnybinių laipsnių kopėčios. Šiaip ar taip, jie gyveno po tuo pačiu stogu, pro langus matė tuos pačius daiktus gatvėj ir kieme. O kieme buvo veja ir joje žydinti akacija (kai žydėjo), ir po ja kartais sėdėjo labai išsčiuslinta auklė su dar labiau išsčiuslintu generolo kūdikiu, mažyte Emilije. Priešais jas šoko basas sargo vaikas, mažas berniukas didelėmis rudomis akimis ir tamsiais plaukais; kūdikis šypsojo jam ir tiesė į jį rankutes, ir generolas, jei tada žiūrėjo pro langą, linkčiojo galvą ir sakė:

— Charmant![1]

Generolienė, tokia jauna, jog beveik galėjo būti savo vyro duktė iš pirmesnės santuokos, niekad nežiūrėjo pro langą į kiemą, tačiau jos buvo prisakyta, jog sargo berniukas galįs savo žaidimais mažytę linksminti, bet jokiu būdu negalįs jos liesti. Auklė tiksliai vykdė savo ponios prisakymą.

---

[1] Puiku! *(Pranc.)*

O saulė švietė ir į pirmąjį aukštą, ir į rūsį, akacija ir žydėjo, ir peržydėjo, o kitais metais ir vėl žiedais puošėsi; medis žydėjo, ir sargo berniukas žydėjo — jis atrodė kaip vešlus jurginas.

Generolo mergytė augo smulkutytė ir blyški kaip šviesiai rausvas akacijos žiedlapis; grynu oru dabar ji pakvėpuodavo karietoje. Pasivažinėti ji važiuodavo su mama, o pamačiusi sargo Georgą, mojuodavo jam rankute ir, kas be ko, pasiųsdavo jam kartais oro bučinį, kol mama pasakė, kad jau esanti tam per didelė.

Vieną priešpietę Georgas gavo nunešti generolui laiškus ir laikraščius, rytą laiškanešio paliktus pas sargą. Lipdamas laiptais aukštyn, jis išgirdo, kad kamaraitėje po laiptais kaži kas pypsi. Manė, gal viščiukas pasiklydęs dejuoja, bet ten buvo mažytė generolo dukrelė, visa vienais muslinais ir nėriniais išpuošta.

— Tik tu nesakyk tėtei ir mamai, kad nesupyktų.

— O kas gi yra, mažyte panele? — klausė Georgas.

— Dega viskas! — sakė ji. — Dega liepsnoja!

Georgas atidarė vaikų kambarį: lango užuolaida buvo bemaž visai sudegusi, liepsnojo karnizas. Georgas įpuolė, nuplėšė karnizą, pašaukė žmones; jei ne jis, būtų visas namas sudegęs.

Generolas ir generolienė čiupo kamantinėti mažutę Emiliję.

— Aš išėmiau tiktai vieną vienutį degtukėlį, — kalbėjo ji, — ir jis tuoj užsidegė, ir užuolaida tuoj užsidegė. Aš spjaudžiau ant jos, norėjau užgesinti, spjaudžiau, kiek tiktai galėjau, bet per mažai teturėjau spjaudalo, tai išbėgau iš kambario ir pasislėpiau, užtat kad tėtė ir mama tikriausiai būtų supykę!

— „Spjaudžiau“! — tarė generolas. — Kas čia per žodis? Argi tu girdėjai, kad tėtė ir mama sakytų „spjaudžiau“? Matyt, išmokai iš tų ten, apačioj!

Vis dėlto Georgas gavo keturių skatikų pinigiuką dovanų. Tas pinigiukas nukeliavo ne į bandelių parduotuvę, o į taupomąją dėžutę, ir greit ten susirinko tiek skatikų, jog jis galėjo nusipirkti dažų ir nuspalvoti savo paties piešinius, kurių turėjo prisipiešęs tiek ir tiek — jie jam rasdavosi tartum savaime, tartum pieštukas pats piešdavo. Pirmuosius spalvotus paveikslus jis dovanojo mažytei Emilijei.

— Charmant! — tarė generolas.

Net pati generolienė teikėsi pareikšti, jog esą aiškiai matyti, ką berniukas norėjęs nupiešti.

— Jis turi talentą!

Tokius tad žodžius sargienė parsinešė į rūsį.

Ir generolas, ir jo žmona buvo bajorai. Ant karietos buvo nupiešti du jų herbai, abiejų po vieną. Ponia savąjį turėjo dar išsiūtą ant visų skalbinių, viršutinių ir apatinių, ir ant naktinės kepuraitės, ir ant miegamųjų marškinių. Ponios herbas atsiėjo labai brangiai, tėvas už jį daug gryno pinigo užmokėjo, nes jis buvo gimęs be herbo, ji tuo labiau, ji per anksti atsirado, septyneriais metais anksčiau nei herbas; tatai dar tebeatminė daugumas aplinkinių žmonių, tik jie patys ne. Generolo herbas buvo senas ir didelis, tokį vieną nešant, galima dieglį gauti, ką jau besakyti, jei neši du; užtat generolienė sėdėdavo kaip nudiegta, kai didi ir puošni važiuodavo į balių karaliaus rūmuose.

Generolas buvo senas ir žilas, tačiau dar mokėjo dailiai sėdėti ant žirgo, tatai žinojo pats, užtat kasdien jodavo pasijodinėti, lydimas pakaliko deramu atstumu; jei jis įeidavo į susirinkusią kur draugiją, tai irgi atrodydavo, tarsi įjojęs raitas ant žirgo, o ordinų nešiojo tiek daug, jog tiesiog nebeįmanomai, bet tai nebuvo jo kaltė. Į karo tarnybą stojo visai dar jaunutis, dalyvavo didžiuosiuose rudens manevruose, kuriuose tada, taikos metu, būdavo mankštinama kariuomenė. Iš anų laikų jis pasakojo vieną anekdotą, vie-

ninteli, kurį mokėjo papasakoti: jo puskarininkis sykį apsupo ir paėmė nelaisvėn vieną princą, ir tasai turėjo kaip belaisvis, drauge su būreliu paimtų kareivių, joti į miestą paskui generolą. Tai buvo neužmirštamas įvykis, ir generolas apie jį per visus tuos metus pasakojo, tiksliai kartodamas žodžius, kuriuos jis pasakęs, grąžindamas princui kardą: „Tik mano puskarininkis galėjo paimti jus į nelaisvę, aš — niekados!" O princas atsakęs: „Jūs — neprilygstamas!" Tikrame kare generolas niekad nebuvo buvęs, o kai karas siaubė visą mūsų kraštą, tai jis vaikščiojo diplomatijos takais per tris užsienio sostines. Prancūziškai jis mokėjo taip gerai, jog net savo gimtąją kalbą primiršo; jis šoko gražiai, jojo gražiai, ordinų ant jo munduro priaugo tiesiog nebeįmanomai, kareiviai atidavinėjo jam pagarbą, viena gražiausiųjų merginų atidavė jam pagarbą ir pasidarė generolienė, jiedviem gimė dailutė mergytė, tarsi iš paties dangaus nukrito, tokia ji buvo daili, ir sargo vaikas šoko jai, kai tik ji pradėjo šiek tiek suprasti, ir nešė jai dovanų savo pieštus spalvotus paveikslus, o mažytė Emilijė žiūrinėjo, džiaugėsi ir plėšė juos. Ji buvo tokia smulkutė ir tokia daili.

— Rožyte mano! — kalbėjo jai generolienė. — Tu princui esi gimusi!

Princas jau stovėjo priešais duris, tik niekas to nežinojo. Žmonės ne labai įmato kitapus slenksčio.

— Andai mūsų berniūkštis su ja duonos rieke pasidalino! — pasakojo sargienė. — Ant duonos nebuvo nei sūrio, nei mėsos, bet jai buvo skani, lyg su geriausiu kepsniu. Tai kermošius būtų kilęs, jei būtų pamatę generolas ar generolienė, gerai dar, kad nematė.

Georgas pasidalino su mažyte Emilije duonos rieke, mielai būtų pasidalinęs ir savo širdimi, jei tik iš to jai džiaugsmo būtų buvę. Jis buvo geras berniukas, mitrus ir protingas, lankė vakarais akademijos mokyklą, norėdamas

gerai išmokti piešti. Mažytė Emilijė irgi jau ėjo mokslus: su savo bona kalbėjosi prancūziškai ir turėjo šokių mokytoją.

— Georgą jau reikia konfirmuoti, — sakė sargienė: tiek jau buvo paaugęs Georgas.

— Turbūt protingiausia būtų, jei jis po to stotų amato mokytis, — kalbėjo tėvas. — Reikia tik amatą gerą parinkti. Ir būtų išstumtas iš namų!

— Bet tik geriau būtų, kad nakvotų namie, — kalbėjo motina. — Negi lengva rasti tokį meistrą, kuris turėtų pakankamai vietos mokiniams nakvinti. Ir drapaną reikės duoti! O tą truputį valgio, kiek jam reikės, tai išteksim juk: jis laimingas, jei kelias virtas bulves gauna! Šit už mokslą mokėti nereikia, tegu mokosi, tegu eina savu keliu, matysi, mes džiaugsmo iš jo susilauksim. Ir profesorius taip sako.

Drabužiai šventei jau buvo, motina juos pasiuvo pati, tik sukirpo siuvėjas, toksai lopikas. Sukirpo gerai, tą jis mokėjo; jei jis būtų buvęs labiau prie pinigo ir laikęs dirbtuvę su pameistriais, tai gražiausiai būtų galėjęs ir karaliaus rūmams siūti, taip manė sargienė.

Šventės dieną Georgas gavo dovanų tompakinį laikrodį iš savo krikštatėvio, seno prekybos tarnautojo, dirbančio linų pirklio įmonėje, turtingiausio iš visų krikštatėvių. Laikrodis buvo senas ir išmėgintas, jis vis skubėjo, bet taip geriau, negu kad vėlinasi. Tai buvo vertinga dovana. Iš generolo namų atėjo giesmynas tymo apdarais, jį atsiuntė mažoji panelė, kuriai Georgas dovanodavo savo paveikslus. Priešakiniame lape buvo rašytas jo vardas ir jos vardas, „su geriausiais linkėjimais“; tai buvo rašyta diktuojant generolienei, o generolas perskaitė ir pasakė „Charmant“.

— Iš tiesų, tokie dideli ponai ir šitiek dėmesio parodė, — tarė sargienė, ir Georgas turėjo lipti viršun, prisistatyti ir padėkoti.

Generolienė buvo labai apsitūlojusi, ir ją kamavo galvos sopė, o taip buvo visada, kai ji nuobodžiavo. Ji nužiūrėjo Georgą didžiai maloningos ponios akimis, palinkėjo jam viso kuo geriausio ir kad niekuomet galvos nesopėtų. Generolas vaikštinėjo su chalatu, mūvėjo ant galvos megztinę kepurę su dideliu kutu ir avėjo rusiškais batais su raudonais aulais. Jis perėjo tris kartus per kambarį, įsigilinęs į savo mintis bei atsiminimus, paskui sustojo ir tarė:

— Vadinasi, mažasis Georgas dabar jau vyras! Tai būk narsus vyras ir gerbk savo vyresnybę! Kai būsi senas žmogus, galėsi pareikšti, kad šitą sentenciją tau pasakė generolas.

Ši prakalba buvo kiek ilgesnė, negu generolas buvo pratęs sakyti. Ir jis vėl atkrito į savo susimąstymą ir atrodė oriai. Tačiau iš visko, ką Georgas čia, viršuj, gavo išgirsti ir pamatyti, labiausiai įsmigo atmintin mažytė panelė Emilijė: kokia ji buvo maloni, kokia švelni, kokia lengvutytė, kokia dailutytė! Jeigu ją būtų reikėję nupiešti, rodės, tai galėjai padaryti vien ant muilo burbulėlio. Kvapas tvyrojo jos apdare, jos garbanotuose šviesiuose plaukuose, tarytum ji būtų ką tik prasiskleidusi rožė. O juk su ja kitados jis dalinosi duonos rieke — ji valgė tą duoną su didžiausiu apetitu ir linkčiojo jam sulig kiekvienu atsikandimu. Kaži, ar ji dar atsimena tai? Taip, be abejo! Juk ji jam gražų giesmyną „Atminimui" padovanojo; tad, naujiems metams prasidėjus, sulig pirmu jaunu mėnesiu jis pasiėmė duonos, pasiėmė mažą pinigiuką, išėjo ir ėmėsi burti: atvers kur pakliūk knygą ir žiūrės, kokia giesmė jam teks. Teko garbinimo ir dėkojimo giesnė. Atvertė dar sykį, pasižiūrėti, kas mažytei Emilijei lemta. Jis labai saugojosi neatversti toj vietoj, kus sudėtos gedulingos giesmės, ir kaip tik pataikė tarp mirties ir laidojimo; bet juk tuo nėra ko tikėti! Vis dėlto jis

prisibaimino nemažai, kai mergytė netrukus susirgo ir daktaro karieta kasdien apypiete ties vartais sustodavo.

— Jie nebeišgydys jos!— kalbėjo sargienė.

Ir betgi jie išgydė ją. Ir Georgas piešė paveikslus ir siuntė jai. Jis nupiešė carų pilį, senąjį Maskvos Kremlių, visai tokį, koks tenai stovi, su boniomis, su bokštais, atrodančiais kaip didžiuliai žali ar paauksuoti agurkai — bent Georgo piešinyje taip jie atrodė. Mažytę Emiliję tatai labai džiugino, tad jis per savaitę nusiuntė jai dar kelis paveikslus, vis su kokiais pastatais, nes ji, žiūrėdama į juos, galėjo pati kiek tinkama vaizduotis, kas dedasi už tų durų ir langų.

Jis nupiešė kinų namą, apkabinėtą varpeliais per visus šešiolika aukštų; nupiešė dvi graikų šventyklas su lieknomis marmuro kolonomis, su laiptais aplinkui; nupiešė norvegų bažnyčią, ir aiškiai matėsi, kad ji visa iš tašytų ir ypatingu būdu suleistų rąstų, jos kiekvienas aukštas atrodė it norvegiškas lopšys. Gražiausia betgi buvo pilis, kurią jis pavadino „mažytės Emilijės pilimi“. Ten ji turėjo gyventi. Tą pilį Georgas sugalvojo pats ir sudėjo į ją visa, ką kituose pastatuose rado gražiausia. Ji turėjo ir medžio drožinių kaip norvegų bažnyčia, ir marmuro kolonų kaip graikų šventykla, ir varpeliais apkabinėtus visus aukštus, ir bokštus viršuje, žalius bei auksuotus kaip carų kremliaus. Tikra vaikų pilis! Ir visur buvo parašai, kam skirta kuri salė ar kambarys: „Čia Emilijė miega“, „Čia Emilijė šoka“, „Čia ji priima svečius“. Gražu buvo pažiūrėti, ir žiūrėjo visi.

— Charmant! — sakė generolas.

Bet ten buvo vienas toksai senas grafas, dar už generolą kilmingesnis, kuris pats turėjo pilį ir dvarą. Tas nesakė nieko. Jis girdėjo, kad visa tai nupiešęs sargo vaikas. Na, nebe toks ir vaikas. Senis grafas žiūrinėjo paveikslus ir kažką sau vienas galvojo.

Vieną dieną oras buvo rūškanas, darganotas ir bjaurus, bet mūsų Georgui toji diena buvo viena šviesiausių ir gražiausių. Meno akademijos profesorius pasišaukė jį pas save.

— Klausyk, mano mielas, — tarė jis, — mudviem reikia pasišnekėti. Senasis grafas, kur kampiniame name gyvena, kalbėjo su manimi apie tave. Ir tavo paveikslus mačiau — na, juos mes verčiau atidėsim į šalį, ten daug kas dar ne taip, kaip reikia. Bet tu gali lankyti manąją piešimo mokyklą, dukart per savaitę ateisi, tai perprasi ir sužinosi, kaip galima geriau padaryti. Man regis, tavyje glūdi veikiau architektas negu tapytojas, bet dėl tų dalykų turėsi dar laiko apsispręsti, o tuo tarpu drožk pas senąjį grafą, kur kampe gyvena, ir dėkok Dievui už tą žmogų!

Kampe stovėjo dideliausi rūmai, jų apylangės buvo išdabintos skulptūriniais drambliais ir kupranugariais, vis iš senų senovės; senasis grafas betgi labiau vertino naujuosius laikus su viskuo, ką jie nešė gero, vis tiek, ar naujovė ėjo iš antrojo aukšto, ar iš rūsio, ar iš palėpės.

— Manau, — kalbėjo sargienė, — juo žmogus kilmingesnis, juo mažiau pučiasi. Koks tas senasis grafas paprastos širdies, koks tiesus! Ir šneka taip, kaip tu ir aš. Generolai taip nemoka! Ogi vakar Georgas, žiūrėkit, koks susižavėjęs parėjo iš grafo, kad jį taip maloniai priėmė! O šiandien, pasikalbėjusi su tuo aukštu ponu, aš pati džiūgauju. Tai argi ne gerai, kad Georgo nesiuntėm amato mokytis? Jis turi gabumų.

— Bet gabumams reikia pagalbos iš šalies, — atitarė tėvas.

— Pagalbą jis jau gavo, — kalbėjo motina, — grafas tai pasakė aiškiais, svariais žodžiais.

— O pradžia vis tiek išėjo iš generolų, — sakė tėvas. — Jiems taip pat turim padėkoti.

— Padėkosim, mielai! — tarė motina. — Tik, manau, nėr už ką jiems taip jau labai dėkoti; aš labiau dėkosiu Dievuliukui, ir už Georgo dalią, ir už mažytės Emilijės sveikatą.

Taip, gerėjo jos sveikata, gerėjo ir Georgo reikalai: per vienerius metus jis jau nusipelnė mažąjį sidabro medalį, o vėliau gavo ir didįjį.

— Visgi verčiau reikėjo leisti jį amato mokytis, — kalbėjo sargienė ir verkė. — Tada būtų likęs su mumis. O dabar — kam jam reikia tos Romos? Nebegausiu aš jo pamatyti, jei ir pargrįžtų, tik jis nebegrįš, vaikelis mano!

— Betgi to reikia dėl jo laimės, dėl jo garso! — sakė tėvas.

— Na jau, na jau, meldžiamasis, — sakė motina, — tu ne taip kalbi, kaip manai. Tau taip pat nesmagu, kaip ir man.

Ir ji sakė teisybę: Georgas rengėsi išvažiuoti, ir jiems buvo nesmagu. Bet čia buvo didelė laimė jaunam vaikinui, taip sakė visi.

Ir šit jis atsisveikino su visais, taip pat ir su generolais. Bet ponia nepasirodė, ją kamavo galvos sopė. Generolas atsisveikindamas papasakojo savo vienintelį anekdotą, ką jis princui pasakė ir ką princas jam pasakė: „Jūs — neprilygstamas!“ Ir po to jis padavė Georgui ranką, suglebusią ranką.

Emilijė irgi padavė Georgui ranką ir atrodė beveik nuliūdusi, bet labiausiai nuliūdęs buvo Georgas.

Laikas eina, kai darbą dirbi, laikas eina ir kai dykiniuoji. Laikas eina vienodai ilgai, tik nevienodai naudingai. Georgui laikas ėjo naudingai ir nėmaž nebuvo ilgas, jei tik nemąstė apie paliktąją tėviškę. Kažin, kaip jiems ten sekasi, tiems viršuje ir tiems apačioje? Beje, parašydavo jam; ir žiūrėkit, kaip daug galima į laišką sudėti — ir skaisčią sau-

lės šviesą, ir tamsias, sunkias dienas. Šitokios dienos buvo sudėtos laiške, pranešančiame, kad mirė tėvas, kad motina likusi vieniša; kad Emilijė buvusi guodžiantysis angelas, kad lankiusi ją, taip, štai ką parašė motina ir pridūrė apie save, kad jai esą dabar leista likti sargauti.

Generolienė rašė dienoraštį. Į jį įtraukė kiekvieną pobūvį, kiekvieną balių, kuriame pati lankėsi, kiekvieną svečią, kuris ją aplankė. Dienoraštis buvo iliustruotas diplomatų ir aukštakilmių ponų vizitinėmis kortelėmis, ji didžiavosi savo dienoraščiu. O dienoraštis augo ir augo, o laikas bėgo ir bėgo, visoks laikas — ir gausios ilgos dienos su galvos sope, ir taip pat gausios šviesios naktys su baliais karaliaus rūmuose. Ir Emilijė pirmą kartą dalyvavo rūmų baliuje. Motina vilkėjo šviesiai raudonai su juodais mezginiais: ispaniškas apdaras! Duktė pasirodė su baltais rūbais, tokia vaiski, tokia daili! Žalio šilko kaspinai mirgavo it meldai tarp šviesiai geltonų plaukų, apvainikuotų baltomis vandens lelijomis; akys jos buvo tokios žydros ir šviesios, lūpos tokios plonos ir raudonos — ji panėšėjo į mažytę nimfą, tokią gražią, kokią tik begalima įsivaizduoti. Trys princai šokdino ją, atseit, pirma vienas, paskui kitas, paskui trečias. Generolienei po to net aštuonias dienas nesopėjo galvos.

Tačiau pirmas balius nebuvo paskutinis, o Emiliję baliai vargino; užtat gerai, kad atėjo vasara, nešina poilsiu ir tyru oru. Šeima buvo pakviesta į grafo pilį pasiviešėti.

Aplink tą pilį buvo parkas, vertas pamatyti. Dalis jo tebebuvo visai kaip senomis dienomis, su griežtomis, tiesiomis žalitvorėmis, ir eini tarp jų, būdavo, kaip tarp žalių širmų su angomis pasižiūrėti. Bukmedžio ir kukmedžio krūmai stovėjo apkirpti žvaigždžių ir piramidžių pavidalais, vanduo tiško iš didelių grotų, išklotų kiaukutais. Visur stovėjo statulos, nukaltos iš sunkių sunkiausio akmens, kaip

galėjai spręsti iš jų rūbų ir veidų. Gėlių lysvės kiekviena buvo vis kitokio pavidalo — čia kaip žuvis, čia kaip herbinis skydas ar kaip monograma. Tokia buvo prancūziškoji parko dalis. Už jos tuoj ėjo laisvas, natūralus miškas, kur medžiams buvo leista augti taip, kaip jie norėjo, užtat jie augo tokie dideli ir vešlūs. Žaliavo pieva, po ją galėjai pasivaikščioti, bet ji buvo voluojama, pjaunama, visaip prižiūrima; tai buvo angliškoji parko dalis.

— Senieji laikai ir naujieji laikai! — kalbėjo grafas. — Čia jie gerai derinasi. Po poros metų ir pilis įgaus reikiamą veidą, bus daug kas pakeista, kad būtų gražiau ir geriau. Aš jums parodysiu projekto brėžinius, taip pat ir architektą, jis šiandien pietaus su mumis.

— Charmant! — tarė generolas.

— Čia kaip rojuje! — tarė generolienė.— O ten antai bestovinti riterių pilis!

— Tenai mano vištidė,— tarė grafas.— Karveliai gyvena bokšte, kalakutai antrajame aukšte, o pirmajame viešpatauja senoji Elsė. Jai iš visų pusių svetainės: čia perinčios vištos, čia vištos su viščiukais, o antims padaryta išeiga tiesiai į vandenį.

— Charmant! — pakartojo generolas.

Ir jie visi ėjo pasižiūrėti tų gražių įrenginių.

Senoji Elsė stovėjo vidury kambario, o šalia jos — architektas Georgas; jis ir mažoji Emilijė susitiko po keleto metų, susitiko vištidėje.

Taip, ten stovėjo jis. Gražus pažiūrėti, veidas atviras ir ryžtingas, plaukai juodi ir blizgūs, o aplink burną šypsenėlė, bylojanti: „Lindi mano kailyje valiūkas, pažįstantis jus visus kiaurai!“ Senoji Elsė stovėjo vienomis kojinėmis, išlipusi iš medinių klumpių, dėl didesnės pagarbos ponybei. Vištos kudakavo, gaidys giedojo, antys iškrypavo savais keliais, šnekėdamosi „pler, pler, pler!“ O dailutė blyški mergai-

tė, jo vaikystės draugė, generolo duktė, stovėjo čia pat, ir jos balti skruostai raudo rožių atspalviu, jos akys žiūrėjo plačiai, jos lūpos kalbėjo, nors nepratarė nė žodžio, ir kaip ji pasisveikino su juo, tai buvo gražiausias jaunos panelės pasisveikinimas, kokio tik begali sau linkėti jaunas vyras, jei panelė jam ne giminė ir jei juodu nėra labai dažnai šokę; architektas su ja nebuvo šokęs niekad.

Grafas paspaudė jam ranką ir pristatė jį:

— Mūsų jaunasis draugas, ponas Georgas, nėra juk visai nepažįstamas jums!

Generolienė linktelėjo, duktė vos nepadavė jam rankos, bet vis dėlto nepadavė.

— Mūsų mažasis ponas Georgas! — tarė generolas. — Seni namų draugai. Charmant!

— Iš jūsų tikras italas pasidaręs! — tarė generolienė.— Ir kalbate turbūt itališkai kaip anos šalies sūnus?

Generolas paaiškino: generolienė tik dainuojanti ta kalba, bet nešnekanti.

Prie stalo Georgas sėdėjo Emilijės dešinėje. Generolas ją atvedė, generolienę vedė grafas.

Ponas Georgas kalbėjo ir pasakojo, ir jis pasakojo puikiai, jis buvo draugijos burna ir siela, nors senasis grafas irgi būtų tiek pat galėjęs. Emilijė sėdėjo tik ir tylėjo, ausys klausė, akys švietė.

Tačiau ji nekalbėjo nieko.

Verandoje tarp gėlių stovėjo ji ir Georgas, nuo kitų juos dengė rožių krūmas. Georgas vėl prašneko į ją, prašneko tik dabar.

— Dėkoju už jūsų gerumą mano senai motutei! — tarė jis.— Žinau, jūs nuėjot pas ją ten žemai tą naktį, kai tėvas merdėjo, ir išbuvot, kol jis akis užmerkė. Dėkui!

Jis stvėrė Emilijės ranką ir pabučiavo, tai buvo leistina tokia proga. Ji nuraudo visa, bet ranką jam paspaudė ir pažiūrėjo į jį savo mielomis žydromis akimis.

— Jūsų mama buvo labai mielas žmogus. Ir kaip ji mylėjo savo sūnų! Ir visus jūsų laiškus ji duodavo man paskaityti, man beveik regis, jog pažįstu jus! Koks jūs geras buvote man, kai mažutė buvau, jūs dovanodavote man savo paveikslus...

— O jūs plėšydavote juos! — tarė Georgas.

— Ne, tą, kur nupiešta manoji pilis, dar tebeturiu.

— O dabar galėčiau jums tikrą pilį pastatyti! — tarė Georgas, ir pačiam taip šilta pasidarė, šitai ištarus.

Generolas ir generolienė savo kambariuose kalbėjosi apie sargo vaiką: kaip jis mokąs laikytis ir šnekėti, ir kaip šnekąs su išmanymu ir nusimanymu apie viską.

— Jis galėtų būti namų mokytoju, — tarė generolas.

— Genijus! — pasakė generolienė ir nebekalbėjo daugiau nieko.

Gražiu vasaros laiku ponas Georgas dažniau apsilankydavo grafo pilyje. Jo pasigesdavo, jei ilgiau neatvykdavo.

— Kaip gausiai Dievulis apdovanojo jus, palyginti su mumis, kitais vargšeliais! — kalbėjo jam Emilijė. — Ar jūs bent nusituokiate apie tai?

Georgui tiko, kad graži jauna mergaitė jaučiasi žiūrinti į jį aukštyn, ir tuomet ji jam atrodydavo nepaprastai apdovanota gabumais.

O generolas jautėsi vis labiau ir labiau įsitikinęs, kad ponas Georgas negalįs būti rūsio gyventojų vaikas.

— Jo motina, teisybė, buvo itin šauni moteriškė, — sakė jis, — tą aš turiu pripažinti net jai į karstą atgulus.

Vasara išėjo, žiema atėjo, vėl buvo kalbama apie poną Georgą. Jis net pačiuose aukštutiniuose visuomenės sluoksniuose buvo laukiamas svečias, mielai priimamas, generolas jį sutiko sykį rūmų baliuje.

Ir generolo namuose rengė balių dėl mažytės Emilijės; kilo klausimas: ar poną Georgą kviesti?

— Ką kviečia karalius, tą gali kviesti ir generolas! — tarė generolas ir pakilo bent per colį nuo žemės.

Ponas Georgas buvo pakviestas, ir atėjo, ir princai dalyvavo, ir grafai, ir šoko visi už kits kitą geriau; tačiau Emilijė tešoko tik pirmąjį šokį, ji netyčia paslydo, nikstelėjo truputį koją, nelabai, bet jaučiamai, todėl reikėjo pasisaugoti, liautis šokus ir tik žiūrėti, kaip kiti šoka; ji sėdėjo sau ir žiūrėjo, ir architektas stovėjo jai prie šalies.

— Jūs turbūt padovanosit jai visą Petro baziliką! — tarė praeidamas generolas ir šypsojo taip, kaip patsai prielankumas.

Su ta pačia prielankumo šypsena jis po keleto dienų priėmė poną Georgą. Vaikinas, matyt, atėjo padėkoti už balių, nes šiaip koks gi kitas reikalas būtų jį čia atvedęs? Ho ho, koks! Negirdėtas neregėtas, neįmanomas tiesiog! Papaikusius žodžius kalbėjo jis, generolas vos begalėjo tikėti savo ausimis; „kolosališką nesąmonę“ išpyškino tasai vaikinas, pasiūlė tokį dalyką, kokio net įsivaizduoti negalima: jis paprašė mažytės Emilijės rankos.

— Žmogau! — tarė generolas ir išraudo kaip burokas.— Aš visai nesuprantu jūsų! Ką jūs kalbat?! Ko jūs norit?! Aš jūsų nepažįstu! Pone! Vaikine! Užsimanėt brautis į mano namus! Ar dar man galima čia būti, ar jau nebegalima?

Ir jis žengė atbulas į savo miegamąjį, pasuko duryse raktą ir paliko poną Georgą vieną stovėti. Tas pastovėjo pastovėjęs, apsigręžė ir išėjo.

Koridoriuje laukė Emilijė.

— Mano tėvas atsakė?.. — klausė ji drebančiu balsu.

Georgas paspaudė jai ranką.

— Jis bėgte pabėgo nuo manęs! Bet — ateis tinkamesnis laikas!

Emilijės akys buvo pilnos ašarų. Iš jaunojo vyro akių švietė pasitikėjimas savimi ir narsa, o saulutė iš dangaus švietė jiedviem abiem ir laimino juodu.

Generolas sėdėjo savo kambary ir virė nirtuliu, taip, virte virė, kai kada pratrūkdamas žodžiais, šūksniais:

— Beprotybė! Pasiuto sargo vaikas!

Nepraėjo nė valandos, ir jau generolienė sužinojo apie tai iš paties generolo lūpų. Ji pasišaukė Emiliję ir užsidarė su ja.

— Vargše vaikeli! Šitaip tave įžeisti! Šitaip įžeisti mus! Tavo pilnos akys ašarų, bet jos pritinka tau! Su ašaromis tu atrodai žavingai! Tu dabar panėši į mane mano jungtuvių dieną. Verk, verk, mažyte Emilije!

— Taip, turiu verkti, — tarė Emilijė, — kad tu ir tėvas nesutinkate!

— Vaike! — sušuko generolienė. — Tu nesveika! Tu kliedi, o man jau užeina baisi galvos sopė! O, kokia nelaimė ištiko mūsų namus! Nevaryk savo motinos į karstą, Emilije, nes tu nebeturėsi motinos!

Ir generolienės akys pašlapo, nes jai buvo nepakeliama galvoti apie savo pačios mirtį.

Laikraštyje buvo paskelbti naujieji paskyrimai: ponas Georgas paskirtas profesoriumi, gauna penktosios klasės tarėjo rangą.

— Gaila, kad jo tėvai jau po žeme ir nebegauna paskaityt apie tai! — kalbėjo naujas sargas su sargiene, kurie dabar gyveno rūsyje po generolu; jie žinojo, kad naujasis profesorius gimęs augęs tame butuke, kur jie gyvena.

— Dabar jis turės rango mokesčius mokėti, — sakė sargas.

— Taigi. O juk tai didelis dalykas sargo vaikui, — sakė sargienė.

— Mokėti aštuoniolika talerių kas metai, — sakė sargas, — taip, tai didelė suma.

— Ne, aš kalbu apie jo aukštą padėtį, — sakė sargienė. — Manai, jam sopės galva dėl tų mokesčių, jis gi uždirbs šimteriopai tiek! O dar ir turtingą pačią gaus. Jei mudu turėtumėm vaikų, žmogeliuk, tai ir mūsų sūnus galėtų išeiti į architektus ir profesorius!

Gerai buvo kalbama apie Georgą rūsyje, gerai buvo kalbama apie jį ir antrajame aukšte, senasis grafas leido sau tatai. O progos kalbėti davė Georgo vaikystės dienų piešiniai. Kodėl? Išėjo sykį šneka apie Rusiją, apie Maskvą, čia užkliuvo ir kremlius, kurį Georgas dar mažas būdamas kitados nupiešė panelei Emilijei. Daug jis buvo pripiešęs, bet ypač vieną paveikslą įsiminė grafas — tai buvo „Mažosios Emilijės pilis“, kur ji miegojo, kur ji šoko, kur ji svečius priiminėjo. Profesorius esąs didžių gabumų vyras, jis savo dienas tikriausiai užbaigsiąs pačiame aukštutiniame range, tad nesą negalima, jog jis ir iš tikrųjų įstengtų pastatyti pilį damai, kuri dabar dar tokia jauna — kodėl gi ne?

— Tas jo juokavimas buvo ypatingas, — tarstelėjo generolienė, grafui išėjus. Generolas papurtė galvą, kažką sau vienas svarstydamas, paskui išjojo pasijodinėti su pakaliku priderančiame atstume ir sėdėjo dar išdidžiau nei paprastai ant savo aukšto žirgo.

Buvo Emilijės gimtadienis. Gėlės ir knygos, laiškai ir vizitinės kortelės plaukė. Generolienė pabučiavo ją į lūpas, generolas į kaktą — jie buvo meilingi tėvai. Jie ir Emilijė susilaukė aukštųjų svečių, atsilankė net du princai. Ėjo šneka apie balius ir teatrą, apie diplomatų pasiuntinystes, apie imperijų ir karalysčių valdymą. Ėjo šneka apie gabiuosius žmones, apie savo krašto žymenybes, taip buvo užsimintas ir jaunasis profesorius, ponas architektas.

— Jis kuria sau nemirtingumą! — sakė jie.— Jis įsikurs tikriausiai ir vienoje iš pirmųjų mūsų šeimų!

— Vienoje iš pirmųjų mūsų šeimų! — pakartojo vėliau generolas, kai liko vienu du su generoliene. — Ką, kažin, jie turi galvoje?

— Aš žinau, į ką ši užuomina taiko! — tarė generolienė. — Tik aš nesakysiu! Aš to negaliu nė įsivaizduoti! Viskas Dievo valioj! Bet — man būtų labai keista!

— Man irgi! — tarė generolas. — Aš nė kokios minties neturiu galvoje!

Ir jis ėmė galvoti, laukdamas, kad gal pasiseks ką sugalvoti. Nelabai, žmogau, sugaudysi, kokiais keliais teka iš aukštybių malonės, karaliaus malonė, Dievo malonė, gana, kad visos tos malonės teka jaunajam Georgui. Bet mes primiršom gimtadienį.

Emilijės kambarys kvepėjo išvien nuo gėlių, draugų ir draugių suneštų, stalas stovėjo nukrautas gražiomis dovanomis, sveikinimais, atminimais, tik nieko nuo Georgo, jis negalėjo ateiti, bet ir nereikėjo, visi namai buvo pilni jo atminimų. Net iš kamarėlės po laiptais žvilgčiojo jo atminimo gėlelė: iš ten Emilijė žvilgčiojo, kai degė langų užuolaidos, o Georgas atėjo kaip pirmasis ugniagesys. Dirstelėjai pro langą, ir akacijos medis priminė vaikystę. Žiedai ir lapai buvo nubyrėję, bet pats medis stovėjo apšerkšnijęs it milžiniška koralo šaka; ir mėnulis švietė pro šakas giedras ir didelis, ir, nors labai mainus, nepersimainęs, toks pat, kaip tada, kai Georgas su mažyte Emilije dalinosi duonos rieke.

Ji išsiėmė iš stalčiaus carų pilį ir savo pačios pilį, Georgo dovanotus atminimui piešinius, žiūrinėjo juos, ir daug visokių minčių jai kilo: prisiminė aną dieną, kaip ji, tėvo nei motinos nepastebėta, nulipo į rūsį pas merdėjančią sargienę, sėdėjo pas ją, laikė jos ranką, girdėjo paskutinius jos žodžius: „Palaiminti! — Georgas!" Motina mąstė apie savo sūnų. Dabar Emilijė šiuos žodžius aiškinosi saviškai. Taip, Georgas irgi buvo jos gimimo dienos baliuje, tikrai!

Rytojaus dieną — taip jau susidėjo — vėl buvo gimtadienis namuose: generolo gimtadienis. Jis buvo gimęs viena diena vėliau už savo dukterį, tik, žinoma, daugeliu metų anksčiau. Vėl plaukė dovanos, o tarp jų puikus balnas, patogus ir brangus, tik vienas iš princų teturėjo tokį. Kas čia galėjo jį atsiųsti? Generolas buvo sužavėtas. Prie balno rado raščiuką; jei jame būtų buvę parašyta „Dėkui už vakarykščią“, tai galėtume jau atspėti, kieno čia dovana, bet parašyta buvo taip: „Nuo vieno tokio, kurio Ponas Generolas nepažįsta.“

— Kur rasi, ko aš nepažinčiau! — tarė jis. — Aš visą pasaulį pažįstu!

Ir jis mintimis pereiliojo per visą aukštąją visuomenę: pažino ten visus.

— Ta dovana mano žmonos! — tarė jis pagaliau. — Ji nori mane paintriguoti! Charmant!

Bet ji nė nemanė jo intriguoti, tie laikai jau buvo praėję.

Ir vėl buvo iškilmingas pobūvis, tik nebe generolo namuose — tai buvo kostiumuotas balius pas vieną iš princų; buvo leistos ir kaukės. Generolas persirengė Rubensu: ispaniški drabužiai, mažytė mezginių apykaklaitė, špaga, puiki laikysena. Generolienė buvo madam Rubens: juodo aksomo suknia, užsagstyta lig pat pagurklio, nors karšta baisiausiai, ant kaklo girnapusė, atseit plačiausia klostinių apykaklė, visai kaip tame olandiškame paveiksle, kurį generolas turi, kur ypač dailios moters rankos, visai, visai kaip generolienės rankos.

Emilijė buvo Psichė, visa vienų muslinų ir mezginių. Ji buvo tarsi ore plaukiantis gulbės pūkas, jai nereikėjo nė sparnų, juos ji nešiojo tik kaip Psichės požymį.

Spindesys, prašmatnybė, šviesos ir gėlės, prabanga ir skonis... Taip daug ko buvo matyti, jog madam Rubens

rankos liko visai nepastebėtos. Juodas Domino, su akacijos žiedų keke prie kepurėlės, šoko su Psiche.

— Kas tas toks? — klausė generolienė.

— Jo karališkoji aukštenybė! — tarė generolas. — Esu tikras, pažįstu jį iš rankos paspaudimo!

Generolienė abejojo.

Generolas Rubensas neabejojo, prisiartino prie juodo Domino ir jam į delną įrašė karaliaus monogramą, ji tačiau buvo nuneigta, tik duota nuoroda:

— Balno devizas! Vienas toks, kurio jūs nepažįstat, ponas generole!

— Bet juk aš jus pažįstu! — tarė generolas. — Jūs atsiuntėt man balną!

Domino pakėlė ranką ir dingo tarp kitų.

— Kas tas juodas Domino, su kuriuo tu šoki, Emilije? — klausė generolienė.

— Aš jo vardo neklausiau! — atsakė toji.

— Užtat kad žinojai! Tai profesorius! Jūsų globotinis, ponas grafe, yra čia! — kalbėjo toliau generolienė, kreipdamasi į grafą, stovintį artumoj. — Tas juodas Domino su akacijos šakele!

— Galbūt, malonioji ponia! — atsakė grafas.— Tačiau ir vienas iš princų yra taip pat kaukėtas.

— Aš pažįstu iš rankos paspaudimo! — tarė generolas. — Princas balną atsiuntė! Esu taip tikras, jog galėčiau jį užkviesti pietų.

— Užkvieskit. Jei čia princas, tai ateis tikrai, — tarė grafas.

— O jei tasai kitas, tai neateis! — tarė generolas ir priėjo prie juodo Domino, šnekučiuojančio su karaliumi. Generolas ypatingai pagarbiai išsakė kvietimą kartu su noru susipažinti; jis šypsojosi — taip buvo tikras, ką jis užsikviečia; jis kalbėjo balsiai ir raiškiai.

Domino nusiėmė kaukę: tai buvo Georgas.

— Ar pakartosite, ponas generole, kvietimą? — klausė jis.

Generolas pasidarė bent coliu aukštesnis, jo stotas tapo dar didingesnis, jis žengė du žingsnius atgal ir žingsnį pirmyn, kaip menuete, o į jo veidą susirinko tiek orumo ir išraiškingumo, kiek tik begali tilpti iškilniame generolo veide.

— Aš niekad savo žodžių neatsiimu! Jūs esate užkviestas, ponas profesoriau!

Ir jis nusilenkė, dirsčiodamas į karalių, kuris tikriausiai girdėjo viską.

Ir iškėlė generolas pietus, bet kviesti buvo tik senasis grafas ir jo globotinis.

„Jei jau kojos po stalu, — mąstė Georgas, — tai, vadinasi, pradžia padaryta!“ Tikrai, pradžia buvo padaryta, ir ne bet kokia, — iškilminga.

Georgas atėjo ir — generolas turėjo pripažinti — šnekėjo visai kaip aukštosios visuomenės žmogus, buvo nepaprastai įdomus, generolas gavo nuolat kartoti savąjį „charmant“. Generolienė apie savo pietus pasipasakojo kitoms ponioms, tarp jų ir vienai rūmų damai, ir toji, viena iš protingiausiųjų, įsiprašė užkviečiama, kai kitą sykį atsilankysiąs ponas profesorius. Tad reikėjo ir vėl jį kviesti, atėjo, ir vėl buvo charmant, ir pasirodė, kad jo mokama net šachmatais žaisti.

— Jis ne rūsio kilmės! — kalbėjo generolas. — Jis tikriausiai kokio kilmingo vyro sūnus. Daug yra tokių sūnų; vaikinas čia niekuo dėtas.

Ponas profesorius, kuris lankėsi karaliaus namuose, galėjo puikiausiai lankytis ir generolo namuose, bet kad juose jis pasidarytų namiškis, apie tai čia nebuvo jokios kalbos, tik visas miestas tokias kalbas kalbėjo.

Jis kilo ir kilo. Malonių rasa leidosi iš aukštybių!

Todėl nebebuvo staigmena, kad, kai profesorius tapo valstybės tarėju, Emilijė tapo tarėjiene.

— Gyvenimas yra arba tragedija, arba komedija, — kalbėjo generolas. — Tragedijoj įsimylėjėliai miršta, komedijoj kelia vestuves.

Juodu iškėlė vestuves. Paskui pasigimdė tris šaunius berniukus, tik ne visus tris iš karto.

Mieli berniūkščiai jodinėdavo raiti ant lazdučių po kambarius ir sales, kai viešėdavo pas senelius. Ir generolas tada jodinėdavo ant lazdutės, vydavosi juos iš paskos.

— Aš už žokėjų mažyčiams valstybės tarėjams!

Generolienė, būdavo, sėdi ant sofos ir šypso, net kai galvos sopės kamuoja.

Taip iškilo Georgas. Jis kilo paskui dar ir aukščiau, kitaip nebūtų buvę verta nė šnekėti apie sargo vaiką.

Laiminga šeima

Visų didžiausias pas mus žalias lapas yra, be abejo, varnalėšos lapas: prisidengi juo pilvuką — turi prikyštę, užsidengi galvą, kai lietus lyja, — še tau ir skėtis, nes jis pašėlusiai didelis. Varnalėša niekad neauga viena, o kur jau įsimetė viena, tuoj priželia jų tiek ir tiek — tikras gausybės lobis. Ir tasai lobis — ganykla sraigėms. O sraigės, didelės, baltos, buvo senais laikai valgomos: iš jų darydavo frikase, aukštieji ponai jas valgydavo ir sakydavo: „A, kaip skanu!“ — nes jie išties manydavo, kad labai skanu. Tos sraigės misdavo varnalėšų lapais, užtat varnalėšas tuomet sodindavo tyčia.

Buvo vienas toksai senas dvaras, kur jau kadai niekas nebevalgė sraigių, ir jos išnyko; neišnyko tačiau varnalėšos: jos augo ir augo, užaugo visus takus, visas lysves, nieko joms niekas nebegalėjo padaryti — sužėlė ištisas varnalėšų miškas. Tik kur ne kur bešiurpsojo viena kita užsilikusi obelis ar slyva, antraip nebūtum nė permanęs, kad ten sodo būta. Visur iš vieno žaliavo varnalėšos, o jose gyveno paskutinė senų senutėlių sraigių pora.

Jos nė pačios nebežinojo, kiek joms metų; jos tik atminė gerai, kad kitados jų buvo daug daugiau, kad jos kilu-

sios iš vienos kilnios giminės, atgabentos čia iš svetimo krašto, ir kad šitas miškas sodintas joms ir jų padermei. Niekad per gyvenimą jos nebuvo buvusios kitur, kaip tik šitame miške, tačiau žinojo, kad dar kažkas yra pasaulyje, kas vadinasi dvaras, kad dvare sraiges verda, ir tada jos pasidaro juodos, ir tada jas deda į sidabro dubenį, bet kas toliau daroma, to jos nežinojo. Kaip ten tikrai yra, kai tave išverda ir į sidabro dubenį padeda, jos nestengė įsivaizduoti, tik manė, jog tai turbūt labai šaunu ir didžiai iškilnu! Nei karkvabalis, nei rupūžė, nei sliekas, klausiami tuo reikalu, negalėjo nieko doro joms pasakyti — nė vienas iš jų nebuvo nei išvirtas buvęs, nei į sidabro dubenį padėtas.

Senosios baltosios sraigės buvo visų iškilniausios, tą jos žinojo. Miškas buvo joms gyventi, o dvaras — joms virti ir į sidabro dubenį dėti.

Dabar jos gyveno labai vienišos ir laimingos, o kad pačios neturėjo vaikų, tai pasiėmė augintinį, paprastą mažiuką sraigiuką, ir ugdė jį kaip tikrą savo vaiką. Tačiau mažiukas neaugo ir neaugo didelis, nes jis buvo paprastųjų sraigių veislės. Tuo tarpu tėvai, labiausiai motina, tarėsi pastebinti, kaip vaikas einąs didyn, ir ji prašė tėvą, jei to nematąs šiaip, apčiupinėti jo kiautą. Tėvas apčiupinėjo ir pripažino, kad motina sakanti tiesą.

Vieną dieną ėmė smarkiai lyti.

— Klausyk tiktai, kaip būgnija į varnalėšų lapus: pap, pap, pap! — tarė tėvas.

— Užlis ir mums! — tarė motina. — Žiūrėk, jau teka stiebais! Pamatysi, kaip čia bus šlapia. Aš tik džiaugiuosi, kad mes turime tokius gerus namus, kad mūsų vaikutis irgi turi. Kas ką nori, tegu sako, bet mes esame aprūpinti geriau nei visi kiti padarai; iš to matyti, jog esame ponija pasaulyje! Mes iš prigimimo turime namus, ir varnalėšų

miškas užsodintas mums! Įdomu, kaip toli jis eina ir kas yra anapus miško.

— Kas ten bus, nieko nėr, — tarė tėvas. — Geriau kaip pas mus negali būti niekur, o aš ir nenoriu daugiau ko.

— Taigi! — tarė motina. — Man tiktai norėtųsi nueiti į dvarą, kad ten mane išvirtų ir į sidabro dubenį padėtų. Taip buvo visiems mūsų protėviams, ir, tikėk manim, tai yra nepaprastai kilnus dalykas!

— Tai kad dvaras gal jau visiškai sugriuvęs,— tarė tėvas, — gal jau ir varnalėšomis pervien apžėlęs, jog nė žmonės pereit nebegali. Kita vertus, tai nėra gi koks skubus reikalas, tik tu vis taip baisiai skubi, o ir mažiukas pradeda jau tavo būdu sekti: antai, ėmė per tris dienas ir įsliuogė į pat varnalėšos viršūnę! Man net galva sukasi, kai pasižiūriu į jį tokioje aukštybėje.

— Nei tu barkis, nei ką, — tarė sraigė mama. — Jis juk sliuogia labai atsargiai. Esu tikra, mudu iš jo susilauksim daug džiaugsmo. O juk mes, seniai, ir neturim dėl ko daugiau gyventi, kaip tik dėl vaikų. Bet ar tu jau pagalvojai, iš kur pačią imsim savo vaikui? Kaip manai, gal toliau, varnalėšų girios gilumoj, dar galėtų būti užsilikusių mūsų padermės sraigių?

— Juodųjų sraigių tai susirastų tikrai, — kalbėjo senis, — juodųjų padermės, tų, kur namų neturi; na, bet tai juk prastuomenė, o dar ir jos nosį riečia. Bet mes galim tatai pavesti skruzdėlėms, jos vis bėginėja šen bei ten lyg su reikalais, tai gal žinos, kur mūsų vaikui pačią rasti.

— Žinom, kur nežinosim, — atsiliepė skruzdėlės, — ir ne bet kokią, o visų gražiausiąją, tik kaži ar išeis kas, nes ji — karalienė!

— Niekis, niekis! — sakė seniai. — Tik ar ji namus turi?

— Ji rūmus turi! — atsakė skruzdėlės. — Gražių gražiausius skruzdėlyno rūmus, su septyniais šimtais paradinių durų!

— Na jau ačiū! — atšovė sraigė motina. — To betrūko, kad mūsų sūnus į skruzdėlyną lįstų. Jei jūs nieko geresnio nežinot, mes pavesim tą reikalą mašalams: jie visur skraido, ir lietuj, ir giedroj, jie visą varnalėšų mišką yra išnaršę skersai išilgai.

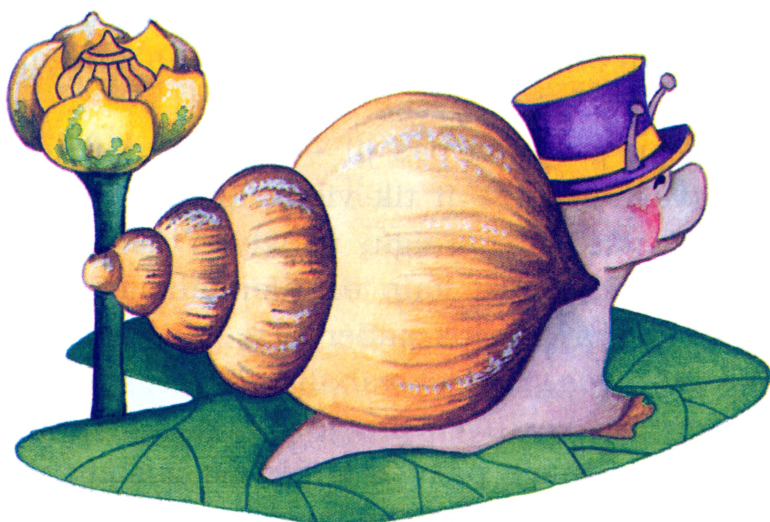
— Mes turim jūsų vaikui pačią! — kalbėjo mašalai. — Šimtas žmogaus žingsnių nuo čia yra agrastų krūmas, jame tupi mažytė sraigė ir turi namus; ji yra visai vieniša ir jau pakankamai sumitusi tekėti. Tik šimtas žmogaus žingsnių nuo čia!

— Tai tegu ji ateina pas jį! — sakė seniai. — Jis turi visą mišką varnalėšų, o ji tik vieną krūmelį agrastų.

Ir atvedė pas jį tą sraigių panelytę. Aštuonias dienas truko josios kelionė, bet kaip tik įdomiausia, jog iš to paaiškėjo, kad ji yra taurios padermės.

Iškėlė vestuves. Šeši jonvabaliai švietė, kiek tik išgalėjo, nors apskritai vestuvės praėjo tykiai ir ramiai, nes senosios sraigės negalėjo pakęsti triukšmo ir siautulio; senoji sraigė mama pasakė gražią kalbą, tėtė negalėjo, nes labai jaudinosi. Tėvai perleido vaikams visą varnalėšų mišką ir pasakė (ką ir visada sakydavo), kad už tą mišką nieko pasaulyje vertesnio nesą ir kad jie, jei dorai, gražiai gyvensią ir dauginsiąsi, pateksią kada nors patys arba jų vaikai į dvarą, būsią juodai išvirti ir į sidabro dubenį padėti. Atlaikę šią kalbą, seniai įsitraukė į savo namus ir jau niekad iš jų nebepasirodė; jie miegojo. Jaunoji sraigių pora dabar viešpatavo miške ir susilaukė gausybės palikuonių; tačiau

jie niekad nebuvo išvirti, niekad jų niekas ir į sidabro dubenį nepadėjo. Iš to jie padarė išvadą, kad dvaras bus galutinai sugriuvęs ir visi žmonės pasaulyje išmirę, o kai niekas jiems neprieštaravo, tai taip turėjo ir būti iš tikrųjų. Ir lietus papeno į varnalėšų lapus, kad jie gautų būgnų muzikos pasiklausyti, ir saulė švietė, kad jiems varnalėšų miškas spalvingiau atrodytų; ir jie buvo labai laimingi, ir visa šeima buvo laiminga, tikrai laiminga.

Skiltuvas

ingsniuoja vieškeliu kareivis: viens du! viens du! Ant pečių jam veršenikė, prie šono — kalavijas. Jis grįžta iš karo namo. Štai sutinka jis keliu seną raganą. Tokia bjauri, tokia sena ragana! Jos apatinė lūpa kabėjo lig pat krūtinės.

— Labą vakarą, kareivi! — tarė ji.— Koks gražus tavo kalavijas ir kokia didelė veršenikė! Puikus tu esi kareivis! Už tai galėtum gauti pinigų, kiek tik norėtum.

— Dėkui tau, raganėle! — atsakė kareivis.

— Aure didelis medis! — tarė ragana, rodydama į netoli stovintį medį. — Jis visas drevėtas. Lipk į medžio viršūnę, ten rasi skylę, pro tą skylę galėsi nusileisti iki pat medžio šaknų. Aš aprišiu tave su virve, kad galėčiau ištraukti, kai tu man riktelėsi.

— Ką aš turiu daryti drevėje? — paklausė kareivis.

— Pasisemti pinigų! — atsakė ragana. — Atmink, kad, nusileidęs dreve žemyn iki pat medžio šaknų, tu pateksi į didelę salę. Ten bus neapsakytai šviesu: salėje dega daugiau kaip trys šimtai lempų. Ten pamatysi trejas duris ir galėsi jas atsidaryti: raktai bus įkišti duryse. Aėjęs į pirmutinį kambarį, pamatysi vidury, ant grindų, didelę dėžę,

o ant jos šunį, jo akys bus didumo kaip puodelio dugnas. Bet tu jo nebijok! Aš tau duosiu savo mėlyną languotą prikyštę; tu ją patiesk ant grindų, paskui pribėk prie šunies, paguldyk jį ant prikyštės, atvožk dėžę ir pasiimk kiek nori pinigų. Čia tebus vienas varis. Jei norėsi sidabro, eik į antrą kambarį. Ten gulės šuva, jo akys bus didumo kaip malūno girnos. Jo taip pat nebijok, paguldyk ant mano prikyštės ir semk sidabrą. Bet jei tau tinka labiau auksas, tai ir jo galėsi gauti, ir dar tiek, kiek tik galėsi panešti; aukso reikės eiti į trečią kambarį. Tiesa, tam šuniui, kur gulės ant aukso dėžės, akys bus kaip bokštai. Tai labai piktas bus šuva. Bet ir jo nėr ko tau bijoti. Pastatyk jį ant mano prikyštės, tada jis nieko tau nedarys, ir imk sau aukso, kiek tik norėsi.

— Tikrai nepaprastas daiktas! — tarė kareivis. — Bet ką aš turėsiu tau už tai duoti, ragana? Juk dykai tu nieko nedarysi!

— Kodėl ne? — atsakė ragana: — aš nei skatiko iš tavęs neimsiu. Tu tik turėsi iš ten man išnešti seną skiltuvą, užmirštą po medžiu mano senutės, kai ji ten buvo paskutinį kartą.

— Gerai, tai rišk man virvę!— tarė kareivis.

— Štai ji, — atsakė ragana, — štai ir mano languota prikyštė.

Kareivis įlipo į medį, nusileido dreve žemyn ir atsidūrė, kaip buvo ragana sakiusi, didelėj salėj, kur degė šimtai lempų.

Jis atsidarė pirmutines duris. Ū! ten gulėjo šuva, jo akys buvo didumo kaip puodeliai: jis piktai pažiūrėjo į kareivį.

— Koks bjaurybė! — šis tarė, pastatė jį ant raganos prikyštės ir prisipylė kišenes varinių pinigų; paskui dėžę

užvožė ir, paguldęs vėl ant jos šunį, įėjo į antrą kambarį. Ten gulėjo šuva, ir jo akys buvo kaip malūno girnos.

— Ko čia žiūri taip išvertęs akis! — tarė kareivis. — Žiūrėk, kad jos tau visai neiššoktų! — Ir paguldė šunį ant raganos prikyštės. Pamatęs dėžėje sidabrą, iškratė visą varį ir prisipylė kišenes ir veršenikę sidabrinių pinigų. Paskui jis įėjo į trečią kambarį. Čia jau tikrai baisu buvo! Gulinčio ten šunies akys buvo didumo kaip bokštai ir sukosi kaktoje kaip ratai.

— Labą vakarą, — tarė kareivis ir pakėlė kepurę: tokio šunies jis dar niekados nebuvo matęs! Bet paskui, gerai jį apžiūrėjęs, tarė sau: „gana!", nukėlė jį nuo dėžės ir atvožė ją. Viešpatie! kiek ten buvo aukso! Tokiais pinigais galėtum nupirkti visą miestą, visas cukrines lėles iš kepyklų, visus cino kareivėlius, visus įnagius ir žaislų arkliukus viso pasaulio. Bent lobis buvo! Beregint kareivis išvertė iš kišenių ir veršenikės visus sidabrinius pinigus ir vietoj jų prisisėmė gryno aukso. Jis taip prigrūdo visas kišenes, veršenikę, kepurę ir pušnis, jog vos begalėjo paeiti. Vienu metu jis liko baisiai turtingas! Šunį jis vėl paguldė ant dėžės, duris užtrenkė ir suriko iš drevės:

— Trauk į viršų, raganėle!

— O skiltuvą ar paėmei? — paklausė ragana.

— Kad jį perkūnas kur!— atsiliepė kareivis: — visai pamiršau. — Ir jis sugrįžo ir paėmė skiltuvą. Tada ragana ištraukė jį laukan, ir jis vėl atsidūrė ant to paties kelio. Jo kišenės, veršenikė, kepurė ir pušnys grūste buvo aukso prigrūstos.

— Kam tas skiltuvas tau reikalingas? — paklausė jos kareivis.

— Tai ne tavo darbas! — atsakė ragana. — Tau pinigai, man skiltuvas. Atiduok greičiau!

— Aure kaip! — tarė kareivis. — Tuojau sakyk, kam tas skiltuvas tau reikalingas, kitaip bematant nukirsiu galvą!

— Nesakysiu! — spyrėsi ragana.

Tada kareivis pagriebė kalaviją ir nukirto raganai galvą — galva kaip kopūstas nušoko žemėn. Paskui visą auksą susirišo į raganos prikyštę, susirišęs užsimetė jį ant pečių, skiltuvą įsidėjo į kišenę ir nudrožė tiesiai į miestą.

Miestas buvo puikus. Kareivis nuėjo į geriausią viešbutį, užsiėmė gražiausią kambarį ir pareikalavo gardžiausių valgių: juk dabar jis buvo turtingas, ir kišenė viską leido jam daryti. Tarnui, šveitusiam jo pušnis, pasirodė, tiesa, labai keista, kad tokio turtingo pono tokios nuplyšusios pušnys: kareivis dar nebuvo spėjęs naujų nusipirkti. Bet antrą dieną jis jau turėjo ir naujas pušnis, ir gražias drapanas. Dabar kareivis buvo didelis ponas, ir visi pasakojo jam apie miesto įstabiausius daiktus, apie karalių ir apie jo gražiąją dukterį.

— Kaip ją pamatyti? — klausė kareivis.

— Jos niekur negalima matyti, — sakė jam visi. — Ji gyvena didelėj vario pily, apstatytoj aukštais bokštais ir aptvertoj didelėmis sienomis. Ją telanko vienas karalius, nes jai pasakyta, kad ji ištekėsianti už prasto kareivio, o to karalius ir girdėti nenori.

„Norėčiau ją pamatyti“, — galvojo kareivis, bet apie leidimo gavimą ir svajoti nebuvo ko.

Tas kareivis ėmė linksmai gyventi: nuolat ėjo į teatrus, dažnai vaikščiojo po karaliaus sodą ir dalino pinigus neturtėliams. Iš jo pusės tas buvo labai gerai — jis pats iš patyrimo žinojo, kaip sunku gyventi žmogui, neturinčiam kišenėj nei skatiko. Dabar jis buvo tikras didžturtis, dėvėjo gražiais drabužiais ir turėjo daugybę draugų; o tie jį visur ir nuolat gyrė, sakydami, kad jis esantis puikus vyras ir

dailus jaunikaitis. Tie pagyrimai kareiviui labai tiko. Bet kaip jis kas dieną leido nemaža pinigų, o daugiau niekur neuždirbo, tai galų gale paliko tik su dviem sidabro pinigėliais kišenėje. Jis turėjo išeiti iš puikaus viešbučio, kur iki šiol gyveno, ir persikraustyti į mažą kambarėlį palėpėje, turėjo pats valytis ir lopytis pušnis. Visi jo draugai išlakstė, ir niekas daugiau nebelankė — kas galėjo taip aukštai pas jį laipioti?

Buvo tamsus vakaras, o kareivis neturėjo kuo žvakės nusipirkti. Tada jis atsiminė, kad kartu su skiltuvu pasiėmęs iš drevės, kur jį buvo įleidusi ragana, ir gabalėlį kempinės. Jis susiieškojo skiltuvą, bet vos skėlė juo į titnagą, ir šoko ugnis, durys atsivėrė, ir įbėgo šuva su akimis didumo kaip puodeliai.

— Ką liepsi padaryti? — paklausė jis.

— Ką aš matau? — sušuko kareivis: — mano skiltuvas tikrus stebuklus daro! Dabar galiu turėti, ko tik noriu! Gauk man kiek pinigų! — tarė jis šuniui.

Bematant šuva kažkur dingo ir netrukus vėl sugrįžo, nešdamas dantyse didelį kapšą pinigų.

Dabar kareivis žinojo, kokį stebuklingą jis gavo skiltuvą. Skelsi kartą — atbėgs šuva, gulėjęs ant vario pinigų dėžės, skelsi du kartus — atbėgs šuva su sidabro pinigais, skelsi tris kartus — atbėgs auksą saugojęs šuva. Dabar jis vėl persikraustė į gražų butą, apsivilko naujus, puikius drabužius, draugai vėl ėmė jį pažinti ir visiems girti jo gerumus.

Taip vieną sykį atėjo jam į galvą:

— Tačiau keistoka, kad negalima pamatyti karalaitės. Visi sako, kad ji didžiai graži; bet kam jai gražumas, jei ji turi sėdėti didelėj vario pily su daugybe bokštų!.. Argi nepavyktų man jos pamatyti?.. Kur mano skiltuvas?..

Ir skėlė jis į titnagą. Tik šoko ugnis, ir stovi jam šuva su akimis kaip puodeliai.

— Dabar, tiesa, pats vidurnaktis, — tarė kareivis, — bet aš norėčiau pamatyti karalaitę nors neilgai.

Šuva tuojau švilpt pro duris ir beregint sugrįžo su karalaite, ta gulėjo jam ant nugaros ir miegojo. Ji buvo tokia graži, jog kiekvienas galėjo pažinti, kad ji tikra karalaitė. Kareivis neiškentė ir pabučiavo ją — jis buvo tikras karys.

Paskui šuva parnešė karalaitę vėl namo. Ryto metą, karaliui ir karalienei susėdus pusryčiauti, karalaitė papasakojo jiems, kad praėjusią naktį ji sapnavusi nuostabų sapną apie šunį ir kareivį: kad ji jojusi ant šunies ir kareivis ją pabučiavęs.

— Tai bent istorija! — tarė karalienė.

Kitą jau naktį vienai senai karaliaus rūmų damai buvo liepta karalaitę saugoti, kad galima būtų sužinoti, ar čia tikrai buvęs sapnas arba kitas koks daiktas.

Kareivis vėl įsigeidė pamatyti karalaitę, šuva vėl nubėgo pas ją nakčia ir paėmęs išdūmė su ja iš pilies. Bet ta rūmų dama taip pat ne žioplė buvo: ji šoko vytis ir nubėgo taip pat greitai paskui jį. Pamačiusi, kad šuva įlėkė į vienų didelių namų duris, ji tarė sau: „Dabar aš žinau vietą!“ ir užrašė ant durų su kreida didelį kryžių. Paskui ji sugrįžo namo ir atsigulė; šuva karalaitę vėl parnešė į pilį. Bet, pastebėjęs kryžių ant durų, kur gyveno kareivis, jis paėmė kreidos kąsnelį ir prirašė kryžių ant visų miesto durų. Tas buvo labai gudriai sugalvota, nes dabar karaliaus rūmų dama nebegalėjo rasti jos pažymėtų namų.

Anksti rytą karalius, karalienė, ta dama ir visi karininkai išėjo žiūrėti, kur karalaitės naktį būta.

— Čia! — tarė karalius, pamatęs pirmąsias kryžium paženklintas duris.

— Ne, čia! — atsakė karalienė, pastebėjusi antrąsias duris su tokiu pat kryžium.

— Šit dar vienas kryžius! Aure ten dar kitas! — šaukė visi. Kur tik pažvelgs, visur ant durų kryžiai. Tuomet jie pamatė, kad iš jų ieškojimo nieko nebus.

Bet karalienė buvo labai išmintinga moteriškė, išmanė truputį daugiau, negu važinėtis karieta. Ji pasiėmė savo dideles aukso žirkles, atkirpo šilko skiautelę ir pasiuvo dailų maišiuką, tą pripylė smulkiausių grikių kruopų ir prisegė karalaitei prie nugaros. Paskui pradūrė maišiukui skylelę, kad byrėtų kruopos visu keliu, kur karalaitę neš.

Naktį šuva vėl atkako, užsidėjo karalaitę sau ant nugaros ir nulėkė pas kareivį, o tas be galo pamilo karalaitę ir labai norėjo ją vesti.

Šuva ir nepastebėjo, kad visas kelias nuo pilies lig pat kareivio buto pribyrėjo kruopų. Tokiu būdu, kitą dieną karalius ir karalienė galėjo sužinoti, kur jų dukters būta. Tada jie liepė kareivį suimti ir įmesti į kalėjimą.

Ten jis ir sėdėjo. O, kaip ten buvo tamsu ir ilgu! Jam dar sakė: „Rytoj tave kars!“ Nelabai malonu buvo girdėti panašius dalykus! O skiltuvą jis buvo viešbuty pamiršęs.

Kitą rytą jis išvydo pro savo geležimis apkaltą langelį žmonių minias traukiant iš miesto prie kartuvių. Jis girdėjo mušant būgną, matė susirinkusius kareivius. Visi gyventojai buvo išėję iš savo namų; tarp jų buvo ir vienas kurpiaus mokinys su prikyšte ir klumpėmis. Jis taip skubindamasis bėgo, jog viena klumpė jam nusmuko nuo kojos ir susidavė stačiai į tą sieną, už kurios sėdėjo kareivis ir žiūrėjo pro lango geležinius virbus.

— Ei tu, klausyk! Kur taip galvą trūksti? — suriko jam kareivis. — Juk be manęs nieko nebus. Geriau nubėk į mano butą ir atnešk iš ten man skiltuvą, tai gausi keturis šilingus. Tik bėk, kiek gali!

Berniokas, žinoma, labai norėjo gauti keturis šilingus, nelaukdamas nubėgo, atnešė kareiviui skiltuvą ir... bet mes netrukus pamatysime, kas toliau buvo.

Už miesto buvo pastatytos didelės kartuvės. Aplinkui stovėjo kareiviai ir šimtai tūkstančių žmonių. Karalius su karaliene sėdėjo puikiame soste, o priešais juos — teisėjai ir visa karaliaus taryba.

Kareivis jau stovėjo ant viršutinės laiptų pakopos; bet kada jau norėjo jam nerti kilpą ant kaklo, jis tarė, kad paskutinis nekaltas nuteistojo noras visados esti išklausomas, ir prašė leidimo išrūkyti vieną pypkę — juk tai paskutinė pypkė, kurią jis savo gyvenime rūkys.

Karalius, žinoma, jo prašymo neatmetė. Tada kareivis išsiėmė savo skiltuvą ir pradėjo skelti: viens — du — trys. Beregint atbėgo visi trys šunys: vieno akys kaip puodeliai, antro — kaip girnos ir trečio — kaip bokštai.

— Gelbėkite mane nuo kartuvių! — sušuko kareivis.

Šunys šoko ant teisėjų ir patarėjų, griebė vienus už kojų, kitus už nosies ir bloškė taip aukštai į orą, jog tie, krisdami žemyn, visai susikūlė.

— Nenoriu! — tarė karalius. Bet visų didžiausias šuva sučiupo jį ir karalienę ir nutėškė nuo sosto. Išsigando kareiviai ir žmonių minios ir išsigandę ėmė šaukti:

— Gerasis kareivi! Imk karalaitę ir būk mūsų karalium!

Po to kareivį įsodino į karaliaus karietą. Šunys bėgo priešais ir šaukė „valio“, vaikai pirštais švilpė, o kariuomenė jam garbę davė.

Karalaitė išėjo iš vario pilies ir liko karalienė. Tas, tiesą pasakius, jai labai malonu buvo. Vestuves kėlė visą savaitę. Šunys tupėjo už stalo ir vartė dideles akis.

Butelio kaklas

nkštoje, kreivoje gatvelėje tarp daugybės skurdžių namukų stovėjo vienas, labai siauras, labai aukštas namas fachverko sienomis, vargiai begyvas, vos negriūvąs. Vargani žmonės gyveno jame, o varganiausia buvo palėpės kamarėlė, kur priešais langutį kabėjo saulės šviesoje senas sukrypęs narvelis, neturįs net padoraus puoduko paukšteliams gerti, o tik butelio kaklą, kamščiu užkimštą ir apverstą. Prie atdaro lango stovėjo sena mergina, ji ką tik apkaišė narvelį laukinėmis mėtomis; narvelyje straksėjo nuo laktelės ant laktelės čivyliukas ir giedojo, giedojo, jog skambėjo vien.

— Taigi bepigu tau giedoti! — sakė butelio kaklas, tik ne taip, kaip mes sakome, nes butelio kaklas negali kalbėti, bet jis taip pagalvojo sau vienas, kaip kartais ir mes, žmonės, pagalvojame. — Taigi bepigu tau giedoti, kai visus narius sveikus turi. Pabūtum tu mano vietoj, kad nebeturėtum visos apatinės kūno dalies, tiktai kaklą ir burną, ir tą pačią kamščiu užkimštą, tai negiedotum. Tačiau vis vien gerai, kad nors kas gali džiaugsmą reikšti! Aš, deja, nebegaliu, nė pagrindo nebeturiu. O galėjau kitados, kai buvau sveikas butelis, kai iš manęs kamštį traukė — ha,

tada mane dainoriumi vadino, didžiuoju dainoriumi! Matai, aš viešėjau draug su kailiaus šeima iškyloje, miške, ir tuomet buvo sutartos jų dukters vestuvės — atmenu gražiai, tarytum vakar būta! O, kiek daug mano pergyventa visko, kai pagalvoji! Juk aš perėjęs per ugnį ir vandenį, buvęs juodžiausioj žemėj ir šviesiausiose aukštybėse, kur mažai kieno tebūta, o dabar šit kabaliuoju priešais paukščiuko narvelį ore ir saulėje. Žinote, verta, tikrai verta pasiklausyti mano istorijos, tik jos aš neapsakinėsiu balsu, užtat kad negaliu.

Ir jis apsakė pats savyje, atseit, permąstė pats savyje savąją istoriją, kuri išties buvo įstabi, o mažas paukščiukas džiaugsmingai čiulbėjo savąją giesmelę, o žemai, gatvėje, kas važiavo, kas pėsčias ėjo, ir kiekvienas galvojo savo, o kitas išvis nieko negalvojo, užtat butelio kaklas galvojo ir galvojo.

Jis prisiminė liepsningą lydymo krosnį fabrike, kur jį įpūtė į gyvenimą. Jis minė gerai, koks pats buvo karštas iš pradžių, jog žiūrėjo į žioruojančią krosnį, savo gimtinę, ir baisiai norėjo šokti jon atgal, ir kaip pamažu, aušdamas ir vėsdamas, ėmė jaustis patogiai ten, kur buvo. Jis tada stovėjo įrikiuotas didžiuliame pulke savo brolių ir seserų, vis iš tos pat lydytos tešlos, tik vieni buvo išpūsti šampano buteliais, kiti alaus buteliais, o tai juk skirtumas! Vėliau, atsidūrus plačiajame pasaulyje, gali, žinoma, atsitikti, kad į alaus butelį pripila brangiausio vyno, o į šampano butelį — batų tepalo, bet juk iš veislės žymių matyti, kas yra kokio gimimo: bajoras — tai vis bajoras, net jeigu jo gyslose batų tepalas.

Visi buteliai buvo bemat supakuoti, mūsiškis irgi. Tuomet jis nemanė, kad galų gale beliks tik jo kaklas ir tarnaus paukšteliui gertuve, nors, beje, tai ne taip jau niekinga: vis, mat, esi šis tas. Mūsų butelis ir jo draugai pamatė

dienos šviesą, kai nukeliavo į vyno prekybos rūsį; čia juos išpakavo ir pirmąkart išplovė — tai juokinga, kai tau vidurius plauna! Po to jis gulėjo tuščias ir neužkimštas ir jautė savy keistą tuštumą, jam stigo kažko, bet nė pats nežinojo ko. Tada jį pripylė skanaus, puikaus vyno, užkimšo kamščiu, užlakavo, užlipino ant šono „Prima Sorte", ir jis pasijuto nelyginant per egzaminus gavęs visų geriausiąjį pažymį, bet vynas buvo išties geras, o ir butelis geras. Kai esi jaunas, tai esi poetas! Ir štai mūsų butelio vidus traukė dainą apie daiktus, kurių pats neišmanė, — apie žalius saulėtus kalnus, kur vynas auga, kur linksmos mergaitės ir smagūs vaikinai dainuoja ir bučiuojasi, apie tai, koks puikus dalykas — gyventi! Visa tai skambėjo vienu gausmu butelyje, kaip kad skamba jaunuose poetuose, kurie dažnąsyk irgi nieko patys apie tai neišmano.

Vieną rytą tą butelį nupirko. Kailiaus pasiuntinukas parnešė geriausio vyno butelį, tasai pateko į krepšį šalia kumpio, dešros ir sūrio; ten dar buvo gryniausio sviesto, balčiausios duonos; kailiaus duktė pati sudėstė viską. Ji buvo tokia jaunutė, tokia graži, rudos jos akys pačios juokėsi, ir aplink lūpas šypsenukė dėstėsi, jos smulkios rankos buvo minkštos ir baltos baltos, o kaklas ir krūtinė dar daug baltesnė. Tik akį metęs, matei, kad ji — viena gražiausiųjų miesto merginų, o dar jaunikiui nepažadėta.

Visa šeimyna išvažiavo į mišką. Krepšys su valgiais stovėjo ant mergaitės kelių. Butelio kaklas kyšojo tarp baltos staltiesės kampų. Kamštis, užlietas raudonu laku, žiūrėjo mergaitei tiesiai į veidą. Bet jis žiūrėjo ir į jauną šturmaną, sėdintį greta mergaitės. Tai buvo jos vaikystės draugas, portretų tapytojo sūnus. Jis ką tik puikiai išlaikė šturmano egzaminus, o rytoj turėjo išplaukti laivu į didelę kelionę, į tolimas šalis. Kol susiruošė iškylon, daug buvo šnekama

apie tą kelionę, o mergaitės veide nedaug džiaugsmo dėl to tesimatė.

Miške abu jauni žmonės ėjo pasivaikščioti, jie šnekėjosi — apie ką? — to butelis negirdėjo, jis gi tupėjo valgių krepšyje. Ilgai laukti teko, kol jį iš krepšio iškėlė, bet kai iškėlė, tai jis pamatė, kad jau čia įvykę linksmų dalykų: visų akys juokėsi, taip pat ir mergaitės akys juokėsi, bet ji šnekėjo mažiau, ir jos skruostai raudo kaip rožės.

Tėvas paėmė pilną butelį, paėmė kamščiatraukį. Žinote, įstabus tasai pirmas kartas, kai tave atkemša! Butelio kaklas niekad nebeužmiršo tos iškilmingos akimirkos, kaip smagiai šovė, kai kamštis iš jo sprūdo, kaip po to vynas šnekėdamas tekėjo į taures.

— Į sužadėtinių sveikatą! — tarė tėvas, ir visi išgėrė taures iki dugno, ir jaunasis šturmanas pabučiavo savo gražią sužadėtinę.

— Dieve duok laimingai! — pasakė abu senukai.

Jaunasis vaikinas vėl pripylė taures:

— Laimingai sugrįžti ir iškelti vestuves po metų lygiai šią pat dieną! — sušuko jis. O kai taurės jau buvo tuščios, jis ėmė butelį ir pakėlė aukštyn: — Tu drauge buvai gražiausią mano gyvenimo dieną, tu neturi daugiau niekam kitam tarnauti!

Ir sviedė butelį aukštai į orą.

Nemanė sužadėtinė, kad jai teks dar kada matyti tą butelį oru lekiant, bet — teko.

O butelis tada nukrito į nendrių tankynę miško ežerėlio pakraštyje. Butelio kaklas gerai mena, kaip jis ten gulėjo ir mąstė: „Aš juos vaišinau vynu, o jie mane vaišina dumblinu vandeniu, bet, žinoma, be pikto noro.“ Sužadėtinių ir smagių senukų matyti jis nebegalėjo, bet ilgai dar girdėjo juos linksmai šūkaujant ir dainuojant. Paskui atėjo

du kaimo vaikiščiai, landė po nendres, pamatė butelį ir pasiėmė jį; jis dabar vėl turėjo šeimininkus.

Tie vaikiščiai gyveno pamiškės trobelėje. Vakar vyresnysis jų brolis, jūreivis, paleistas atostogų, buvo atėjęs atsisveikinti, nes tuojau turėjo išplaukti į tolimą kelionę, tad motina dabar pakavo jam šio ir to į krepšį, kurį tėvas vakare ketino nunešti miestan, norėdamas dar sykį pasimatyti su sūnumi ir išlydėti jį savo ir motinos laiminimais. Į krepšį buvo įdėtas ir mažas buteliukas degtinės, sutaisytos su žolelėmis bei šaknelėmis; šit parėjo berniūkščiai ir parsinešė rastą tuščią butelį, daug didesnį ir stipresnį, į kuri tilpo kur kas daugiau nei į aną mažiuką, ogi degtinė buvo gera, itin sveika skrandžiui, nes į ją buvo dėta jonažolės. Butelį pripylė nebe raudonojo vyno, pripylė karčių lašų, bet ir šitie gerai tiko — skrandžiui. Tad į krepšį pateko dičkis butelis, o ne anas mažiukas. Taip mūsų butelis vėl išvyko į kelionę, jis nukako į laivą su Peteriu Jensenu, ir kaip sykis į tą patį laivą, kuriuo plaukė jaunasis šturmanas; šisai tačiau jo nematė, o jei ir būtų matęs, tai nebūtų pažinęs nei pamanęs, kad čia tas pats butelis, iš kurio užgertos jo sužadėtuvės ir laimingo sugrįžimo sėkmė.

Kad ir nebe vynas, o vis dėlto butelyje geras buvo daiktas, užtat Peterio Jenseno draugai tą jo butelį vadino „vaistininku“ — jis mat tiekdavo gero vaisto, padedančio skrandžiui; ir padėjo tol, kol jame buvo bent vienas lašas. Smagios buvo dienos, ir butelis dainuodavo, kai vyrai kamštį ištraukdavo, ir jie praminė jį didžiuoju dainoriumi, „Peterio Jenseno dainoriumi“.

Praėjo gerokai laiko, butelis jau kadai stovėjo kampe tuščias. Ir štai atsitiko bėda, — ar tai buvo dar plaukiant tolyn į pasaulį, ar jau grįžtant namo, to butelis nežinojo, nes nė sykio nebuvo matęs žemės, — kilo baisi audra: ritosi dideliausios bangos, juodos, sunkios, jos laivą visaip

blaškė ir daužė, stiebas nulūžo, laivo šonas įlūžo, vanduo ėmė taip plūsti vidun, jog siurbliai nieko nebegalėjo padaryti, o nakties tamsybė — nors į akį durk; laivas su visa įgula paskendo, bet jaunasis šturmanas dar spėjo parašyti ant popieriuko: „Mes žūname!“ Užrašė savo sužadėtinės vardą pavardę, savo paties vardą pavardę, taip pat ir laivo pavadinimą, įkišo popieriuką į tuščią butelį, užkimšo stipriai kamščiu ir sviedė į šėlstančią jūrą. Jis nežinojo, kad čia tas pats butelis, iš kurio buvo pripiltos jam ir jai džiaugsmo ir vilties taurės — dabar tas pats butelis suposi ant bangų, nešdamas jo atsisveikinimą ir mirties žinią.

Laivas paskendo, įgula paskendo, o butelis skrido it paukštis — jis gi turėjo širdį, turėjo savyje meilės laišką. Saulė tekėjo, saulė leidosi, buteliui ji rodėsi kaip raudona, žioruojanti krosnis jo radimosi dieną, jis svajojo vėl į ją patekti. Matė jis ir ramybės valandų, ir naujų audrų, nepasitaikė betgi atsitrenkti į uolas, nė ryklys koks neprarijo. Plūduriavo šitaip keletą metų, čia į pietus traukė, čia į šiaurę, kur vandens srovės nešė. Pasibuvo, tiesa, per tą laiką pats sau ponu, bet juk ir tai atsibosta ilgainiui.

Prirašytas lapiukas, paskutiniai sužadėtinio atsisveikinimo žodžiai sužadėtinei, galėjo atnešti vien skausmą, jei būtų patekę į skirtąsias rankas; tačiau kurgi buvo rankos, kurios taip gražiai baltavo, kai dengė staltiesę ant tyros vejos žaliame miške savo sužadėtuvių dieną? Kur buvo dabar mergelė sužadėtinė? Beje, kur buvo jų šalis, o kokia šalis dabar buvo visų arčiausia? Butelis to nežinojo. Jis tik plaukė ir plaukė. Galų gale ir plaukti atsibodo, nes tai nebuvo jo amatas, bet jis vis tiek plaukė, kol galiausiai pasiekė žemę, svetimą žemę. Jis nesuprato nė žodžio, kas tenai buvo kalbama, — tai buvo ne ta kalba, kurią jis girdėdavo pirmiau, o jei nemoki kalbos, kuria šneka aplinkui tave, tai nuostolį turi didelį.

Butelį išgriebė iš vandens, apžiūrėjo; popieriuką, rastą jame, ištraukė, išvyniojo, pavartė, pakraipė, bet nesuprato nieko, kas ten parašyta. Tiek tie žmonės suprato, kad šitas butelis išmestas iš skęstančio laivo ir kad popieriuke apie tai kažkas pranešama, bet kas pranešama, jiems buvo mįslė. Ir jie popieriuką įkišo atgal į butelį, o šį pastatė didelėje spintoje, dideliame kambaryje, dideliuose namuose.

Kiekvieną kartą, kai atvykdavo svečios šalies žmonių, popieriuką išimdavo, išvyniodavo, vartinėdavo, čiupinėdavo taip, jog raštas, vos pieštuku pabrėžtas, darėsi vis mažiau beįskaitomas. Galiausiai niekas nebegalėjo įžiūrėti, kad ten raidžių būta. O butelis pastovėjo dar metus spintoje, paskui nukeliavo ant aukšto, ir jį ten užklojo dulkės ir voratinkliai. Tada jis mąstė apie savo geresniąsias dienas, kaip gryname žaliame miške iš jo raudonąjį vyną pilstė, kaip jis ant bangų suposi ir nešė paslaptį, laišką, atsisveikinamąjį atodūsį.

Ir šit jis išstovėjo ant aukšto dvidešimt metų. Būtų gavęs ir ilgiau stovėti, jei ne namo perstatymas. Nuardė stogą, pamatė butelius, pašnekėjo apie juos, bet jis tos šnekos nesuprato. Svetimos kalbos, matai, neišmoksi, ant aukšto stovėdamas, net per dvidešimt metų. „Jei mane būtų laikę tenai, kambary, — samprotavo jis, — tai būčiau tikriausiai išmokęs!“

Butelį nuvalė, išplovė — šito jam labai jau reikėjo. Po to jis pasijuto visiškai tyras ir perregimas, atjaunėjo senatvėje, tačiau popieriukas, kurį jis savo viduje nešiojo, žuvo beplaunant.

Dabar žmonės tą butelį pripylė sėklų (kokių — jis nežinojo), užkimšo ir suvyniojo gerai, taip, jog jis nematė net šviesos, ką jau besakyti apie saulę ar mėnulį, o matyti ką nors juk reikia, jei jau sykį keliauji, galvojo butelis, tik

nieko neregėjo, tačiau jis darė, kas svarbiausia — jis keliavo ir nuvyko ten, kur reikėjo, o tada jį išpakavo.

— Žiū, kokiu kruopštumu jie užsienyje suvyniojo tą butelį, — kalbėjo išpakuotojai, — ir vis tiek gal sudužo.

Tačiau butelis nebuvo sudužęs. Jis suprato kiekvieną žodį, ką žmonės kalbėjo: čia buvo ta pati kalba, kurią jis girdėjo prie lydymo krosnies, ir vyno prekybos įmonėje, ir miške, ir laive, vienintelė teisinga, gera, sena kalba, kurią galima suprasti. Jis parsirado į tėvynę, savo šalies kalba sveikino jį sugrįžusį. Džiaugsmo pagautas, jis ko iš rankų jiems neišsprūdo, vos bepastebėjo, kad jį atkimšo, ištuštino ir pastatė rūsyje, kur jis paskui sau stovėjo užmirštas. Tėvynėje geriausia, net rūsyje! Jam nė į galvą neatėjo paskaičiuoti, kiek laiko jau jis ten stovi, jam ten buvo gera, ir išbuvo jis taip jau nebe metus. Tik šit vieną dieną nusileido į rūsį žmonės, paėmė visus butelius, mūsiškį irgi.

Buvo didelė iškilmė, sodas visaip išpuoštas, kabėjo žiburių girliandos, popieriais apdarytos lempos švytėjo it didelės perregimos tulpės, o vakaras buvo puikus, oras ramus, giedras, žvaigždutės žėrėte žėrėjo, švietė jaunas mėnuo, o kas geras akis turėjo, tam matėsi visa jo apskrituma, tartum melsvai pilkas rutulys su auksiniu šonu.

Apšviesti buvo ir nuokampiausi sodo takai, bent tiek, jog matėsi, kur eiti. Gyvatvorėse stovėjo įtaisyti buteliai, o juose įstatytos žvakės. Jų tarpe stovėjo ir mūsų pažįstamas butelis, kurio kaklui lemta buvo ilgainiui pavirsti paukščiuko gertuve. Jam šią akimirką viskas regėjosi taip nepalyginamai puiku, jis vėl buvo žalumoje, vėl dalyvavo iškilmėje ir džiaugsme, klausėsi muzikos ir dainų, suprato, ką visi tie žmonės šurmuliavo ir murmuliavo, ypač kas girdėjosi iš sodo kampo, kur žibėjo lempos ir margavo popieriais apgaubstyti žiburiai; pats jis stovėjo, tiesa, nuošaliame pa-

kraštyje, bet kaip tik todėl jam buvo apie ką pamąstyti: štai jis stovi ir laiko žvakę, ir neša naudą, tarnauja malonumui — tai ko gi bereikia; tokią valandą užmiršti ir kad dvidešimt metų palėpėje išstovėjai — o tai užmiršti yra gerai.

Pro pat jį praėjo vieniša pora, susikabinusi, visai kaip miške anoji sužadėtinių pora, šturmanas ir kailiaus duktė. Mūsų butelis pasijuto visai kaip tada miške, tartum viską iš naujo pergyveno. Po sodą vaikštinėjo svečiai, vaikštinėjo ir šiaip žmonės, kuriems leista buvo pažiūrėti iškilmės grožybių. Tarp šitų žmonių buvo viena sena mergina, kuri, nors neturėjo giminių, turėjo draugų — ji mąstė kaip tik tą patį, ką ir butelis, mąstė apie žalią mišką, apie jauną sužadėtinių porą, nes toji pora jai labai rūpėjo, labai arti širdies buvo, užtat kad ji pati buvo tos poros pusė, laimingiausioj savo gyvenimo valandoj, o šios neužmirši niekad, net senų seniausia mergina palikusi. Tačiau ji neatpažino butelio, jis jos irgi neatpažino. Taip jau būna pasaulyje: seni pažįstami susitinka ir prasilenkia, kits kito nepažinę, kol vėl paskui susitinka. Susitiko ir juodu, juk juodu dabar tame pat mieste gyveno.

Butelis iš sodo atsidūrė pas vyno pirklį, jį vėl pripylė vyno ir pardavė lakūnui, kuris artimiausią sekmadienį turėjo skristi su balionu. Suplaukė minių minios žmonių, pasižiūrėti norinčių, grojo karinis orkestras ir visko buvo kaip mugėje. Butelis į tą sąjūdį žiūrėjo iš pintinės, kur šalia jo kiūtojo gyvas triušis, visiškai nusiminęs, nes žinojo, kad jį iškels aukštai ir paleis kristi su parašiutu. Butelis neišmanė nieko nei apie kilimą, nei apie leidimąsi, jis tik matė, kaip balionas pūtėsi, pūtėsi, ėjo didyn, didyn, o kai jau labiau išsipūsti nebegalėjo, tada ėmė veržtis aukštyn, labai neramus pasidarė. Virvės, jį prilaikiusios, buvo nukirstos,

ir jis ėmė kilti su lakūnu, pintine, triušiu ir buteliu. Orkestras užtrenkė maršą, o visi žmonės rėkė valio.

„Nuostabus dalykas šitaip kilti į aukštybes! — mąstė butelis.— Tai yra naujas plaukiojimo būdas. Čia, aukštai, bent neužšoksi ant uolų!“

Ir tūkstančiai žmonių žiūrėjo į balioną, ir toji sena mergina taip pat. Ji stovėjo savojoje palėpės kamarėlėje prie atdaro lango, ir ten kabėjo narvas su čivyliuku, kuris tuomet dar neturėjo gertuvės, o tenkinosi paprastu puodeliu. Ant lango stovėjo mirtų keras, vazone išaugęs. Jį senoji mergina kiek pastūmėjo į šalį, kad neužkliūtų, kai pati išsilenkė pro langą žiūrėti. Ji aiškiai matė baliono lakūną, matė, kaip jis paleido kristi triušį su parašiutu, kaip po to nugėrė vyno į visų žmonių sveikatą ir sviedė butelį aukštai į orą. Senajai merginai nė į galvą neatėjo, kad čia tas pats butelis, kuris lėkė į aukštį už ją ir už jos draugą jos džiaugsmo dieną žaliame miške, jos jaunose dienose.

Butelis neturėjo laiko mąstyti, jam taip netikėtai teko atsidurti staiga pačiame aukštutiniame savo gyvenimo taške. Bokštai ir stogai buvo kažkur giliai giliai, žmonės matėsi mažučiai mažučiai.

Ir šit jau jis lekia žemyn, bet visai kitaip negu triušis. Butelis vartosi kūlio, jaučiasi toks jaunas, toks išdykęs, dar bemaž artipilnis vyno, tik neilgai. Kokia kelionė! Saulė į butelį plieskia, visi žmonės jį akimis seka, balionas jau kažin kur nuskridęs, o greit nebelieka ir butelio — jis krinta ant stogo ir sudūžta, o jo šukės dar turi tiek smarkumo, jog ant stogo nelieka, bet pašoka ir nulaksto į kiemą ir dar smulkiau sudūžta, tiktai kaklas išlieka, tarsi deimantu nurėžtas.

— Šitas galėtų būt geras paukščiukui gert įpilti, — tarė mažos krautuvėlės šeimininkas, tačiau pats jis neturėjo

nei paukščiuko, nei narvelio, ir negi galima norėti, kad žmogus eitų jų pirktis vien todėl, jog turi butelio kaklą, tinkamą paukščiukui gerti. Tai senai merginai palėpėje jis galėjo praversti, tai šit butelio kaklas ir užkopė aukštyn, įgavo kamštį, ir kas pirma stovėjo viršuje, dabar nuvirto į apačią, kaip tai dažnai būna permainose. Ji pripylė švaraus vandens ir pakabino prie narvelio paukščiukui, kuris giedojo taip, jog net aidas ėjo.

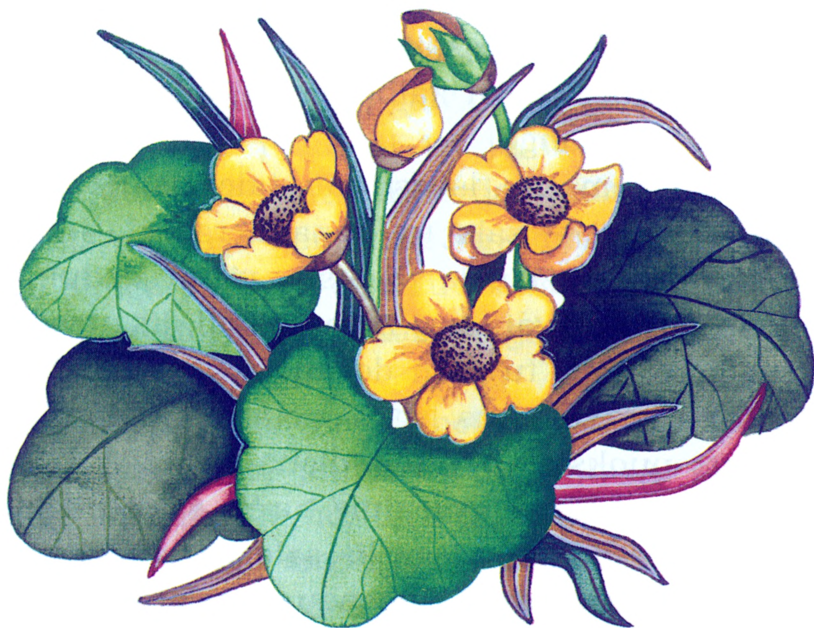
— Taigi bepigu tau giedoti! — sakė butelio kaklas. Jam nuostabiai pasisekė — gavo balionu paskraidyti! Daugiau apie jo praeitį niekas nieko nežinojo.

Ir kabėjo jis sau, tarnaudamas paukščiukui gertuve, ir girdėjo žmones gatvėj šurmuliuojant, ir girdėjo kambarėly seną merginą šnekant, pas ją kaip sykis buvo viešnia, to pat amžiaus draugė, jodvi kalbėjosi ne apie butelio kaklą, o apie mirtų kerą lange.

— Tikrai, kam tau išleisti du talerius už jungtuvių puokštę dukteriai?! — sakė toji sena mergina. — Tu iš manęs gausi gražių gražiausią puokštę, vienų žiedų! Tik pažiūrėk, kaip puikiai žydi tasai keras. Žinai, jis atsodintas iš ano mirtų kero, kurį tu man dovanojai mano sužadėtuvių dieną ir iš kurio, sukakus lygiai metams, turėjau sau pačiai suskinti puokštę, bet toji diena neatėjo! Užsimerkė akys, kurios man šiame gyvenime turėjo šviesti džiaugsmu ir palaima. Jūrų dugne miega jis saldžiai, angelėlis mano! Mirtų keras suseno, o aš susenau dar labiau, ir kai jis pradėjo vysti, aš nuskyniau paskutinę žalią šakutę, pasodinau į žemę, ir iš tos šakutės užaugo va koks didelis keras, ir vis tiek jis nueis į vestuvių iškilmę, pabus jungtuvių puokšte tavo dukteriai.

Ir didelės, stambios ašaros pasirodė senos merginos akyse. Ji kalbėjo apie savo jaunystės draugą, apie savo su-

žadėtuves miške. Ji mąstė apie tai, kaip buvo geriama į sužadėtinių sveikatą, ji mąstė apie pirmąjį bučinį — tik to ji nesakė, juk ji buvo sena mergina; ji mąstė apie daug ką, tik apie tą nemąstė, kad kaip tik priešais jos langą buvo dar gyvas anos dienos atminimas: butelio kaklas, kuris šovė atkemšamas josios sužadėtuvėms išgerti. Bet butelio kaklas jos irgi nepažino, nes jis nesiklausė, ką ji pasakojo, kadangi jis galvojo vien apie save patį.

Aukso lobis

ūgnininko žmona žiūrėjo į raustančią saulę ir mąstė labai gilias godas, ji mąstė apie vaikeliuką, kurį gandras turėjo jai atnešti, ir ji buvo tokia liksma, ji žiūrėjo ir žiūrėjo, ji troško, kad josios kūdikiui nors kiek šviesytės tektų.
Ir kai jau ji tikrai turėjo vaikeliuką rankose ir rodė jį tėvui, jis iš tiesų buvo it koks angeliukas, o jo plaukučiai — kaip auksas; juose žėrėjo nusileidžiančios saulės šviesa.

— Aukso lobis mano, turteliukas mano, saulės šviesytė mano! — kalbėjo motina ir bučiavo spinduliuojančias garbanėles, ir jos žodžiai skambėjo kaip muzika, kaip giesmė būgnininko trobelėje. Kiek ten džiaugsmo buvo, kiek gyvybės, kiek sujudimo! Būgnininkas atpylė trelę, džiaugsmo trelę. Ir tratėjo būgnas, ugniagesių būgnas:

— Rudaplaukis! Berniukas — rudaplaukis! Klausykit, ką būgno oda sako, ne ką motina sako! Tram-tara-ram, tram-tara-ram!

Ir miestas kalbėjo taip, kaip būgno oda kalbėjo.

Berniuką pakrikštijo. Dėl vardo nebuvo ko sakyti: jis dabar vadinosi Peteris. Visas miestas — ir būgnininkas taip

pat — vadino jį: Peteris, būgnininko vaikas, rudplaukis. Tačiau motina bučiavo jį į rudus plaukus ir vadino: aukso lobis mano.

Daubos kelio pašaly į molinį šlaitą daug kas įrėžė savo vardus, norėdami garsesni tapti.

— Būti garsiam — tai nemenkas daiktas! — kalbėjo būgnininkas. Ir jis įrėžė molio šlaite savo vardą ir savo sūnaus vardą.

Parskrido kregždės. Jos savo ilgoje kelionėje buvo mačiusios amžinų įrašų, iškirstų Indostano uolų sienose ir šventyklų mūruose; tai buvo galingų valdovų žygiai, tai buvo nemirtingi vardai, tokie seni, jog dabar jų niekas nebemokėjo nei perskaityti, nei ištarti.

Garsenybės! Įžymybės!

Urvinės kregždutės ėmė kurtis daubos šlaite. Jos kasėsi urvelius šlaito žemėje, lietus nuplovė, vėjas nutrupino įrašytuosius vardus, ir būgnininko, ir jo sūnaus.

— Peterio vardas visgi išbuvo pusantrų metų! — sakė būgnininkas.

„Kvailys!“ — pagalvojo būgnas, bet balsu tepasakė tiktai:

— Tram-tara-ram, tram-tara-ram!

Linksmas, gyvas berniūkštis buvo tas „būgnininko vaikas, rudplaukis“. Turėjo gražų balsą, jam sekėsi dainuoti, ir dainavo jisai taip, kaip čiulba paukščiai miške: tai buvo ir melodija, ir nemelodija.

— Iš jo bus choristas, — kalbėjo motina.

— Rudžkis katinas! — vadino jį gatvės smailaliežuviai. Būgnas tai sužinojo iš kaimyno žmonos.

— Ei Peteri, tu neik į trobą! — rėkė gatvės vaikai. — Kai užlipsi ant aukšto, tai nuo tavęs užsidegs stogas, ir ugniagesių būgnas gaus aliarmą kelti!

— O jūs saugokitės būgno lazdų! — šaukė jiems Pete-

ris ir, nors mažas dar, puolė juos narsiai, o artimiausiajam taip tvojo kumščiais, jog tas išsitiesė kaip pėdas; kiti tik pasipustė padus ir nudūmė.

Buvo tenai miesto orkestro muzikantas smuikininkas, gero išsiauklėjimo, kilmingas žmogus (karaliaus rūmų bufetininko sūnus). Jis pamėgo Peterį, parsivesdavo jį į namus, duodavo jam smuiką, mokė groti. Berniūkščio pirštai lipte lipo prie smuiko, matėsi, kad iš jo gali išeiti kas daugiau negu būgnininkas, — galbūt miesto orkestro muzikantas.

— Aš noriu būti kareivis! — sakė Peteris, nes jis buvo dar visai mažas, ir jam rodėsi gražiausia pasauly nešioti šautuvą, žygiuoti rikiuotėje viens, du, viens, du, vilkėti uniformą ir turėti kardą.

— Gausi išmokti šuns odos barškančios klausyti, tram-tara-ram, tram-tara-ram! — sakė jam būgnas.

— Nagi, būtų nieko sau, jei jis taip išsivarytų iki generolo, — kalbėjo tėvas, — bet tam reikia karo.

— Dieve apsaugok! — tarė motina.

— Mes juk neturim ko prarasti! — tarė tėvas.

— Turim: vaiką galim prarasti! — sakė ji.

— Bet jeigu jis pargrįžtų generolas? — svarstė tėvas.

— Be rankų ir be kojų! — atrėmė motina. — Ne, nenoriu, tegu manasis aukso lobis sveikas būna.

— Tram! tram! tram!

Trenkė ugniagesių būgnas, trenkė visi būgnai: buvo karas. Ėjo vyrai į kareivius, išėjo ir būgnininko sūnus.

— Ugniaplaukis! Aukso lobis!

Motina verkė. Tėvas savo godose matė jį „įžymų“; muzikantas manė, kad neverta eiti į karą, geriau orkestre groti.

— Ugniaplauki! — šaukė kareiviai, ir Peteris juokėsi; tačiau, jei kas šūktelėjo „Rudi!“, tai jis sukando dantis ir žiūrėjo į tolį, tarsi nė negirdėjęs šio plūstamojo pravardinio.

Mitrus jis buvo kareiviukas, smagaus būdo, visad geros nuotaikos, o tatai esąs visų geriausias nešulys karo lauke, sakė seni kareiviai.

Visų vėjų pagairėse, peršlapęs ligi siūlo galo, turėjo jisai naktų naktis nakvoti po grynu dangumi, tačiau gera nuotaika nesitraukė nuo jo niekad, o jo būgno muštukai beldė: „Tram-tara-ram! Visi vyrai pirmyn!“ Taip, jis, rodės, ir gimęs būgnininku būti.

Priėjo mūšio diena. Vos išaušo, saulė nespėjo patekėti, oras buvo šaltas, mūšis karštas, rūkas tirštas, o dar tirštesnis parako dūmas. Kulkos, granatos lėkė per galvas, lėkė ir į galvas, smigo į kūną ir į visus jo narius, o vis tiek vyrai žengė pirmyn. Susmuko vienas, suklupo kitas, anam iš smilkinio sunkėsi kraujas, išblyško veidas kaip kreida. O mūsų būgnininkutis, nėmaž nepablyškęs, nieko pikto nepatyręs, žiūrėjo sau smagus į pirma lekiantį pulko šunį, kuris laigė linksmas, tarytum čia viskas būtų vien pokštai, o tos kulkos tarytum lakstytų vien jam dėl pramogos.

— Marš! Pirmyn! Marš! — tokios buvo komandos būgnui. Jos neatšaukiamos. Tačiau pasitaikė sykį, jog būtinai reikėjo duoti priešingą komandą — protas reikalavo; ir šit išsigirdo komanda:

— Atgal!

O mūsų būgnininkutis jos nesuprato ir trenkė:

— Pirmyn!

Tik tokį įsakymą jis teišmanė. O kareiviai pakluso barškančiai odai, ir gerai išėjo: jie puolė ir laimėjo, nors kad kiek jau būtų ėmę trauktis.

Mūšis buvo žūtbūtinis. Granatos draskė žmonių mėsą į kruvinus gabalus, granatos sudegino šiaudų stirtą su visais kareiviais, kurie, būdami sužeisti, suropojo ant jos laukti ilgai, laukti nežinia ko, veikiausiai mirties. Nėra prasmės nė galvoti apie tai — ką gi padės tas galvojimas! O

tačiau galvojo apie tai žmonės, net nuokampiausiuose miesteliuose. Ir senis būgnininkas su žmona galvojo apie tai: juk Peteris buvo kare.

— Jau man atsibodo klausytis tų dejonių! — kalbėjo ugniagesių būgnas.

Buvo mūšio diena. Išaušo rytas, nors saulė dar nespėjo patekėti. Senis būgnininkas ir jo žmona miegojo — iš teisybės jie visą bemaž naktį nemigę peršnekėjo apie sūnų: jis gi buvo karo lauke. Tėvas sapnavo: baigiasi karas, grįžta kareiviai, ir Peteris parsineša sidabrinį kryžių ant krūtinės; motina sapnavo: šit jos vaikeliukas, jos širdies aukso lobis, stovi su baltais rūbais ir gieda gražiai, paskui pasikelia į saulės šviesybę ir linktelia savo mamai taip meilingai...

— Aukso lobi mano! — sušunka ji ir pabunda. — Suneria rankas, atiduria galvą į kartūninę lovos užuolaidą ir verkia. — Kur kažin jis ilsisi dabar, kokiame bendrame kape, drauge su visais nukautaisiais?.. Gal kokiame giliame liekne? Niekas jo nė kapo nežino! Niekas nepasimeldė už jį! — Ir ji patylom ima šapenti poterius. Jos galva linksta, linksta, ji tokia nuvargusi, ji užsnūsta.

Ėjo ir ėjo dienos, nešinos gyvenimu ir sapnais.

Buvo pavakarys. Viršum mūšio lauko iškilo vaivorykštė, ji atsirėmė į mišką ir į gilų liekną. Žmonės taip sako, prastuomenė taip tiki: kur vaivorykštė atsiremia į žemę, ten yra aukso lobis užkastas; ir čia buvo užkastų lobių; tik niekas negalvojo apie mūsų būgnininkutį, galvojo vien jo motina, ji tolydžio sapnavo jį.

O dienos ėjo ir ėjo, nešinos gyvenimu ir sapnais.

Nė vienas plaukas ant jo galvos nenukentėjo, nė vienas rudas plaukas.

„Tram-tara-ram, tram-tara-ram! Jis pareina! Traukit dainą!“ — galėjo sakyti būgnas, ir jo motina galėjo dainuoti, jei tik būtų mačiusi ar sapnavusi, kad tikrai pareina.

Su dainomis ir pergalės šauksmais, žalumynais apkaišyti, žygiavo kareiviai namo, kai karas baigėsi, kai taika buvo sutarta. Pulko šuva lakstė priekyje didelėmis kilpomis, lyg norėdamas triskart pasiilginti sau kelią.

Ir priėjo tokia diena, kad Peteris pargrįžo į savo tėvų trobelę. Jis buvo nurudęs kaip girinis, o akys jo buvo tokios šviesios, o veidas spinduliavo kaip saulė. Ir motina šit jau laikė jį apkabinusi, bučiavo jo lūpas, jo akis, jo rudus plaukus. Šit jos berniukas vėl su ja. Jis neparsinešė sidabrinio kryžiaus ant krūtinės, kaip sapnavo tėvas, bet parsinešė sveikus visus kūno narius, kaip nesapnavo motina. O tai buvo džiaugsmas; jie ir juokėsi, ir verkė. Ir Peteris apkabino seną ugniagesių būgną:

— Ir tas senpalaikis tebesąs! — sakė jis. O tėvas juo atbūgnijo smagią trelę.

— Čia dabar taip, lyg būtų gaisras kilęs, — kalbėjo ugniagesių būgnas. — Ugnis ant momens, ugnis širdyje! Aukso lobis parsirado — do-do-do-do-do!

O toliau? Taigi, kas toliau? Pasiklausykim, ką sako miesto orkestro muzikantas.

— Peteris toli išaugo iš būgnininkų, — sako jis. — Peteris darosi didesnis nei aš.

Taigi, o juk jis pats buvo ne bet kas — rūmų bufetininko sūnus. Tačiau, žiūrėkit, kiek jis buvo išmokęs per visą savo gyvenimą, tiek Peteris išmoko per pusę metų.

Ir tokio gaivumo jis buvo kupinas, tokio širdies gerumo. Jam ir akys švietė, ir plaukai švietė — tikrai, visi tai matė.

— Jis turėtų dažytis tuos savo plaukus! — sakė kaimynė. — Antai policininko duktė nusidažė, puikiai pavyko — ir ištekėjo.

— Bet jos plaukai greit paliko žali kaip kūdros maurai, juos reikia vėl ir vėl dažyti!

— Na tai kas! Pinigų juk jai nestinga, — kalbėjo kaimynė. — Nestinga jų nei Peteriui. Jis gi duoda pamokas pačių didžiųjų miesto ponų vaikams, net burmistro dukteriai, jis panelę Lotę moko fortepijonu groti.

Groti jis mokėjo! Taip, jis grojo gražių gražiausius dalykus, tokius, kur dar nė viename gaidų lape nebuvo užrašyti, grojo tiesiai iš savo širdies. Grojo, kai buvo šviesios naktys, grojo, kai buvo tamsios. Jau visiškai nebegalima tverti, sakė ir kaimynė, ir ugniagesių būgnas.

Jis grojo taip, jog mintys kilo aukštai aukštai, o mintyse jo augo dideli ateities planai: žymenybės garbė!

O burmistro Lotė sėdėjo prie fortepijono, ir jos smulkūs pirščiukai šoko ant klavišų, ir kaip ji skambino, taip skambėjo Peterio širdyje; jam ėmė rodytis, jog ta jo širdis darosi pernelyg didelė, ir taip buvo ne kartą, ne du, o daug kartų, ir šit vieną gražią dieną čiupo jis tą dailią ranką, tuos smulkius pirščiukus, bučiavo juos ir žiūrėjo jai į dideles rudas akis. Dievas vienas težino, ką jis ten šnekėjo, mes galime vien spėlioti. Lotė tik nuraudo visa, ligi plaukų ir pečių, ir nepratarė nė žodžio — čia įėjo kažkas į kambarį, tai buvo valstybės tarėjo sūnus, vyras su aukšta plika kakta; jo plikė, plyna, blizgi, ėjo ir per visą momenį, ir per visą pakaušį. O Peteris pas Lotę užsisėdėjo ilgai, ir ji žvilgčiojo į jį tokiom saldžiom akutėm.

Vakare jis kalbėjo namie apie platų pasaulį ir apie savąjį aukso lobį, glūdintį smuike. Žymenybės garbė!

— Drum-dum-dum, drum-dum-dum! — kalbėjo ugniagesių būgnas. Na jau, Peteriui per daug įkaito galva! Tarytum degte dega, tikras gaisras!

Kitą dieną išėjo motina į turgų.

— Ar žinai naujieną, Peteri? — sakė ji parėjusi. — Smagi naujiena: burmistro Lotė sutarė vestuves su valstybės tarėjo sūnumi. Vakar vakare buvo sutartuvės.

— Ne! — riktelėjo Peteris ir pašoko nuo krėslo. Motina tačiau sakė, kad taip: jai sakiusi barzdaskučio pati, o šios vyras tai girdėjęs iš paties burmistro burnos.

Ir Peteris išblyško kaip negyvėlis ir susmuko ant krėslo.

— Vai Dieve, kas tau pasidarė? — klausė motina.

— Nieko, nieko! Tegu sau! — ištarė jis, ir jam pabiro ašaros.

— Vaikeliuk mano, aukso lobi mano! — sakė motina, pati pravirkusi. O ugniagesių būgnas dundeno pamažu, lyg sau pačiam vien:

— Tam-tam-tam, tam-tam-tam! Lotės tau nebėr, va ir po visam!

Ne, ne po visam: dar tebebuvo priešais pats jo gyvenimo giesmės gražumas, pačios gražiosios strofos, aukso lobis.

— Jau ji nebežino, kaip ir besipūsti! — kalbėjo kaimynė. — Visi, visi turi skaityti laiškus, kuriuos gauna ji iš savo aukso lobio, ir klausytis, ką laikraščiai rašo apie jį ir apie jo smuiką. Ir pinigų jis jai atsiunčia, o jai reikia pinigų, kai našlė paliko.

— Jis groja imperatoriams ir karaliams, — kalbėjo miesto orkestro muzikantas. — Aš tokios laimės neturėjau. Bet jis mano mokinys ir savo senio mokytojo neužmiršta.

— Jau tėvas sapnavo, kad Peteris pargrįžo iš karo su sidabro kryžiumi ant krūtinės, — kalbėjo motina. — Kare jis negavo kryžiaus, ten, matyt, sunkiau užsipelnyti. O dabar šit jis turi riterio kryžių! O, kad tėvas būtų sulaukęs!

— Žymenybė! — sakė ugniagesių būgnas. Tą patį sakė ir jo tėvų miestas: būgnininko vaikas, Peteris rudplaukis, Peteris, kurį jie matė mažą vaiką su medinėmis klumpėmis, kuris buvo paauglys būgnininkutis, kuris šokiams vakarėliuose grodavo — žymenybė!

— Mums jis grojo pirmiau nei karaliams, — kalbėjo burmistrienė. — Tada jis buvo mūsų Lotę įsimylėjęs lig au-

sų — jis, mat, visada taikė aukštai! Tuomet jis buvo įžūlus ir fantazijų pilnas! Mano vyras kad juokėsi, sužinojęs apie tą jo paikiojimą! Dabar Lotė — valstybės tarėjo žmona!

Aukso lobį turėjo širdyje ir sieloje varganas berniūkštis, kai jis, būdamas būgnininkas, sutrenkė kare „Marš, pirmyn!", sukėlė į pergalę tuos, kurie jau buvo besitraukią. Aukso lobį jis turėjo krūtinėje, garsų galybę — tai ji skambėjo iš smuiko taip, tarsi ten būtų visi vargonai, tarsi jam šoktų ant stygų visi vasarvidžio nakties elfai; girdėjai ten ir strazdo ulbesį, ir žmonių tyriausius balsus; užtat tie balsai ir atbalsį rado kitų širdyse, ir nešė jo vardą per plačias šalis. Tai buvo didi ugnis, įkvėpimo ugnis.

— O, be to, žiūrėkit, koks jis gražus! — sakė jaunos damos, taip pat ir senesnės. Beje, viena iš jų, pati seniausioji, tyčia įsitaisė albumą žymenybių garbanoms dėti, kad sumanė išprašyti sau garbaną iš vešlių, puikių to jauno smuikininko plaukų, iš to lobio, to aukso lobio.

Ir į varganą būgnininko trobelę įžengė sūnus, dailus kaip karalaitis, laimingesnis nei karalius. Jo akys buvo tokios tyros, veidas kaip pati saulė. Jis laikė motiną apkabinęs, o ji bučiavo jo šiltas lūpas ir verkė taip palaimingai, kaip tik begalima verkti iš džiaugsmo. Jis sveikino kiekvieną seną baldą troboje, sveikino komodą su arbatiniais puodukais, su stikline gėlių vazele, sveikino seną gultą, ant kurio mažas miegojo, o seną ugniagesių būgną susiieškojęs atsinešė į vidurį trobos ir tarė jam ir motinai:

— Tėvas šiandien atpiltų trelę. Dabar aš tą padarysiu!

Ir jis užtrenkė perkūnišką trelę, o senis būgnas dėl šitokios garbės pasipūtė taip, jog oda sprogo.

— Gerą ranką turi vyras! — tarė senis būgnas. — Dabar man bus atminimas per amžius! Tik manau, kad ir motina iš džiaugsmo dėl savojo aukso lobio gali sprogti.

Va jums ir visa istorija apie aukso lobį.

Kaip vėtra sumaišė iškabas

enovėj, kada mano senelis tebebuvo mažas berniukas, lakstė su raudonomis kelnaitėmis, su raudona striukele, su raudona juosta ir raudona kepure su plunksna, — toks buvo anais tolimais laikais vaikų šventinis apdaras, — tada viskas buvo daug kitaip, negu šiandien yra. Tada gatvėse darydavo dideles iškilmes, o dabar jų nebėra, jos seniai išėjo iš mados. Bet kaip buvo gražu, kai apie jas pasakodavo senelis!

Sakysim, kokia tada baisi būdavo iškilmė, kada kurpių cechas, kraustydamasis į kitus namus, nešė savo vėliavą! Procesijos priešakyje didingai plevėsavo šilkinė cecho vėliava su išpieštu ant jos dideliu batu ir dvigalviu ereliu. Paskui ją nešė sveikinamąją taurę ir dėžutę cecho jaunesnieji darbininkai, prie jų rankovių buvo prisegti balti ir raudoni kaspinai, tų kaspinų galai einant vis maskatavo; toliau sekė vyresnieji darbininkai, jie laikė rankose iškėlę apnuogintus kalavijus, o ant jų galų buvo užmautos citrinos. Kartu ėjo muzika, ji taip trenkė, jog visas dangus drebėjo. Svarbiausias orkestro instrumentas buvo „paukštis“ — taip se-

nelis vadino ilgoką kartį su pakabintu ant jos pusmėnuliu ir apkarstytą visokiausiais skambaliukais, tarškučiais ir blizgančiais visokio metalo papuošalais. Kartį kilojo į visas puses aukštyn ir žemyn pakratydami, tie skambaliukai baisiai tarškėjo, o auksas, sidabras ir varis saulėj taip blizgėjo, net akys raibo. Tikra buvo turkų muzika!

Priešakyje bėgo juokdarys su drabužiu, pasiūtu iš visokios spalvos skiautelių, veidą išsipaišinęs, galvą papuošęs aukšta smailia kepure su prisegiotais aplink varpeliais — lyg būtų tikras pakinkytas į roges arklys. Pasiėmęs ilgą rykštę, nuolat šmaikštavo į dešinę ir kairę, norėdamas pralaisvinti kelią. Žmonės kimšosi, stumdėsi, kiekvienas norėjo arčiau prilįsti. Vaikai lakstė tartum pamišę, puldinėjo ir knupo, virto stačia galva į griovį ir rėkė; pagyvenusios moterys, ir tos mušėsi alkūnėmis, barėsi ir skynė sau kelią artyn. Minios klegesio ir juokų negalėjai apsiklausyti! Vieni žiopsojo pašokę aukštyn nuo laiptų, kiti spaudėsi sustoję ant langų, treti lipo ant stogų. Saulė kepino, kartais lietelis apšlakstydavo arba gerai sušlapindavo, bet niekas to nebijojo, žinodami, kad drėgmė reikalinga derliui.

Kaip gražiai pasakojo mūsų senelis! Juk mažas būdamas jis pats savo akimis matė tas iškilmes. Vyriausias cecho darbininkas, visados pasilipęs ant tam tyčia padaryto paaukštinimo ties ta vieta, kur turėjo būti pakelta iškaba, išdroždavo kalbą, ne paprastai, o eilėmis, lyg iš įkvėpimo. Tiesą sakant, čia tikrai neapsieidavo be įkvėpimo: tą kalbą jis sudėdavo su dviem savo draugais, o darbą pradėdavo nuo to, kad išgerdavo visą ąsotį punšo — suprantamas daiktas, dėl visuomenės labo. Minia sutikdavo tą kalbą su griausmingais šauksmais „valio!“ Bet dar garsiau šaukė „valio“ juokdariui, kada tas, užsikoręs ant paaukštinimo, mėgdžiojo oratorių. Visi juokais plyšo, o jis pilstė sau midų į taurikes ir gėrė, paskui išgertas taurikes svaidė į minią,

susirinkusieji jas ore gaudė. Senelis turėjo vieną tokią taurelę: ją buvo pagavęs koks mūrininkas ir jam dovanojęs. Tai linksmumėlis buvo! O iškaba, visa iškaišyta žalumynais, kabėjo prie naujų cecho namų.

— Tokios iškilmės nepamirši, nors šimtą metų gyventum! — sakė senelis.

Ir tikrai jis jos nepamiršo, nors per savo gyvenimą buvo matęs daug nepaprastų ir gražių daiktų. Daug iš jo visko teko girdėti, bet gražiausia buvo, kai jis pasakojo apie tai, kaip viename dideliame mieste visos iškabos buvo nukeltos į kitas vietas.

Kai senelis nuvyko su tėvais į tą miestą, jis buvo dar labai nedidelis; tai buvo krašto sostinė. Gatvėse buvo daugybės žmonių, ir senelis pagalvojo, kad jie čia susirinkę pažiūrėti iškilmingo iškabos kėlimo, o tų iškabų buvo tiek daug, jog jomis galėjai nukabinti šimtus kambarių, kabinant jas ne iš oro namų, o viduj. Ant siuvėjo iškabos buvo pavaizduota visokiausių drabužių, jis galėjo apsiūti visus žmones, nuo prasčiausių lig didžiausių. Tabokos iškaba rodė mažus berniukus su cigarais dantyse, o tie berniukai buvo gražūs kaip gyvi. Buvo iškabų su sviestu, su silkėmis, su kunigų apykaklėmis ir karstais, o skelbimų tokia daugybė, net galėjai kiaurą dieną vaikščioti ir žiūrėtis į visokius paveikslus, kiek tik širdis trokšta. Kaip senelis tvirtino, toks iškabų ir skelbimų žiūrėjimas buvo labai pamokomas daiktas: galėjai žinoti, kas ką kuriuose namuose veikia ir kokie žmonės mieste gyvena.

Bet kai senelis atvyko į tą miestą, atsitiko negirdėta istorija su iškabomis, apie tai jis mums pats pasakojo ir visai nejuokavo, kaip visados prikaišiojo motina, kai jis mums norėdavo įkalbėti nebūtą daiktą. Tą istoriją pasakojo labai rimtai, kiekvienas jo žodis rodėsi tikriausia tiesa.

Pirmą naktį, kada senelis atvyko į sostinę, ištiko nematyto baisumo vėtra, apie ją rašė visi laikraščiai, tokios neminė seniausi žmonės. Lėkė nuo stogų nuplėštos stiegėlės, braškėjo ir griuvo seni mediniai namai, o vieni račiukai patys nuriedėjo gatve, kad išsigelbėtų nuo vėtros. Aplink ūžė, kaukė, dundėjo — baisybė kas darėsi! Kanalų vanduo išsiliejo per krantus ir ėmė semti namų sienas. Vėjas kaip pasiutęs daužėsi po miestą ir staugdamas griovė kaminus. Seni išdidūs bažnyčių bokštai turėjo nulenkti savo galvas ir paskui jau nebegalėjo jų ištiesti!

Kur gyveno gerbiamas gaisrininkų viršininkas, atkakdavęs į gaisro vietą, kada nuo triobų belikdavo vien žarijos, stovėjo aštuonkampė sargybinė pastogėlė su iškaba. Vėtra išrovė tą pastogėlę iš pamatų ir nubrazdino gatve tolyn. Nors labai keista, ta pastogėlė, nieko pikto neturėdama galvoj, sustojo ties nameliais, kur gyveno vargingas dailidė, išgelbėjęs per paskutinį gaisrą trijų žmonių gyvybę.

Kirpėjo iškabą — didelę varinę praustuvę — vėjas nusviedė ant tarėjo palangės. Tai buvo palaikyta tyčios darbu: tarėjo pačią visi, net geriausios jos draugės, vadino „skustuvu". Ji buvo begal išmintinga, ji žinojo apie kitus žmones daug daugiau negu jie patys apie save.

Iškaba su nupiešta žuvim atsidūrė prie durų, kur gyveno vieno laikraščio redaktorius. Tai buvo negudrus juokas: redaktoriaus nereikia erzinti, jis savo laikraščio yra tikras viešpats, niekieno kito nuomonės nepripažįsta. Vėjo gaidelis nuskrido ant gretimų namų stogo, ir kaimynai tuojau išaiškino, kad čia atsitikę ne be pikto kokio noro.

Kubiliaus statinė atsidūrė prie iškabos su parašu: „Moterų drabužiai". Vieno restorano valgių sąrašas, įstatytas į sunkų rėmą prie durų, buvo vėjo neneštas prie niekieno nelankomo teatro. Juokingas ten dabar atsirado skelbimas:

„Žirnių sriuba ir vynioti kopūstai.“ Žmonės pradėjo griūte griūti į teatrą!

Kailiadirbio iškaba su lapės kailiu užsikabino ant varpelio rankenos prie buto, kur gyveno jaunas vyras, panašus į suglaustą parasoną, vaikščiojęs į ankstybąsias mišias, visados elgęsis gražiausiai ir buvęs, anot jo tetos, visų dorybių paveikslu.

Lenta su parašu: „Aukštoji mokykla“ atsidūrė prie biliardo klubo, o mokykla gavo vaikų ligų gydytojo iškabą: „Čia vaikai mokomi gerti su čiulptukais.“ Tai buvo neteisinga, kartu ir nemandagu, bet ką tu padarysi su vėju, jo mandagumo nepamokysi!

Vadinas, baisi buvo naktis. Rytą beveik visos miesto iškabos buvo ne savo vietoj. Kita įstaiga gavo tokią iškabą, jog dėl jos iš gėdos neturėjo kur akių kišti, ir senelis, pasakodamas apie tai, pats truputį šypsojo. Galimas daiktas, kad jis čia kiek juokavo.

Miesto gyventojai, ypač žmonės, atvykę iš svetur, vaikščiojo po gatves lyg apsvaigę, ir nenuostabus daiktas — juk jie buvo pripratę ieškoti kokios įstaigos ar vietos pagal iškabas. Sakysim, norėjo kas nueiti į posėdį, kur buvo svarstomi svarbūs krašto reikalai, o toj vietoj jis patenka į mokyklą, pilną šūkaujančių ir galvomis einančių padaužų vaikų!

Buvo ir tokių, kur dėl iškabos kaltės vietoj bažnyčios pakliuvo į teatrą. Juk tai baisiai negražu!

Tokios vėtros mano minime nebuvo, ją matė tik senelis, būdamas dar mažas. Gal panašios nelaimės mes nebesulauksime, bet mūsų anūkams labai gali atsitikti, tik turėkime viltį, kad tuo laiku, kada vėjas nešios iškabas, jie glūdės namie.

Senasis gatvės žibintas

r žinai pasaką apie seną gatvės žibintą? Ji nėra labai graži, bet kokį kartą paklausyti ne iš kelio.

Buvo toks senas gatvės žibintas, jis daug metų teisingai tarnavo, pagaliau nusprendė jį atleisti. Jis žinojo, kad paskutinį vakarą kaba ant stulpo ir šviečia gatvę, ir jautėsi taip, kaip jaučiasi sena baleto šokėja, šokanti paskutinį kartą ir žinanti, kad kitą dieną reiks kraustytis į savo kambarėlį pastogėj. Su didele baime ir jis laukė kitos dienos: tą dieną jis turės pasirodyti rotušėj, ir trisdešimt šeši miesto tėvai turės nuspręsti, ar jis dar tinka darbui, ar jau nebetinka. Tada nuspręs, ar pastatyti jį kur šviesti ant tilto, ar nusiųsti į kaimo fabriką arba į liejyklą, kad jį perlietų. Tenai viskas iš jo galėtų išeiti, tik jis kankinosi, nežinodamas, ar atmins, kad jis kadaise buvęs gatvės žibintas. Šiaip ar taip, jis žinojo, kad jam reiks skirtis su nakties sargu ir jo pačia, kurie buvo pasidarę jam labai artimi, lyg kokie giminės. Jie abu, žibintas ir sargas, buvo pradėję tarnauti tuo pačiu laiku. Tada jo pati labai didžiavosi, tik vakarais, eidama pro šalį, kartais pakeldavo akis į žibintą, o dieną niekados. Bet paskutiniais metais, kada visi trys, — sargas, jo pati ir

žibintas, — paseno, pati irgi rūpinosi žibintu, jį šveitė ir pylė žibalą. Abudu sargai buvo teisingi žmonės, nenuskriaudė žibinto nei vienu lašeliu!

Vadinas, paskutinį vakarą švietė žibintas, rytojaus dieną turėjo keliauti į rotušę. Tos liūdnos mintys vis jam lindo į galvą, ir jis prastai degė. Kartais jam ateidavo kitos mintys: jis buvo daug matęs, daug žinojo, gal net daugiau už tuos trisdešimt šešis miesto tėvus. Bet jis tylėjo ir nieko nesakė: toks padorus žibintas nieko nenorėjo įžeisti, tuo labiau savo vyresnybės. Atsiminė daug dalykų, juos minint mirksėjo jo liepsna. Jis galvojo, kad ir jį turės kas atsiminti. „Sakysim, tas gražus jaunikaitis... Nuo to laiko jau praėjo daug metų. Jis prisiartino prie manęs su laišku, popierius buvo rausvas, kraštai paauksuoti, raštas gražus, moteriškos rankos rašytas. Jis perskaitė du kartus, pabučiavo ir pakėlė į mane žibančias akis, o jos sakė: „Aš laimingiausias žmogus pasaulyje!“ Taip, tik jis ir aš žinojom, kas buvo parašyta pirmame jo mylimosios laiške. Atsimenu ir kitas akis... Nuostabu, kaip greitai šokinėja mintys! Mūsų gatve traukė iškilminga laidotuvių procesija. Ant išmušto aksomu katafalko karste gulėjo jauna graži moteris, buvo tiek gėlių ir vainikų, taip šviesiai degė švyturiai, jog jie visai nustelbė mano šviesą, šaligatviai buvo pilni žmonių. Bet kai švyturiai nuėjo tolyn, pamačiau verkiant atsirėmusį į mane vyrą. Niekados nepamiršiu jo pilnų skausmo akių!“

Daug ką buvo atsiminęs senasis gatvės žibintas, degdamas tą dieną paskutinį kartą. Atleistas iš tarnybos sargybinis bent žino, kas bus jo įpėdiniu, ir gali jam pasakyti keletą žodžių, o žibintas nežinojo savo įpėdinio, negalėjo jam paaiškinti, kaip reikia šviesti lyjant ir sningant, kiek mėnesio šviesa siekia šaligatvį ir iš kurios pusės daugiausia pučia vėjas.

Gatvės latake buvo trys kandidatai atsileidžiamai vietai, jie galvojo, kad įpėdinio paskyrimas priklauso nuo paties žibinto. Vienas iš tų kandidatų buvo silkės galva, šviečianti naktį; ji manė, kad jos užkėlimas ant žibinto stulpo daug sumažintų išlaidas žibalui. Antras kandidatas buvo puvėsio gabalas, šviečiantis, pasak jo, dar geriau už silkės galvą; be to, jis buvo paskutinė liekana medžio, puošusio kadaise visą mišką. Trečias kandidatas buvo jonvabalis. Iš kur jis buvo atsiradęs, to žibintas negalėjo suprasti, bet vis dėlto švietė, o puvėsis ir silkės galva vienu balsu tvirtino, kad jis šviečiantis tik retkarčiais, todėl negalintis tikti.

Senasis žibintas jiems pasakė, kad jie nei vienas nešviečia tiek, kad galėtų užimti jo vietą, bet, žinoma, tie netikėjo. O sužinoję, kad tarnybos skyrimas nepridera nuo žibinto, visi labai džiaugėsi, laikydami žibintą per daug nusenusiu, kad galėtų rinkti.

Tuo metu papūtė nuo gatvės kampo vėjas, sušvilpė pro žibinto dureles ir pasakė jam:

— Ką aš girdžiu? Tu rytoj išeini? Argi šiandien paskutinį kartą mes matomės? Reikėtų tau duoti kokią dovaną! Aš tau pravėdinsiu smegenis, tada tu ne tik gerai atsiminsi viską, ką esi girdėjęs ar matęs, bet savo paties akimis paregėsi tai, ką pasakos ar skaitys tau kiti.

— Labai dėkui tau už dovaną! — tarė žibintas. — Tik kad manęs neperlietų!

— To negali būti! — atsakė vėjas. — Tuojau aš padarysiu tavo atmintį geresnę. Jei tu gausi daugiau tokių dovanų, tai tikrai turėsi malonią senatvę!

— Tik kad manęs neperlietų! — kartojo žibintas. — Gal ir tuo atsitikimu galėtum sutvirtinti mano atmintį?

— Būk išmintingas, mano mielas žibintėli! — tarė vėjas ir papūtė.

Tuo pačiu metu pasirodė mėnuo.

— Ką jūs duosite jam? — paklausė vėjas.

— Nieko neduosiu, — atsakė mėnuo: — aš dabar dylu. Antra vertus, žibintai man niekados nešvietė, o visados aš jiems. — Ir mėnuo vėl pasislėpė už debesių, nenorėjo, kad jį kas vargintų.

Staiga buptelėjo ant žibinto stiklo vandens lašas, rodos, nuo stogo, bet jis tvirtino, kad iškritęs iš juodo debesio ir kad tai esanti geriausia dovana.

— Aš pragriaušiu tave, jei norėsi, surūdysi tu per vieną naktį ir pavirsi į dulkes!

Ta dovana nepatiko žibintui, nepatiko ir vėjui.

— Argi niekas neduotų ką geresnio? — suūžė jis, kiek tik gali.

Tuo pačiu metu nuo dangaus nukrito žvaigždelė, palikdama ilgą šviesų ruožą.

— O čia kas? — sušuko silkės galva. — Ar ne žvaigždė čia nukrito? Rodos, įkrito į žibintą. Jei jau tos vietos ieško, kas taip aukštai stovi, tai mums nieko kito nebelieka, tik eiti gulti!

Taip visi trys ir padarė. O senasis žibintas staiga skaisčiai nušvito.

— Tai nuostabi dovana! — tarė jis. — Dangaus žvaigždės visados mane džiugino. Aš pats negalėjau taip šviesti kaip jos, nors to labai troškau visą laiką, ir štai šviesiosios žvaigždelės pastebėjo mane, menką seną žibintą, ir atsiuntė man vieną savo sesutę. Ta dovana davė man galybę, kad visi tie, kur aš myliu, regėtų ir jaustų tą, ką aš pats regiu ir jaučiu. Juk tai yra didelis malonumas, o jei nebūtų su kuo pasidalinti, tebūtų pusė malonumo!

— Gražiai pasakyta! — atsiliepė vėjas. — Bet tu nežinai, kad tam reikalinga vaškinė žvakė. Jei tau nedegs vaškinė žvakė, niekas kitas nesupras, ką tu regi ir jauti. Apie tai žvaigždės nepagalvojo, jos laiko tave ir viską, kas švie-

čia, vaško žvakėmis. Bet aš jau pavargau, metas gulti! — pridėjo vėjas ir nutilo.

Kitą dieną — geriau kitą dieną peršoksim — kitą vakarą žibintas gulėjo ant krėslo, tik kur? Seno nakties sargo kambaryje. Iš trisdešimt šešių miesto tėvų jis paprašė, kad už ilgą ir teisingą tarnavimą jam dovanotų tą seną žibintą. Tie pasijuokė iš jo prašymo, bet žibintą dovanojo. Ir štai jis gulėjo dabar ant krėslo šalia šiltos krosnies ir, rodėsi, pasidarė didesnis — buvo apkėtęs beveik visą krėslą. Šeimininkai valgė vakarienę ir nuolat žiūrėjo į senąjį žibintą, jie mielai būtų jį pasisodinę prie stalo.

Jie gyveno pogrindyje, o norint patekti į jų kambarėlį, reikėjo pereiti grįstą priemenę, bet kambarėlis buvo šiltas, durys iš kraštų apmuštos minkštu audimu. Vidus buvo švarus ir jaukus; lova buvo paslėpta už uždangos, langai su užuolaidomis, ant langų stovėjo nepaprasti vazonai. Juos atvežė jūreivis Kristijonas iš rytų ar vakarų Indijos. Vazonai buvo moliniai, dramblių pavidalo, tik be nugarų; vietoj nugarų buvo įdubimai su žemėmis; iš vieno dramblio augo gražūs porai — tai buvo jų daržas, o iš kito žydėjo gėlė snaputis — tai buvo jų darželis. Ant sienos kabėjo didelis spalvotas paveikslas, vaizduojantis Vienos kongresą, kur jie galėjo iš karto matyti visus Europos viešpačius. Senovinis sienos laikrodis su sunkiomis švino atsvaromis be paliovos tiksėjo „tik, tak“ ir vis skubinosi, bet seniukai galvojo, kad tai geriau, negu jei jis vėlintųsi.

Vadinasi, dabar jie vakarieniavo, o senas gatvės žibintas gulėjo, kaip buvo pasakyta, ant krėslo šalia šiltos krosnies, ir jam rodėsi, kad visas pasaulis apsivertęs aukštyn kojomis. Bet kai senasis sargas, pažvelgęs į žibintą, ėmė pasakoti viską, ką jie buvo matę, ilgai kartu gyvendami, per lietus ir per rūkus, trumpomis ir šviesiomis vasaros naktimis ar žiemą baisiausiai pustant, kada kiekvieną traukia

greičiausiai lįsti į savo kampelį, tada žibintas ėmė tuos visus daiktus taip aiškiai regėti, lyg būtų tebekabėjęs ten ant savo stulpo. Tai vėjas buvo suteikęs jam tą aiškumą!

Seniukai buvo darbštūs ir rūpestingi žmonės, negaišo nei vienos valandėlės. Šventadieniais po pietų seniukas pasiimdavo kokią knygą, dažniausiai kelionių aprašymus, balsu skaitydavo apie Afriką, apie dideles girias ir laukinius dramblius, o senutė atsidėjusi klausydavo, retkarčiais pažvelgdama į molinius dramblius, padėtus vietoj vazonų.

— Rodosi, kaip gyva!— sakė ji.

Žibintas baisiai norėjo, kad jam degtų vaškinė žvakė, tada senutė, kaip ir jis pats, savo akimis galėtų matyti viską: aukštus medžius su tankiai susipynusiomis šakomis, juodus nuogus žmones jojant raitus ant arklių ir ištisas kaimenes dramblių, trypiančių savo plačiomis kojomis nendres ir krūmus.

— Kokia nauda iš mano gabumų, kad neturiu vaškinės žvakės! — atsiduso žibintas. — Mano šeimininkai tevartoja žibalą ir taukines žvakes, o to man toli gražu negana!

Kartą jie kažkaip gavo daug įvairaus didumo vaškinių žvakigalių. Ilgesnius galus degino, o su trumpesniais šeimininkė siūdama vaškavo siūlus. Dabar vaškinių žvakelių netrūko, tik niekam neatėjo į galvą nors mažą galiuką įstatyti į žibintą.

— Čia guliu su savo nepaprastais gabumais, — pasakė žibintas: — turiu visko, tik negaliu su jais pasidalinti. Jie nežino, kad jų baltas sienas galėčiau papuošti gražiausiais apmušalais, tankiais miškais, viskuo, kuo tik panorėtų! Tik to jie nežino!

Žibintas, gražiai nušveistas, gulėjo kampe visų akivaizdoj. Žmonės, tiesa, vadino jį senu laužu, bet šeimininkai buvo prie jo labai pripratę ir neklausė, ką kiti sakė.

Kartą, sargo vardo dieną, šeimininkė priėjo prie žibinto, šyptelėjo ir šyptelėjusi tarė:

— Šiandien aš jam geriau apšviesiu kambarį!

Žibintas bilstelėjo iš džiaugsmo ir pagalvojo: „Dabar uždegs man žvakę!" Bet moteriškė įpylė į lempą žibalo, o apie vaškinę žvakę nei neprisiminė. Jis degė visą vakarą ir gerai žinojo, kad iš žvaigždžių gauta dovana yra didžiausias turtas, tik tas turtas šiame gyvenime liks nesuvartotas. Tada jis sapnavo — su tokiais gabumais galima ir sapnuoti — kad seniukai mirę, o jis patekęs į geležies liejyklą. Jis vėl jautęs tokį pat nerimastį kaip tuo metu, kada tarėsi jį gabenti į rotušę, kur turėję jį apžiūrėti burmistras ir trisdešimt šeši miesto valdybos nariai. Nors jis ir galėjęs savo noru surūdyti ir pavirsti į dulkes, bet jis to nepadaręs, jį įmetę į tirpdomą krosnį ir išlieję gražią angelo pavidalo geležinę žvakidę. Angelas laikęs rankoj gėlių puokštę, į ją buvusi įstatyta vaško žvakė ir padėta ant žalio rašomojo stalo. Kambarys buvęs labai jaukus, lentynos prikrautos knygų, o sienos nukabintos puikiais paveikslais. Čia gyvenęs poetas, ir viskas, ką jis galvojo ar rašė, rodėsi kaip gyvas paveikslas prieš akis. Kambarys keitęsis čia į didelę tamsią girią, čia į saulės apšviestą pievą su braidančiais po žolę gužais, čia į plaukiantį per audrą laivą.

— Kokių dėlto gabumų mano turima! — pasakė pabudęs senasis žibintas. — Beveik norėčiau, kad mane perlietų, bet ne, geriau to nedarysiu, kol gyvena tie seniukai. Jie mane myli tokį, koks dabar esu, aš jiems atstoju vaiką. Nuolat mane šveičia, šeria žibalu, ir aš jaučiuosi ne menkesnis už tuos, kur susirinkę į kongresą!

Nuo to laiko jis turėjo dvasios ramybę, ją visai teisingai nusipelnė doras senasis gatvės žibintas.

Idutės gėlės

uvyto vargšės mano gėlės! — pasakė Idutė.— Taip gražiai žydėjo vakar, o šiandien jau nuleido savo galveles! Dėl ko? — paklausė studento, sėdinčio kanapoj. Mėgo ji tą studentą, jis jai sekė tokias gražias istorijas ir karpė tokius nuostabius paveikslėlius: širdeles su mažiukėmis šokėjomis viduryje, žolynus ir dideles pilis su varstomomis durimis. Linksmas jis buvo studentas. — Kodėl gėlės atrodo taip negražios? — paklausė jo dar kartą ir parodė jam nuvytusią puokštę.

— Žinai, kas joms atsitiko? — tarė studentas. — Šiąnakt tos gėlės buvo baliuje ir iš nuvargimo nuleido galvas!

— Juk gėlės nemoka šokti! — atsiliepė Idutė.

— Kodėl nemokės! — pasakė studentas. — Kai sutemsta ir mes visi miegame, gėlės susirinkusios šoka ir beveik kas naktį daro balius.

— Ar vaikai gali nueiti į jų balių?

— Gali ten eiti mažučiai vaikai, našlaitės ir pakalnutės!

— Kur šoka gražiausios gėlės? — paklausė Idutė.

— Ar esi kada buvusi prie didelės pilies, kur vasarą gyvena karalius ir kur yra toks gražus daržas su tiek puikių gėlių? Ten pro plačius vartus būsi mačiusi baltas gul-

12. 344

bes, jos atplaukdavo prie tavęs, kai joms mėtei trupinius duonos. Toje pilyje tikrai daromi gėlių baliai!

— Buvau vakar su mama tam darže, — kalbėjo Idutė. — Bet visi lapai nukritę nuo medžių, ir gėlių niekur nebėra. Kur jos dingo? Vasarą mačiau jų tiek daug!

— Jos vidury pilies, — atsakė studentas. — Reikia žinoti, kad, vos karaliui ir jo kiemui persikėlus į miestą, gėlės iš daržo subėga į pilį ir tenai žaidžia. Turi tai pamatyti. Dvi gražiausios gėlės sėda ant sosto — tai karalius ir karalienė, o raudonieji gvazdikai sustoja iš abiejų pusių ir sveikinasi — tai kiemiškiai. Paskui ateina visos gražiausios gėlės, ir prasideda balius. Hiacintai su krokais vaizduoja mažus jūros kadetus, jie šoka su damomis mėlynakėmis žibutėmis. Tulpės ir didelės geltonos lelijos yra vyresnės damos, jos žiūri, kad visi gražiai šoktų ir padoriai elgtųsi.

— Ar niekas nepyksta, kad gėlės šoka karaliaus pilyje? — vėl klausė Idutė.

— Kas tau pyks, kad niekas nežino! — paaiškino studentas. — Tiesa, kartais ateina naktį pilies sargas su glėbiu raktų, bet kai tik gėlės išgirsta terškant raktus, tuojau nutilsta, susislepia už uždangų, iškiša tik galvutes. „Jaučiu, čia yra gėlių!“ — sako senas pilies sargas, bet negali jų matyti.

— Labai gražu! — tarė Idutė ir suplojo rankutėmis. — Ar negalėčiau pamatyti tų gėlių?

— Kodėl ne! — pasakė studentas. — Eidama ten pro šalį, nepamiršk žvilgtelėti pro langus, ir tikrai pamatysi! Aš šiandien žiūrėjau: kanapoj sėdėjo išsitiesus ilga geltona lelija, tai buvo rūmų dama.

— Ar gėlės iš botanikos daržo taip pat gali ten ateit? Ar gali taip toli keliauti?

— Žinoma, — atsakė studentas: — jei panorėtų, tai galėtų. Ar matei kada gražių peteliškių, raudonų, geltonų ir

baltų? Atrodo tartum gėlės. Jos tikrai buvo kada gėlės, tik atsiskyrė nuo koto ir nuskrido oru, mosuodamos lapeliais kaip sparneliais. Jos gražiai elgiasi, todėl joms leista skraidyti ir dieną. Jos nebeturi grįžti namo į savo kotus. Galop jų lapeliai pavirto į tikrus sparnus. Pati juk matei. Galimas daiktas, kad botanikos daržo gėlės niekados nėra buvusios karaliaus pilyje, gal visai nežino, kad naktį ten yra taip linksma. Štai ką padaryk, tegu paskui stebisi botanikos profesorius, tas, kur čia greta gyvena, juk pažįsti jį? Kai nueisi pas jį į daržą, pasakyk vienai gėlei apie tuos pilies balius, tada ta gėlė praneš kitoms gėlėms, ir paskui jos visos išlėks. Ateis profesorius, darže neberas nei vienos gėlės ir nemokės suprasti, kur jos dingo.

— Bet kaip gėlės pasisakys viena kitai, kad jos nemoka kalbėti?

— Tiesa, jos nemoka kalbėti, — atsakė studentas, — bet jos ženklais susikalba. Argi niekados nematei, kai, vėjui pučiant, gėlės linguoja galvas ir judina savo žalius lapelius? Taip aiškiai, lyg tarp savęs kalbėtųsi.

— Ar profesorius supras tą ženklų kalbą? — paklausė Idutė.

— Žinoma, supras! Vieną rytą, atėjęs į daržą, jis pastebėjo didelę dilgynę ženklais kalbinant raudoną gvazdiką. Dilgynė sakė jam: „Esi gražus, myliu tave labai.“ Profesoriui tai nepatiko, ir jis sušėrė dilgynei per lapus (tai jos pirštai yra), bet išsidilgino ir nuo to laiko nebedrįsta liesti dilgynės.

— Tai labai gražu! — pasakė Idutė ir ėmė juoktis.

— Kaip galima pasakoti vaikui tokius daiktus! — atsiliepė sėdėdamas kanapoj atėjęs į svečius nuobodus tarėjas.

Jis nemėgo studento ir nuolat prikaišinėjo jam, ypač matydamas jį karpant visokius keistus paveikslus, saky-

sim, pakartą žmogų su širdimi rankoje, kad jis buvo širdžių vogėjas, arba seną raganą jojant ant šluotos, su vyru ant nosies. Tas viskas labai erzino tarėją, ir jis nuolat kartojo: „Kaip galima pasakoti vaikui tokius daiktus! Kam reikalingi tie prasimanymai!"

Bet Idutei labai patiko tas, ką studentas pasakojo apie gėles, ir ilgai ji galvojo apie tai. Dabar ji žinojo, kad gėlės nuleido galvas iš nuovargio — jos buvo baliuj ir šoko visą naktį. Ji paėmė tas gėles ir nunešė ant staliuko, kur buvo jos žaislai, o stalinėse gulėjo jų drapanėlės. Mažutėj lovytėj gulėjo lėlė Zapytė ir miegojo, bet Idutė tarė jai: „Kelkis, Zapyte, ir šiąnakt gulėk stalinėj, mano gėlės serga, todėl turi gulėti tavo lovoj, gal tada pasveiks." Išimta iš savo lovos lėlė buvo pikta ir nepratarė nei žodžio. Idutė paguldė gėles į lėlės lovytę, užklojo mažu apklotėliu, liepė gražiai gulėti ir prižadėjo išvirti arbatos, kad greičiau pagytų. Paskui aplink lovytę užtraukė užtiesalus, kad saulė nepliekstų į akis. Visą vakarą galvojo, ką jai sakė studentas, o eidama gulti žvilgtelėjo už lango uždangos, kur stovėjo puikios motinos gėlės, hiacintai ir tulpės. Ir ji patyliukais pasakė: „Gerai žinau, kad šiąnakt eisite į balių!" Gėlės dėjosi nieko nesuprantančios, nei vienas lapelis nepajudėjo, bet Idutė puikiai žinojo jų visus norus.

Gulėdama lovoj, ilgai negalėjo užmigti, vis svajojo, kaip galėtų pamatyti šokančias gėles karaliaus pilyje. „Ar mano gėlės tikrai ten buvo?" Bet paskui užmigo. Naktį vėl buvo atbudus, sapnavo savo gėles ir studentą, ant kurio taip pyko tarėjas, kad ją kvailinantis. Miegamajame kambaryje, kur gulėjo Idutė, buvo visai tylu, ant staliuko žibėjo naktinė lemputė. Tėvas ir motina miegojo.

— Ar mano gėlės tebeguli Zapytės lovelėj? — paklausė savęs pačios. — Labai norėčiau pamatyti!

Truputį pakilo ir pažvelgė į praviras duris, už kurių gulėjo jos gėlės ir visi žaisliukai, ėmė klausytis, ir iš gretimo kambario jai pasigirdo dusli ir nepaprastai švelni muzika.

— Tikrai dabar gėlės šoka! — tarė sau Idutė. — Viešpatie, kaip aš norėčiau pamatyti!

Bet ji nedrįso lipti iš lovos, kad neprikeltų tėvų.

„Kad gėlės pačios čia ateitų!“ — galvojo ji.

Bet gėlės nėjo, o muzika vis taip gražiai griežė. Buvo tikrai labai gražu, ir mergaitė ilgiau nebeiškentė. Ji išlipo iš lovelės, prislinko prie durų ir pažiūrėjo į kitą kambarį. Kokių įdomių daiktų ji ten pamatė!

Tame kambaryje nedegė jokia lempelė, bet buvo šviesu kaip dieną nuo mėnesio, žiūrinčio pro langą tiesiai į aslą. Hiacintai ir tulpės sustojo į dvi eiles, ant langų neliko nei vienos gėlės, ten bestovėjo tušti puodai su žeme. Gėlės šoko asloj poromis, paskui sukosi dideliu ratu, susikabinusios su viena kita savo žaliais lapeliais. Prie fortepijono sėdėjo geltona lelija, ją tikrai buvo mačiusi vasarą Idutė. Mergaitė gerai atsiminė studento žodžius: „O, kaip ji panaši į paną Liną!“ Tada visi iš jo juokėsi, o dabar Idutei rodėsi, kad aukšta geltona lelija tikrai panaši į Liną. Ji žaidė visai taip kaip Lina — savo pailgą geltoną veidą sukinėjo čia į vieną, čia į kitą pusę ir lingavo į muzikos taktą. Idutės niekas nepastebėjo. Staiga ant stalo, kur buvo sudėti žaislai, užšoko didelis mėlynas krokas, priėjo prie lėlės lovelės ir nutraukė uždangą. Lovelėj gulėjo sergančios gėlės, bet jos tuojau atsikėlė ir linktelėjo, duodamos ženklą, kad ir jos nori šokti. Senas kaminkrėtys su nudribusia lūpa atsistojo ir pasveikino gražias gėles. Jos visai nebuvo panašios į sergančias, nušoko ant aslos ir smagiai ėmė šokti su kitomis gėlėmis.

Tuo metu pasigirdo bildesys, lyg būtų kas nukritęs nuo stalo. Idutė pakėlė akis ir pamatė blindės šakelę, matyti, save laikančią irgi gėle. Bet ji buvo labai maloni, ant jos viršūnės buvo mažytė vaško lėlė su didele skrybėle, panašia į tarėjo skrybėlę. Blindės šakelė, šokdama mozūrą, labai trepsėjo, kitos gėlės to šokio negalėjo šokti, nes buvo lengvos ir nemokėjo trepsėti.

Vaško lėlė staiga ištįso, pasidarė aukšta, ėmė suktis tarp popierinių gėlių ir balsu sušuko:

— Kaip galima pasakoti vaikui tokius daiktus! Kam reikalingi tie prasimanymai?

Ir tuo metu vaško lėlė tapo visai panaši į tarėją su didele skrybėle, buvo taip pat geltona ir rūsti. Bet popierinės gėlės sušėrė jai per laibas kojas, tada ji labai susitraukė ir vėl pavirto į mažą vaško lėlę. Tas buvo labai juokinga, ir Idutė negalėjo susilaikyti nesijuokus. Blindės šakelė nesiliovė šokusi, ir tarėjas noroms nenoroms turėjo su ja šokti — vis tiek ar jis buvo aukštas ir drūtas, ar tapęs mažas kaip vaško lėlė su juoda plačiais kraštais skrybėle. Tik prašoma kitų gėlių, ypač tų, kur gulėjo lėlės lovelėj, metė varginusi tarėją. Tą pačią valandėlę garsiai kas subildėjo stalo dėžutėj, kur gulėjo kartu su kitais žaislais lėlė Zapytė. Kaminkrėtys pribėgo prie stalo krašto, išsitiesė ant pilvo ir patraukė dėžutę. Zapytė iškėlė galvą ir ėmė dairytis nustebusi.

— Čia, rodos, balius! — tarė ji. — Kodėl niekas man to nepasakė?

— Nori su manim šokti? — paklausė kaminkrėtys.

— Gražus tu man šokėjas! — atsiliepė Zapytė ir nusigręžė nuo jo pečiais. Paskui atsisėdo dėžutėj ir laukė, ar jos neišves koks žolynas, bet niekas nesiartino prie jos, ir ji ėmė kosėti „ek, ek, ek“! Bet ir tada niekas prie jos nėjo. O kaminkrėtys šoko pats vienas ir ne taip jau prastai.

Matydama, kad joks žolynas jos nepastebėjo, ji su dideliu triukšmu virto iš dėžutės žemėn. Subėgo tada visos gėlės, apstojo ją ir ėmė klausinėti, ar neužsigavo virsdama. Gėlės rodė jai daug meilės, ypač tos, kur gulėjo jos lovelėj. Zapytei nieko pikto nebuvo atsitikę, Idutės gėlės gražiai padėkojo jai už puikią lovelę, paskui nusivedė į kambario vidurį, kur krito mėnesio šviesa, ir šoko su ja, o visos kitos gėlės sukosi aplink ratu. Zapytė buvo labai smagi, pasakė gėlėms, kad ji mielai užleidžianti joms savo lovelę, o pati pagulėsianti ir dėžutėj.

— Labai tau dėkui, — atsiliepė gėlės, — bet mes nebeilgai gyvensim. Rytoj jau mirsim. Pasakyk Idutei, kad mus palaidotų darže, kur guli kanarėlė. Vasarą vėl ataugsime ir būsime dar gražesnės!

— Ne, jūs nemirsite!— sušuko Zapytė ir pabučiavo gėles.

Tuo laiku atsidarė durys, ir į kambarį įgriuvo visas būrys šokančių gėlių. Idutė negalėjo suprasti, iš kur jos atsirado — greičiausiai iš karaliaus daržo. Priešakyje ėjo dvi gražios rožės su mažomis aukso karūnomis ant galvų — tai buvo karalius su karaliene. Paskui sekė puikios leukonijos su gvazdikais ir sveikino visus aplink. Muziką darė didelės aguonos ir pivonijos, jos taip smarkiai pūtė į žirnių ankštis, jog skruostai joms paraudonavo. Mėlyni katiliukai ir balti palazdžiai klegėjo kaip skambučiai. Kokia smagi buvo muzika! Paskui ėjo daugybė kitų gėlių, ir jos visos šoko — mėlynosios žibutės ir našlaitės, ramunės ir pakalnutės. Gėlės šoko ir bučiavosi, ir taip meiliai, jog negalėjai atsižiūrėti!

Pagaliau gėlės pasakė vienos kitoms labanaktis, o Idutė sugrįžo į savo lovelę ir lig ryto sapnavo gėles ir viską, ką buvo naktį regėjusi. Rytą atsikėlusi tuojau nubėgo pas savo staliuką pažiūrėti, ar tebėra jos gėlės. Atitraukė uždan-

gą — taip, gėlės tebegulėjo lovelėj, bet buvo labiau suvytusios kaip vakar. Zapytė gulėjo dėžutėj, kur buvo paguldyta, tik jos akys buvo mieguistos.

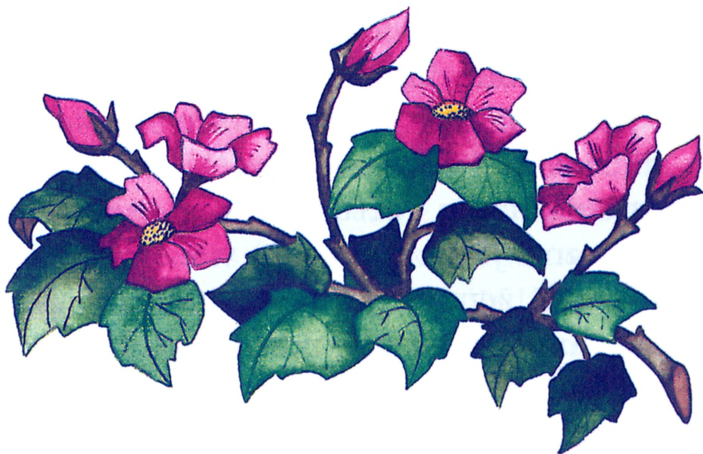
— Ar atsimeni, ką man turėjai pasakyti? — paklausė Idutė. Bet Zapytė rodė paiką miną ir nesakė nei žodžio.

— Kokia tu netikus! — tarė Idutė. — O jos visos su tavim šoko!

Paskui ji paėmė popierinę dėžutę su išpieštais paukščiukais ant viršelio, atvožė ir sudėjo ten nuvytusias gėles.

— Tai bus jūsų karstelis! — tarė Idutė. — Kai atvyks iš Norvegijos mano pusbroliai, mes jus palaidosim darže, kad kitą vasarą jūs vėl ataugtumėt ir būtumėt dar gražesnės.

Norvegijos pusbroliai buvo smagūs berniukai, vienas vadinos Jonas, kitas Adolfas. Tėvas buvo jiems dovanojęs po naują šaudomą lanką, ir jie atvežė juos parodyti Idutei. Ta papasakojo jiems apie žuvusias gėles ir prašė padėti palaidoti. Priešakyje ėjo abu berniukai su lankais ant pečių, o paskui sekė Idutė su nuvytusiomis gėlėmis popierinėj dėžutėj. Duobę iškasė darže. Idutė pabučiavo gėles ir įleido į duobę. Prie kapo Jonas ir Adolfas iššovė iš lankų — jie neturėjo nei šautuvų, nei armotų.

Mažiukai žaliukai

nt lango augo rožės krūmelis. Dar neseniai jis taip gražiai žaliavo, o dabar atrodė paliegęs — jį, matyt, ištiko kažkoks negandas.

Jį apniko įnamiai, kurie jį krimste krimto; įnamiai ne bet kokie: jie visi vilkėjo žalias uniformas.

Aš šnekėjau su vienu iš tų įnamių. Jis buvo vos trijų dienų amžiaus ir jau turėjo proanūkių. Ir žinai, ką jis sakė? Tikrą teisybę sakė. Jis kalbėjo apie save ir visą įnamių padermę:

„Mes esame šauniausia kariuomenė pasaulyje. Šiltuoju metų laiku mes vedame jaunikliius gyvus; orai tuomet būna gražūs, mes greitai dedamės į poras ir keliam vestuves. Šaltuoju laiku dedame kiaušinius; mūsų jaunikliams nešalta juose. Skruzdėlės — visų išmintingiausieji gyviai, kuriuos mes didžiai gerbiame — tyrinėja mus, labai vertina mus. Jos nesuėda mūsų tučtuojau, ne, — jos paima mūsų kiaušinius, krauna juos į savo ir visos savosios giminės skruzdėlyną, į patį žemutinį aukštą, sudėlioja mus didžiai išmaningai, sunumeruoja, suguldo šonas į šoną, sluoksnis ant sluoksnio, taip, jog kas dieną naujas jaunikliis gali išriedėti iš kiaušinio. Kai išriedam, stato mus į kūtę, supančio-

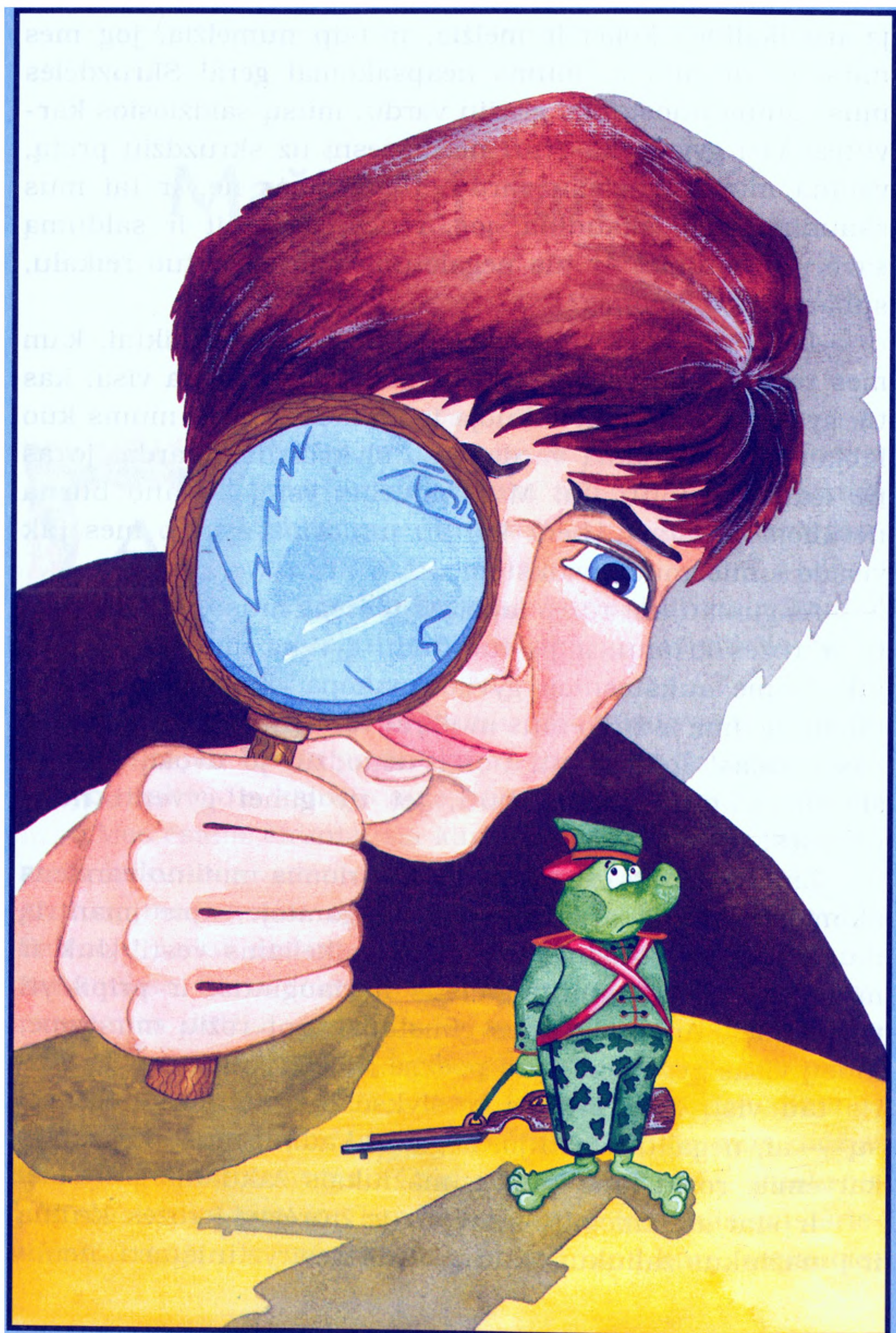
ja užpakalines kojas ir melžia, ir taip numelžia, jog mes mirštam, ir nuo to mums neapsakomai gera! Skruzdėlės mus vadina nuostabiai gražiu vardu: mūsų saldžiosios karvutės! Visi gyviai, kas turi ne mažesnį už skruzdžių protą, vadina mus tuo pačiu vardu, tik žmonės ne, ir tai mus skaudina, taip skaudina, jog, rodos, gangreit ir saldumą savo prarastume! Ar jūs negalėtumėt parašyti tuo reikalu, subarti tuos žmones?

Jie žiūri į mus taip kvailai, taip nuožmiai piktai, kam mes rožių lapus valgom, ogi jie patys tai juk ėda visa, kas tik gyva, visa, kas tik žaliuoja ir žydi. Jie duoda mums kuo labiausiai niekinamą vardą, kuo šlykščiausią vardą, jo aš nė ištarti nenoriu, fu! Man vidurius verčia! Mano burna nevalioja jo ištarti, bent kai su uniforma esu, o mes juk visada uniformuoti vaikštome.

Aš gimiau ant rožės lapo. Aš ir visas mūsų pulkas mintame rožės krūmu, ir jis tuo būdu gyvena mumyse, o mes juk esame aukštesnioji gyvijos pakopa. Žmonės nekenčia mūsų, jie ima ir žudo mus muilinu vandeniu. Koks tai bjaurus gėralas! Rodos, jau uoste užuodžiu jo dvoką. Baisu, siaubinga prausiamam būti, jei tu gimei gyventi nesiprausęs!

Žmogau, kurs žiūri į mane žiauriomis muilino vandens akimis! Pagalvok apie mūsų vietą gamtoje, apie įmantrią mūsų įrangą kiaušinėliams dėti, vaikeliams vesti! Juk ir mes buvome palaiminti „veistis ir daugintis, ir pripildyti visą žemę“. Ant rožių mes gimstame, ant rožių mirštame; mūsų visas gyvenimas yra poezija. Nesek mums vardo, kuris tau visų bjauriausias ir šlykščiausias, nevadink mūsų — ai, negaliu ištarti jo, negaliu! Vadink mus skruzdėlių karvėmis, rožių lapų pulku, mažiukais žaliukais!“

Ir štai aš, žmogus, stovėjau ir žiūrėjau į rožės krūmą ir į mažiukus žaliukus, kurių vardo nesiryžtu ištarti, neno-

rėdamas įžeisti rožės įnamių, plačios giminės, čia dedančios kiaušinius, čia vedančios gyvus vaikelius. Juk ir aš turėjau atsinešęs muilino vandens, ir aš turėjau piktų kėslų — na, ką gi, tą muiliną vandenį išplaksiu į putas, pūsiu muilo burbulus, ir bus gražu, ir bus kuo gėrėtis — o ką žinai, gal kiekviename iš jų glūdi pasaka.

Šit vienas burbulas išsipūtė didelis didelis, spindėjo visomis spalvomis, o jo apačioje kiūtojo kažkas, lyg sidabrinis perlas. Burbulas skraidė, suposi, pasinešė durų link, atsimušė į jas ir sprogo, durys tik braukš, atsidarė, žiūriu — bestovinti pati pasakų močiutė.

— Va, ji papasakos geriau už mane apie — nenoriu vardo ištarti! — apie mažiukus žaliukus!

— Apie lapų utėles! — tarė pasakų močiutė. — Kiekvieną daiktą reikia vadinti tikruoju vardu, ir jei to negalima daryti apskritai, tai tebūnie galima bent pasakoje.

Turinys

An-19 **Gražiausios** Anderseno pasakos III d. / Iš vokiečių kalbos vertė Juozas Balčikonis, Dominykas Urbas; iliustr. dailininkė Dalia Dapkutė. — Kaunas, „Vaiga", 1999. — 191 p. iliustr.

ISBN 9986-432-94-4

Perskaitę trečią gražiausių Anderseno pasakų knygą sužinosite, kas atsitiko, kai vėtra sumaišė iškabas, kokių eibių aitvaras iškrėtė poniutei, kokią nuostabią dovaną gavo senasis gatvės žibintas ir dar daug kitų ir linksmų, ir liūdnų istorijų.

UDK 839:8-93

GRAŽIAUSIOS ANDERSENO PASAKOS
III dalis
Redaktorius *Viktoras Vaitkūnas*
Iliustravo *Dalia Dapkutė*

SL 888. 1999 04 16. Užsak. Nr. 344.
„Vaigos" leidykla, K. Škirpos 15-17, 3043 Kaunas
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys", Gedimino 10, 3000 Kaunas
Sutartinė kaina

